

306.929

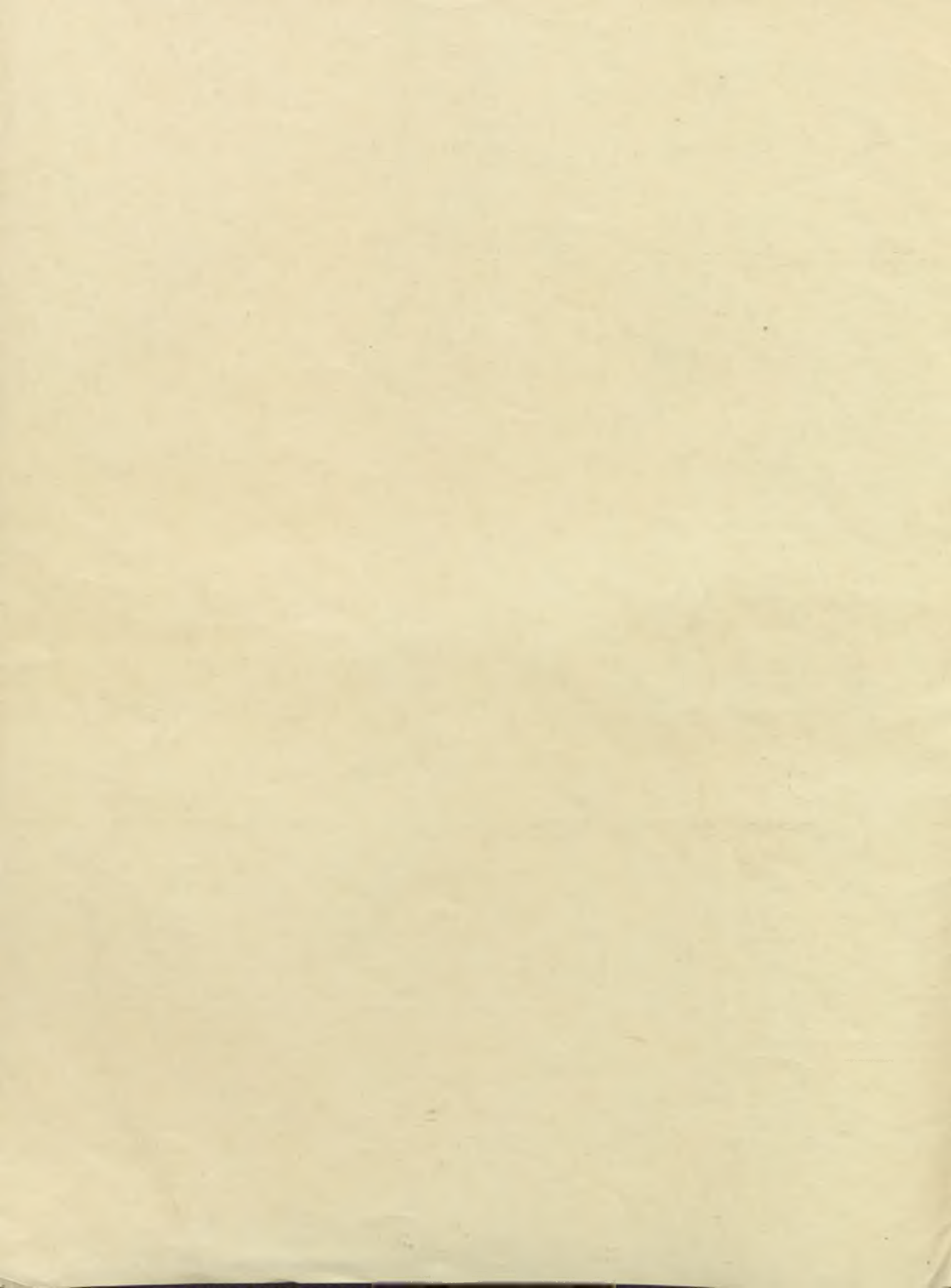
1936

GRAFIKAI SZEMLE

NYOMDAIPARI SZAKKULTURÁLIS FOLYÓ-
IRAT, KIADJA A MAGYARORSZÁGI KÖNYV-
NYOMDAI MUNKÁSOK EGYESÜLETE

1. SZÁM + XXVI. ÉVFOLYAM 1936

GRAFIKAI SZEMLE

NYOMDAIPARI SZAKKULTURÁLIS FOLYÓIRAT

KIADJA A MAGYARORSZÁGI KÖNYVNYOMDAI MUNKÁSOK EGYESÜLETE

FELELŐS SZERKESZTŐ: NOVÁK LÁSZLÓ

1936

VILÁGOSSÁG KÖNYVNYOMDA RÉSZVÉNYTÁRSASÁG BUDAPEST

AZ 1936-I ÉVFOLYAM TÁRGYMUTATÓJA

a) TÁRGYI REGISZTER:

- Addírozó másoló gépek 45
 Adminisztráció 111
 Akadémiai helyesírás 32
 Amerikai nyomdászat 150, 151
 Angol bankjegy a 18. századból 113
 Antimontartalom 152
 Arany Metszet 75, 95, 119, 191
 Arányos főllesztés 75, 95, 119, 190, 191
 Archiv für Buchdruckerkunst 5
 Archivum 16, 58, 106, 205
 Árjegyzékek szedése 71
 Arte della Stampa 5
 „A Szép” 131
 Autotípia 42, 43
 Autotíplák stereotípálása 126
- Bádognyomatás 41
 Balzac a nyomdásatról 207, 208
 Bankócsinálás 112
 Békabőrbe kötött könyvek 132
 Bekezdő-sorok 15
 Beszámoló kiállítás 85
 Beszélő könyv 116
 Betűanalómia 121
 Betűanyagunk 110
 Betűfém 125
 Betű olvashatósága 104, 120
 Betűöntés 13, 68
 Betűöntői továbbképzés 16
 Betűtervezés 120
 Biblia 692 nyelven 59
 Bibliofón 108
 Billhöfer mélynyomatója 12
 „Blickfang” 191
 Borítás 79, 114
 Borsodi levél 154
 Borkötésű könyvek megóvása 131
 Budai nyomda (1475) 61
 Budapesti Korrektorok és Revizorok Köre 9, 10, 15, 32
 Budapesti Nemzetközi Vásár nyomtatványai 109, 143, 154
 Bugra-vásár 78
- Cellulóz 40
 Chadwick-féle szedésgyorsító 158
- Debreceni nyomtatványkiállítás 84, 108
 Dekoráció 26
 Deutsches Museum 61
 Díszítés 26
 Divizek nélküli szedett könyvek 131
 Duplázódás 67
 Dürer-mélynyomató 12
- École Chaux 61
 École Estienne 61
 École Gutenberg 61
 Egyengetés 79, 202
 Egységes helyesírás 9, 10, 15, 32, 38, 39, 80, 128, 129, 130
 Elektromos szem 116
 Ellenőrzés 111
 Elmélet és gyakorlat a szakoktatás terén 3, 115, 165, 202, 205
 Email-eljárás 161
 Estétikai tömegnevelés 109
 Eutektikus ötvözet 125
 Évkönyv-pályázat 30, 181
- Fametszés (Japán) 55
 Fejvonal 71
 Fekete művészet 4
 Félézer-éves jubileum 61
 Fényállóság 40
 Fényjelző a rotációsokon 135
 Fénynyomatás 168
 Festék átverődése a papírosra 138
 Festékeink 66, 114, 178
 Festék fényállósága 40
 Festékpuhító szerek 138
 Forma előkészítése 79
 Formahenger a mélynyomatásban 11, 12
 Formamosás 28
 Formazárás 79
 Fotografálás 105
 Fototechnikai átvitel 42, 43
 Frankenthal mélynyomató 11
 Frankenthal rendszer (papírospálya) 26
 „Fröccs” 89
- Gál-féle szedőgép 110
 Gally-sajtók 79
 Gépmeisteri bajok 66, 110, 114
 Gépmeisteri szakoktatás 16, 115, 116
 Gépszedés ára 154
 Gépszedés föltételei 137, 206
 Gépszedés tanulása 36, 63, 64, 65, 87, 137, 153, 165, 164
 Gépszedő és kéziratolvasás 127
 Gépszedői technika 7, 36, 63, 64, 65, 87, 152
 Gépszedők és a szakkulturális irodalom 6, 65
 Gépszedő napi munkájához 179
 Géptermi világítás 101, 110
 Goethe-féle szinkorong 187
 Grafica Romána 5
 Graficska Revija 5
 Grafika 5, 6
 Grafikai Évkönyv 130
 Grafikai Főnökegyesület 189
 Grafika – tipográfia 122
 Grafikai Szemle 1, 5, 6, 7, 14, 15, 29, 31, 56, 107, 134, 184
 Graphische Revue 5
 „Grotteszk” betű 120
 Guilloche-munka 112, 113
 Gumigyalu 135
 Gutenberg-múzeum 61
 Gutenberg-szobrok 61
 Guy-féle mélynyomató gyorsajtó 11
 Gyors vázlat 25
- Háromszínű eljárás 42, 43
 Háromszínű fotografálás (Reckmeier és Schünemann gépe) 168
 Havard szedőgépe 74
 Heliol-mérgezés 27, 28, 35
 Helyesírás és a gépszedők 6, 65
 Helyesírási kérdések 9, 14, 15, 16, 38, 39, 80, 128, 129, 149, 162
 Hengeranyag 114
 Hengerek beállítása 79
 „Hengerstráfolás” 67
 Hígléne a szedőgépes üzemekben 54
 Hirdetásmatricák 178
 Hirdetéspályázat 36
 Hirdetés-szedés 98
 Hírlapstatistika 182
- Hítvallás a fejlődés mellett 1
 Hozsánna néked, Eszme! 185
 Hőség a szedőgépes üzemekben 54
 Hüvelyes formahenger 11, 12
- Idegen nevek írása 59
 Ilet és matematika 187
 Idomító gumigyalu 135
 Illesztők 79
 Imprimerie 5
 Index Librorum Prohibitorum 37
 Intertype nagytörzsökű betű 115
 Írástanítás 182
 Írjunk és beszéljünk magyarul 206
 Irodai szedőgép 74
 Írószedőgép 74
 Ívberakó készülékek 168
 Ívfogók 79
 Ívfördítő rudak 26, 27
 Ízlésfejlesztés 134
- Japán fametszés 55
 Jeremiáda a kéziratról 143
 Johannisberg mélynyomató 11
 Journal für Buchdruckerkunst 5
- Kalanderprés 11
 Kalkuláció 44, 63, 136
 Kalkuláció története 189
 Kaolin 138
 Kártérítési pörök a napilapok ellen 155
 Kastenbein-szedőgép 74
 „Kék pénz” 112
 Kempewerk mélynyomatója 11, 12
 Kence 177
 Képes levelezőlapok története 59
 Kereskedelmi grafika 6
 Keretvonal 191
 Kétfőrás gyorsajtók 150
 Kézirat elemzése 25
 Kéziratolvasás és gépszedő 127
 Kéziratról jeremiáda 143
 Kéziszedők Köre kirándulása (kép) 164
 Kimenetsorok 15
 Klisó-mizériák 161
 Klisós nyomtatás 91
 Kolor-offset 42, 43, 80, 98, 168
 Könyvbetű tervezése 120
 Könyv és újság 182, 206
 Könyvgyári múzeum 61
 Könyvkötők kézikönyve 206
 Könyvkötők kiállítása 205
 Kromolitográfia 42
 Kurrens betű az akcidiában 145
- La Presse 78
 Latinos mesterszónik 33, 34
 Legtöbb szedőgép 132
 Lemez mélynyomatók 11, 12, 13, 168
 Lénia-szedők 132
 Lénia-törés 71
 Lenolaj 177
 Levélboríték 130
 Liberty-sajtók 79
 Lignin 40
 Lila festék 40
 Linoformmetszés 16
 Linotype 136, 158
 Linotype-ideal 115
- Linotype-Universell 115, 136
 Lípcel vásár 78
 Litográfia 42
 Logotípiás rendszer 159
 Lorilleux-pályázat 32, 205
 Ludlow-gép 114, 136
 Lumintype 168
 Luxemburgi nyomdászkonferencia (kép) 159
- Magas- és mélynyomatásos rotációs 88
 Magasnyomatás 167
 Mágia és boszorkányság 90
 Magister artis impressoriae 157
 Magyar Iparművészet 84
 Magyar Nyelv 129
 Magyar Nyelvtör 84
 Magyar Nyomdászat 5
 Magyaros mesterszónik 33, 34
 Mailänder-féle mélynyomató 13
 „Majom” 207
 Man-féle mélynyomató 11, 88
 Margó megállapítása 72
 Mäser-féle szinkorong 187
 Maszitolódás 114
 Matrica (stereotípiál) 68
 Matrica-sejtölés 74, 136
 Mechanizálódás 5
 „Medve” 207
 Mélynyomatás 11, 35, 41, 168
 Megrendelőkönyv és munkatáska 139, 140
 Mélynyomató gépek fejlődése 11
 Mélynyomatók betegségei 27, 28
 Mérnökök 115, 116
 Meritens-nyomatás 11, 41
 Mesterszónik 33, 34, 77, 121
 Mikor művész a nyomdász? 62
 Millori-kék 66, 67
 Minimális árszabály 180
 Műnőségmunka 2
 Miskolci nyomtatványkiállítás 107, 130
 Monostorszigeti nyomdászstrand (kép) 165
 Monotype 128, 140
 Monotype nagytörzsökös apparátusa 115
 Monotype-öntés 55
 „Montirozás” a mélynyomatásban 12
 Möriz-féle szedésgyorsító 140
 Mult és jelen 110
 Munkabeosztás és munkaterv 166, 167
 Munkatáska 138, 139
 Munkaterv és munkabeosztás 166, 167
 Mutációk 113
 Művészet és nyomdászat 62
 Művész ízlés fejlesztése 134
- Nagytörzsökű betűk a szedőgépen 114, 115
 Napfény és papíros 40
 Napdrák 57
 Németes mesterszónik 33, 34
 Nemzeti Bankunk pénzei 112
 Normalizált nyomdagépek 149
 Nyelvekről 180
 Nyelvszedő korrektorok 129
 Nyelvi és helyesírási bogarászás 38, 39, 80, 105, 140, 162, 203, 204
 Nyelvtanfolyamok 31
 Nyelvünk sejtősségeiről 33, 34
 Nyomdafesték 66

Nyomdagépek vásárlása 149
 Nyomdai fékek tisztítása 91
 Nyomdai kalkuláció 44
 Nyomdai működés alapelvei 111
 Nyomdaipari kalkulációs tanfolyam 189
 Nyomdaipari továbbképzés 16, 25, 133, 135
 Nyomdaipar jogi helyzete 104
 Nyomdaiparunk becsülete 109
 Nyomdai üzem szervezetének vázlata 90
 Nyomda-jubileumok 32
 „Nyomdászati doktora” cím 157
 Nyomdászati Archivum 16, 106, 205
 Nyomdászati főiskolák 61
 Nyomdászati Lexikon 78, 112, 145, 181
 Nyomdászati mesterszók 33, 34, 77, 86
 Nyomdászati mint közügy 109
 Nyomdász-egyetem 157
 Nyomdász-Évkönyv és Úti Kalauz 31, 33
 Nyomdászlatalságunk útja 8
 Nyomdász mint üzletember 63
 Nyomdászstrand (kép) 105
 Nyomatás állítása 79
 „Nyomató művészet mestere” 157
 Nyomatványkiállítások 53, 84, 85, 107, 108

Obzor Graficeszköz Iskusztvé 5
 Offset-nyomatás 41, 42, 43, 80, 102
 Ólomlemez 66
 Ólommetés 16, 201
 Ólom ötvözése 68, 125, 151
 Olvadáspont (betűfém) 125
 Olvashatóság 120, 145, 146
 Öntartalom 152
 Optofén 206
 Orlov-sajtó 41
 Oroszországi ábécék 207
 Orotype sorszedő és filmyomató gép 160
 Ortográfia 9, 14, 15, 32, 38, 39, 80, 149, 162
 Ostwald-féle színkorong 101, 187
 Oxfordi papíros 207
 Oxidáció (betűfém) 125, 126
 Ötszázéves jubileum 61

Palatia 11
 Pályázatok 30, 32, 36, 59, 154, 181
 Pantográf 41, 112
 Papíros előállítása régente 207, 208

Papíros enyvezettség 54
 Papíros és napfény 40
 Papírosiparunk fejlődése 131
 Papírosiparunk lyukacsok 139
 Papírosiparunk a rotációsokon 26, 27
 Papíros porzása 138
 Papíros sárgulása 54
 Papírossít fősztása 72
 Papíros simítása 138
 Papíros vágása 138
 Pénzhamisítás 112
 Perrotina 41
 Photolino 168
 Plakátpályázat 59
 Plantin-Moretus-múzeum 61
 Plattina 12
 Plombinák 41
 Pogácsászás 28
 Pollack-féle szedésgyorsító 158
 Printer, The 5
 Pszichotechnikai elemzések 107

Rádióműsorok szedése 144
 Ragasztószerszám a stereotípiában 68
 Rákel 11, 41
 Raszteres főlvétel 42, 43
 Raszteres pozitív 43
 Redivivus 13
 Reisacker-féle átnyomatás 42
 Reklámélet 60, 182
 Reklámas betűk tervezése 120
 Repreratív kiállítások 2
 Retus 43
 Revue des Arts Graphiques 5
 Rézlemlék tisztogatása 40
 Réznyomatás 11
 Risorgimento Grafico 60, 84
 Rongypapíros 40
 Rotációs gépeink 26, 78
 Rotációs mélynyomatás 11, 41
 „Rupfolás” 67

Saint-Bridé's Foundation Institute 61
 Sajtó-típusok 115
 „Sattirung” 114
 Schwartzkopf-mélynyomató 12
 Schwarz-féle szedésgyorsító 158
 Siemens-Schuckert fényjelzői a rotációs gépeken 135

„Smicc” 114
 Sógór technikák 41
 Soproni nyomtatványkiállítás 84
 Soregyen 114
 Sorjázó a szedőgépeknél 136
 Sorzárás a Linotype-on 89
 Speciális kurzusok 85
 „Spisz” 114
 Stereotípiák 13, 14, 68, 110, 126, 168
 „Stereotípiák” szó eredete 103
 Stopcilinderes gyorsajtók 150
 S-Typewriter 74
 Szakeladáások 31, 59, 84, 85, 205
 Szakiskolák 61
 Szakképzés 32, 59, 84, 85
 Szakkör házi estjei 110
 Szakkulturális irodalom 6
 Szaktechnikai problémák 167
 Számítás-szedés 71
 Szédést gyorsító instrumentumok 158
 Szédőgépek ólma 28
 Szédőgépes üzemek egészségügye 64
 Szédőgép-mechanizmus 7
 Szédőgép-újítások 7, 116
 Szédőkörnyegünk 41
 Szédővas (szédőgépeken) 136
 Szegedi nyomtatványkiállítás 55
 Székesfehérvári nyomdászok János-
 napja 182
 Szellemi munka 3
 Szellőztetés 54
 Szennykonkurrencia 1, 2, 189
 Színérzék 187
 Színezés 66, 67, 68
 Színkeverés Kézikönyve 59, 84, 101, 187, 188
 Színkivonatok 43
 Szövevénynyomatás 41
 Szuprakomplett öntőgép 115

Táblázatszedés 71
 Tanműhely 85, 115, 116
 Tanonciskolák tanterve 151
 Tanonc-iskolázás 182
 Technológiai Könyvtár 130
 Tégelyes sajtók 79
 Tempera-festék 25
 Tervezés 25, 43, 44, 66, 72
 Thotmic 168
 Tipo-festék 66

Tipográfiai tervezés 25, 43, 44, 72, 96
 Tipograficeszköz Zsurnal 5
 Titkos írás 132
 Tízujjas gépszedés 36, 63, 64, 65, 87, 137
 Tízujjas rendszer a Monotype-on 163
 Toluol-emésztők 28, 68
 Toluolmérgezés 27, 28, 35, 68
 Továbbképzés 16, 25, 85, 96, 133, 135, 177, 201, 202, 203
 Tömegnevelés 109
 Tűlborítás 114
 Typar-írászedőgép 74, 136
 Typesetter 158
 Typograph nagyírószövegű betűi 115
 Typographul Român 5
 Typotheter (Lagerman-féle) 158

Uhertype 103, 136, 168
 Új betűk meg a gépmester 201
 Újévi üdvözlőlapok 57
 Újjtechnika (gépszédő) 36, 63, 64, 65
 Újsághirdetése 98
 Újsághirdetése matricái 178
 Új szédőgép-ideák 116
 Új szédőgép-komplett öntőgép 115
 Üzemvezetés 63, 111, 136

Változások a nyomtatótechnikában 115
 Vándorkiállítások 2
 Vésári nyomtatványok 109
 Vázlatkészítés 16, 25, 26, 73, 95, 119, 135, 201
 Ventiláció 54
 Verzális betű 145
 Vidéki szakoktatás 96, 107, 133, 183
 Világító festékek 29
 Világítás 101
 Világosság-nyomda 53
 Vinkel (szédőgépeken) 136
 Vis inertiae 14
 Vonal szerepe a hirdetésben 190

„Werk”-stereotípiák 14
 Winder-féle szedésgyorsító 158
 Winkler-prés és a betűanyag 110
 Womog-rendszer 26

Xilof 27, 28, 35, 68

„Zwei-in-Einer Linotype” 115

b) SZEMÉLYI REGISZTER:

Aigner Antal 156
 Akkert Mihály 57
 Albert Károly 27, 28
 Albrecht Zsigmond 21
 Anhalt Adolf 29
 Antal Ferenc 30, 46, 141
 Augenfeld Miksa 59

Bagi Imre 5
 Bakos József 58
 Balassa József dr. 9, 10, 14, 32, 59, 84, 86
 Bálint Ödön 58
 Ballagi Mór 86, 105
 Bayer István 58
 Bayer Pál 43, 57, 59
 Bényi Gyula 58
 Benyovszky őrnagy 158
 Berényi Ferenc 46
 Berkó Antal 78
 Bernáth József 181
 Balogh László 206
 Balogh Sándor 58, 60, 182
 Balzac Honoré 207

Baranek J. György 17, 174
 Bárány Nándor 156
 Baranyi Gyula 59
 Baranyi József 134, 155
 Bárd Gyula 58
 Bauer Henrik 27, 29, 31, 89, 188
 Bernhardt Mór 130
 Bertalanffy József 108
 Bezdáni Ferenc 36
 Bikfalvi Falka Sámuel 13
 Binder Károly 58
 Biró Miklós 31, 58, 112, 145, 156
 Borbás Vince 129, 130
 Branczik Ferenc 82
 Bródy László dr 31, 56, 205
 Bruck Izor 58
 Brumiller László 58
 Budaházy Tamás 158
 Buday György 59

Csizmazla Kálmán 32, 58
 Csonka Ferenc 155
 Czako Elemér 184

Dabasi Gyula 30
 Dénes Sándor 126, 151
 Deutsch Dávid 205
 Dobsa Lajos 58
 Drexler Alajos 58, 59
 Dukai Károly 16, 29, 31, 53, 58, 84, 108, 177, 201
 Durmits Imre 182

Eckmann Ottó 55
 Egrí László 18, 19
 Einhorn Mór 58
 Eisenberg József 58
 Elek Pál 58
 Erdélyi János 20, 58, 94, 147, 208
 Erdélyi József 105, 155, 184, 206
 Eremia György 32, 58
 Erényi András 58

Ferkas Sándor 206
 Falka Sámuel 15
 Feszl Károly 59
 Faulmann Károly 205

Fekete Béla 156
 Fekete Géza 58
 Fencsel János 107, 117
 Fenyves Sándor 58
 Feuerelsen György 80, 102
 Fisch József 58, 59, 84, 101, 154
 Fischer Manó 31
 Fried József 59
 Frisch József 58
 Fuchs Jenő 31, 71
 Fuchs Zsigmond 16, 182
 Futó Lajos 53
 Pálóczi József 68
 Fürst Vilmos 205
 Fürth Mór 205

Gábor Pál 58
 Gajdosik Nándor 58
 Gelzler Endre 155
 Gerstl Béla 58
 Grosz Ernő 8, 31, 53, 63, 137, 182, 186
 Groszmann Tivadar 30, 53, 58
 Gunesch György 58

- Gutenberg János 13, 156
Guttman Árpád 87, 137, 153
Győrey Rudolf 182
- Háider István 45, 50
Halász Alfréd 2, 16, 31, 53, 159
Halász Gyula 39
Hambalkó Antal 58
Hannig Ferenc 195
Harsányi Dezső 194, 197, 198
Hartmann János 58, 59
Heimler Kálmán 58
Heller Mór 79
Herschkovits Dezső 58
Herzog Salomon 10, 31, 38, 81, 106, 129, 149, 162, 204
Hollay István 18, 30, 45, 49, 53
Horváth Ferenc 30, 84, 192, 201
Horváth János 22, 58, 193, 196
Horváth Sándor 58
Höchst Pál 4, 20, 21
Höhne Ottó 54, 105, 115, 137, 161
Hörnyéky Kálmán 53, 114
Hűh István 19
- Ignotus 15
Illyés S. László dr 58
- Jáki Tóth Gusztáv 92, 98, 130, 178
Janovics Ferenc 182
Jóner Bertalan 154
Juhász Béla 28, 41
- Kádár László 82
Kál Lajos 106
Kalmár János 58
Keller Géza 58
Kellner Ernő (ifj.) 58
Kemény Jenő 58
Kertész Árpád 31, 112, 145
Kiss István 155
Klein Ernő 57
Klein Jenő 58
Klein Pál 58
Klein Vilmos 58
Klics Károly 11
Kilégi József Péter 158
Klindera J. 58
Kner Albert 58, 182
Kner Imre 31, 57, 58
Kodolányi János 39
Kordor Árpád 58
Kosztolányi Dezső 39
Kotaszek Sándor 30, 58
- Kovács József 57
Köhler mérnök 59
Kőműves József 58
König Béla 58
Kövesdy Dániel 158
Kramer Dezső 128
Kriszó Kálmán 95, 130
Kulifay Konrád 19, 24, 48, 74, 93, 97, 100
Kun Mihály 16, 29, 31, 177, 201
Kurcsics Ernő 50
Kykál Rezső 84
- Lakenbach Artúr 84, 111, 151, 161, 202
Láng József 23, 52, 100, 141
Lányi Imre 58
László Dezső 15, 78, 98, 132
Laspál Antal 188
Léber Péter 155
Lehner Rezső 58
Lénárd Sándor 106
Lengyel Sándor 58
Lerner Gábor 89
Liptay András 108
Lombár László 58
Löbl Dávid 32
Löbl Dezső 32
Löbl Marcell 32
Lócsey Lajos 58
Lówy Salomon 182
- Magos Kálmán 31, 38
Maletinszky Lajos 58
Mandula József 58
Markovits József 58
Márkus Lajos 58, 96
Márton Ferenc 58
Mederschitzky József 105
Megyerdi Antal 24, 51
Menk Sámuel 158
Méral Horváth Károly 158
Mertens Eduárd dr 11, 41
Mikszáth Kálmán 39
Mitterszky József 11, 156
Molnár Dániel 58
Móricz Zsigmond 39
Müller Sándor 58
- Nagy Antal 58
Nagy J. Béla 129
Nánási Gábor 106, 202
Nemes György 58
Neumann Ede 163
Neumann László 58
Novák István 58
- Novák László 16, 31, 58, 84, 122, 177, 185, 205
Novák László (ifj.) 9, 13, 28, 41, 53, 58, 68, 70, 102, 116, 165, 168, 196, 202
Novotni Ferenc 45
Nyíró Tibor 58
- Olasz István 155
- Pályi Márton dr 28, 31, 35
Pápai Ernő 32, 58, 104
Pápai László dr 104
Pavlovsky Alajos 16, 182
Paxián Péter 29, 30, 52, 59, 70, 96, 170, 172, 199
Peidl Gyula 182
Petrovics Károly 155
Porzsojt Jenő 158
Pörzsi János 58
Putits István 69
- Rasovszky Andor 78, 87, 122, 145, 161
Rasovszky Miklós 108
Reisz Jenő 60
Reisz Károly 58
Repczé János 58
Révai Miklós 130
Révész Béla 39
Román Antal 164
Rosner Károly 58, 84
Roth Pál 157
Rubiczky Ferenc 58
- Sas Lajos 18, 51, 73, 117
Schäffer Gyula 58
Schatz Rezső 59
Schiffmann Dezső 17
Schlesinger Tibor 58
Schlier József 169
Schlumpf Jacques 159
Schmidt Mihály 84
Schmuckler Lipót 58
Schnabel László 58
Schneider Jenő 32, 58, 59, 131, 193, 195
Schreiber Ede 14, 31, 68, 87, 125, 126, 179
Selmeci József 8
Seregley János 58
Simon Zoltán 58
Simonyi Zsigmond egyet. tanár 14, 39, 84, 86, 129, 130
Singer József 105
Spitz Adolf 58
Stanczel Ferenc 47, 49, 76, 123, 142, 171, 172, 196, 199
- Staudt Ferenc 182
Steigerwald András 176
Stern Samu 59
Sugár István 58
Sűsz István 58
Sütő László 22, 76, 107, 199
Szabó János 93, 100, 173
Szabó Róbert 84, 131, 205
Szakasits Antal 9
Szántó Tibor 58, 60
Szász Győző 36
Székely Artúr I. 31
Székely Artúr II. 4, 37, 53, 63, 91, 112, 122, 127, 139, 146, 153, 167, 189, 205
Szélfényi Tibor 171
Szigeli Sándor 58
Szinyei József 130
Szolcsányi Béla 58
Sztraka Zoltán 29, 47, 70, 75, 94, 99, 200
Szűcs Pál 58
- Tábor János 57
Tausz Sándor 41
Thalwieser Antal 91, 152
Tirk Sándor 82
Tranger József 31
Túri Polgár István 58
- Uher Ödön 103, 158, 168
Ungur Imre 142, 170, 175, 176
Urbán István 48
Úrge Kálmán 58
- Vajda István dr. 58
Váróczy Pál 20, 30, 97
Venkovits Károly 59, 84
Vértés Jenő 58
Virágh Gábor 59
Virág-Welszkopf Jenő 205
- Walter Ernő 59
Wanko Vilmos 16, 26, 29, 30, 31, 44, 53, 57, 73, 95, 119, 177, 201
Weinberger Márton 58
Welsz Rezső 145, 205
Welsz Zoltán 179
Westfalewits Antal 156
Wiesenberger Vilmos 65, 159
Willinger I. 58
Wözner Ignác 58, 182
- Záhonyi Alajos 105
Zell Ulrik 157
Zentai György 58
Ziegler Gyula 65, 87, 116, 123, 154

A Grafikai Szemle 1936-i évfolyama egyes füzetének borítékáját tervezték: Sztraka Zoltán, Paxián Péter, Horváth Ferenc, Sütő László, Szabó János II., Höchst Pál. Az egyes füzetek 3. és 4. oldalának nyomtatványpéldáit tervezték, illetőleg metszették: Bagl Imre, Sütő László, Höchst Pál, ifj. Novák László, Baranek J. György, Megyerdi Antal, Szabó János II., Stanczel Ferenc, Selmeci József, Harsányi Dezső. Az évfolyam kolumnacímének szignetjeit Paxián Péter komponálta.

GRAFIKAI SZEMLE

NYOMDAIPARI SZAKKULTURÁLIS FOLYÓIRAT. MEGJELNIK HATHETENKINT
KIADJA A MAGYARORSZÁGI KÖNYVNYOMDAI MUNKÁSOK EGYESÜLETE
SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: BUDAPEST VIII, KÖLCSEY UCCA 2
(GUTENBERG-OTTHON). TELEFÓN: 31-1-94

Ismét a fejlődés mellett tesz hitvallást

a magyar nyomdai munkásság, amikor útjára bocsátja a meginduló szaklapot. Alkotni, építeni, rögöt törni — kulturális területen — mindig nehéz feladat volt; amit azonban a mai súlyos gazdasági viszonyok mellett vállalt magára a nyomdász-közösség a szaklap révén, az az áldozatos szakmaszeretetnek olyan gyönyörű megnyilvánulása, amelyet joggal nevezhetünk úttörőnek.

A betű munkásainak nemcsak illik nyomtatvány-kultuszt űzni, de kell is! De legalább ugyanolyan mértékben áll ez a főnöki oldalra is... S míg mindenütt külön e célra életre hívott — többnyire üzleti alapon álló — organizmus ad ki szaklapot, addig a magyar nyomdai munkásság az egyén külön megterhelése nélkül kívánja Egyesületünk minden egyes tagjához — akár dolgozó, akár munkanélküli — a szaklapot eljuttatni. Kétségtelen, hogy ez a mód jelentős anyagi áldozatot igényel az Egyesület részéről. Az sem titok, hogy vannak sorainkban, akik a szakkultúrát a munkásság feladatkörén kívül eső tevékenységnek tartják.

Mindez azonban mit sem változtat azon a tényen, hogy a nyomdaipar mai súlyos helyzetében fokozott jelentősége és fontossága van a nyomtatvány minőségével szemben támasztott igények emelésének. Igaz, hogy a munkásság az iparnak csak egyik — és pedig gazdaságilag gyöngébb — tényezője, ez azonban nem jelenti azt, hogy ha már felismerjük a segítség lehetőségét, elmulasszuk a kezdeményezést csak azért, mert a másik gazdasági fél ugyanezt teszi.

Az árszabályon kívül álló nyomdák kártevésai és az ennek nyomán elharapódzott szennykonkurrencia válságot idéz föl a nyomdaiparban. Régi jónévű nyomdák

véztek már eddig is el s ha nem sikerül gátat vetni a tisztességes ipart elpusztító szennyes áradatnak, úgy ez a rombolás további munkahelyeket rabol el a nyomdai munkásságtól.

Nem ez lesz az első eset, hogy egy közös veszedelemre mi hívjuk föl a figyelmet, sőt hogy mi ragadjuk meg a segítség módozatait. Az ösztönzés hatása bizonyára nem fog elmaradni...

E szaklap célja, hogy cikkein és mellékletein keresztül a szép és jó nyomtatvány érdekében kifejtendő propagandához gyakorlati eszközöket szolgáltatson. Véleményem szerint minden munkával bizonyítani kell, hogy nyomtatvány és nyomtatvány között mily nagy a különbség. Bizonyítani kell, hogy csak az izléses nyomtatvány alkalmas a közönség érdeklődésének fölkeltesére — reklám-szempontról, sőt pszichikailag a bizalom megnyerésénél is nagy hatása és jelentősége van.

Meggyőződésem, hogy úgy a szennykonkurrencia, mint a gépiesedés veszedelmével szemben a minőségi munka térhódítására kell törekedni. S ebből a szempontból nem lehet közömbös a főváros nyomdai munkásságának a vidéki nyomdaipar működése sem. A szaklapon keresztül vidéki szaktársainkhoz is el fogjuk juttatni a modern nyomtatványirányzatot s állandóan tájékoztatni kívánjuk őket a nyomdászat folytonos, szinte napról napra való fejlődéséről.

Állítom, hogy mindez munkásérdek! Csak a jó munkakerő lehet gerinces és öntudatos védelmezője a közönség és a saját érdekeinek, önérzetes őrizője a kollektív szerződés vívmányainak! Ha tehát vidéki kollégáink

nem vehetnek részt szaktanfolyamainkon, úgy a szaklapon keresztül kell számukra minél többet nyújtani.

A Grafikai Szemle legyen szakkulturális törekvéseink gócpontja. Rajta keresztül hirdessük a hatóságok felé, a rendelőközönség felé, de a nyomdaipar felé is: a nyomtatvány legyen kiállításában és nyelvezetében kifogástalan! Ez legyen a szabály közmunkáknál és magánmunkáknál egyaránt. A csunya, ízléstelen, hibáktól hemzsegő nyomtatvány akkor is drága, ha szennyáron szállítják!

Reprezentatív kiállításokat kell majd szervezni a nagyobb vidéki városokban, hogy magánosok és közületek alkalmat nyerjenek nyomtatványok közötti összehasonlításra. Az Egyesület választmánya tervbe vette vándorkiállítások rendezését is, amelyeket megfelelő előadások kíséretében kíván a vidéki szakértársaknak prezentálni, városról városra küldve ezek anyagát.

A technika fejlődése tagadhatatlanul az ipari munka mechanizálódására vezet. De a nyomdászat területének nagy részén változatlanul szükség lesz a jövőben is az egyéni ízlésre és az emberi kezűgyességre. És ez áll nem csupán a kéziszedésre, hanem a gépek által végzendő nyomtatási tevékenységre is. S mindegyik olyan mértékben van és lesz szükség, amilyen mérvben fel tudjuk fokozni az igényeket a nyomdai termékek kivitelét illetően.

Sem a könyvnél, sem a prospektusoknál, árjegyzékekénél, kereskedelmi és üzleti nyomtatványoknál, de főként az illusztrációs és színes munkáknál nem lehet közömbös azok külső megjelenésének hatása. A könyvbarát súlyt helyez rá, hogy úgy tartalmilag, mint tipográfiai kiállításban „jó” könyvet vásároljon; az üzletfél és a rendelőközönség pedig joggal következtet a nyomtatvány „külleméből” a cég áruinak szoliditására, sőt a cég megbízhatóságára is. A pszichikai szempontok az üzleti világban sem lebecsülendők! Lehet, hogy a mai sivár gazdasági élet rohanásában és lázas tülekedésében — amikor a gyilkos verseny minden nemezebb szempontot letapos — naivitásnak fogják némelek találni, hogy ilyen „szentimentális” eszközökkel vélek az iparon segíteni. Én azonban mégsem tudom a jövőt illetően — mégpedig itt nem a távoli jövőre gondolok — a mai viszonyokat állandónak elfogadni. Akármilyen hosszú ideje tart már ez a szörnyű állapot, ez csak átmeneti s mi nem rögzödhetünk egy tragikusan méla köldöknézésbe! Nem vehetjük egyszerűen

tudomásul, hogy 1800 vagy 2000 nyomdai munkásra nincs szüksége az iparnak... Keresnünk kell a módját, hogyan lehet több munkaalkalmat teremteni! Ez a szempont vezetett a nyomdaiparban a 36 órás munkaidőre s ezen szempontot kell szolgálnia annak a propaganda-hadjáratnak, amely a minőségmunkát van hivatva érvényesüléshez segíteni.

Kívánatos, hogy e tevékenységében a nyomdászat minden rétege és tényezője támogassa a Grafikai Szemlét. A tanonctól a munkáson és a művezetőn, valamint az igazgatón keresztül a főnökig mindenkinek egzisztenciális érdeke, hogy a nyomtatvány minőségi színvonala emelkedjék.

A Grafikai Szemle hasábjain a nyomdaipar minden szakirányú témája helyet kap. A szerkesztőbizottságban minden szakmunkás-kategória képviselve van s meg vagyok róla győződve, hogy a különböző körök harmonikus együttműködése igen értékes eredményeket fog produkálni. A spárták teljes összeforrottsága biztosítja a nyomdai munkásság kulturális és gazdasági fejlődését.

Akinek tehát értékes gondolatai, észrevételei, ötletei vannak, vesse papírra és álljon be a szaklap munkatársainak sorába. A szerkesztőbizottság megértéssel fogad minden írást, s szívesen látja a kezdők szárnypróbálgatásait is a szakirodalom terén. De természetesen csak azon cikkeket közölheti le, amelyek megütik a mértéket. Senkinek sem szabad azonban megsértődnie, ha cikke egyáltalán nem, vagy csak változtatással lát napvilágot, mert hisz a lap nívóját a szerkesztőbizottságnak meg kell óvnia. S ha egy cikk nem is közölhető, de abban gondolat van, bizonyára igyekszik majd azt megmenteni.

A Grafikai Szemle egyetemes szakkulturális érdeket van hivatva szolgálni. Nem a magas művészetet propagálja az iparban, hanem egyszerű eszközökkel kíván olyan irányító munkát végezni, amely a gyakorlatban hasznosítható s emellett a magyar nyomdászatot fejlettségéhez méltó piedesztálra emeli.

Hadat üzenünk a kontárszellemelemnek és a szennykonkurrenciának! Azt akarjuk, hogy munkás és munkáltató tisztességes megélhetést találjon a legális nyomdaiparban s ezért szép és jó nyomtatványokkal akarjuk elárasztani a kulturális és gazdasági élet egész területét.

Ezekben a célkitűzésekben látom a Grafikai Szemle hivatását és egyben jó eredményt kívánok a szerkesztőbizottságnak nehéz munkájához. Halász Alfréd.

Redivivus!

Újabb hatesztendő s ájultság után a Grafikai Szemle ismét magához tért. Életre ébresztette őt urának, szerelmesének, a magyar könyvnyomtató-munkásságnak vágya és akarata.

Életre kelt, hogy teljes odaadással szolgálja közösgünk nagy ügyét: a széles nyomdásztömegek szakbeli nevelését, valamint mesterségbeli és intellektuális színvonalunknak a kor, a szükséglet és a józan ész megkívánta emelését. Ugyanakkor utat mutasson és utat egyengessen a nyomdászat magasabb fekvésű virányai felé is, hogy akit ambíciója és tudásvágya sarkal: mentől szélesebb területét láthassa át a nyomdászat óriási birodalmának, s így szerzett megismeréseit hasznosíthassa ipari művészete és a maga javára.

Egy kicsit életkérdés is mindez. Ha körültekintünk ebben a mindent racionalizáló-mechanizáló világban, azt tapasztaljuk, hogy csupán azok a foglalkozások maradtak meg valódi mesterségeknek, amelyek a tudományok és művészetek talaján nőttek föl és kevés bennük a sablónmunka. Ahol túlnyomó a sablón, ott a tüke érzéketlensége máris megfojtott minden hagyományos és valódi szépséget; ott megszűnt a műipar, de megszűnt a mesterség is a maga régi nemes értelmezésében; ott a munkák kivitelezésekor nincs gondolat, nincs ihlet, csak gépies mozdulatok virtuóztatásig begyakorolt, lélektelen, gyors egyformasága van. Ott nincsen szakmunkás, ott csak betanított munkás van: végső lefejtésben napszámos.

A mi foglalkozásunk területén még kevés a sablón. A mechanizálódás megtépdeste ugyan régi manuális munkafolyamataink némelyikét; hogy példát mondjunk: a szedőgépeknél mechanikussá vált a betűknek a sorjázóba vitele meg a sorok zárása; a nyomtató gépek jórészénél megszűnt az ívek régimódi, kézzel való berakása, s itt-ott a kézi egyengetést is megpróbálták különböző úgynevezett mechanikus egyengető eljárásokkal pótolni. Maga a lényeg: a nyomdászat lényege azonban megmaradt mindenütt olyannak, ami volt: gondolkodást, sok töprengést és folytonos lélekjelenlétet igénylő munkának.

Tehát túlnyomó részben szellemi munkának, vagyis olyannak, amelyben az elméleti úton-módon megszerzhető tudásanyag biztos és gyors fölhasználását jó adag gyakorlati tapasztalás és a munkába való beideg-

ződöttség biztosítja, ami az eset például a festőművészetnél is. Az elméletnek olyan a szerepe a nyomdász munkájában, mint aminő testi álladalmunkban az agyvelőé; a gyakorlat, a begyakorlottság már inkább az úgynevezett fizikum szerepét viszi.

A betűszedés, a kézírások ólomtípusokba átültetése, évszázadokon át legalább is féltudománynak számított, s egyik része: a könyv- és újságszedés ma is az; főfő képesítő eleme szellemi tekintetben a mentől szélesebb körű műveltség és nyelvbéli tájékozódottság, amit gyakorlativá tesz az ujjak ama fűrgesége, amellyel az agy parancsait villámgyorsan teljesíteni tudják. A betűszedés másik része pedig — a hirdetések, merkantiliák és akcidenziák szedése — a művészetek legfrissebb hajtásának, az ú. n. kereskedelmi grafikának volna a törzsága. Rokona egyszersmind a szintétikus, kombinatív művészeteknek. Csupa merő agymunka. Még a kézügyesség fogalmába messze belenyúlóan is.

A tipográfia másik fő-fő ágazata, a nyomtatói munka ma már szintén telítve van tudományos és művészeti elemekkel. E kategória magasrendűsége a legújabb idők vívmánya. A kézisajtós világban az erős karizmok tették a jó nyomtató-munkást; ma — ha az ismeretek konglomerátumát valahogyan súllyal lehetne mérni — egy-egy nagyobb nyomda vezető gépmesterének akkora szerteágazó tudásanyagot találánk a fejében, hogy akármelyik jogász- avagy tanár-emberében sem különben. Érthető, ha a külföldi nagy nyomdák legfőbb irányító pozícióiban mind több olyan szakembert van alkalmunk látni, aki a gépmesterségen kezdte a pályáját.

Nincsen olyan foglalatosság, amely annyira széleskörű volna, mint a nyomdászat. Több ezernyi különböző matériát fölölélő anyagtan; több száz — sőt a segítő apparátusokról és a történelemtől sem feledkezve meg: több ezer — különféle géptípus; ezernél jóval több sokszorosító eljárás és velük egyetemben a fizikának és kémiának legkiadósabb fejezetei; mérhetetlen nagy tömege a kultúrtörténelmi ismereteknek; a művészettörténet multjának és jelenének a grafikai része; beláthatatlanul nagy tudományos nyelvanyag és sok, sok más: íme ez mind belül esik a nyomdászat fogalmán.

Ezt tudva, mindenki előtt világos lehet a Grafikai Szemle létjogosultsága, de egyszersmind a lap jövő programja is: a fönnebbiekből adódó nagy célok szemmel tartásával fogunk mindig hasznosat, lehetőleg érdekset és mindenek fölött igazat írni!

A siker útja

A nyomdász legfőbb célja, hogy a reabizott munkának sikerrel megfeleljen. De miképpen érhető ez el? A siker útja talán könnyebben megtalálható, ha előzetesen megvilágítjuk azt a kérdést: milyen is legyen a jó nyomtatvány? A nyomdász nyilvánvalóan a gyakorlati élet számára dolgozik. Kimondhatjuk tehát, hogy a nyomtatvány akkor a legsikerültebb, ha rendeltetési céljának mind a megrendelő, mind pedig a tipográfiai esztétika szempontjából a legjobban megfelel. Tartsuk mindig szem előtt, hogy még a legigényesebb nyomdai művészet sem az önmagáért való szépet keresi, nem l'art pour l'art, hanem létjogosultságát gyakorlatias célok biztosítják. Mint ahogy a színész a szerepébe, szinte úgy élje bele magát a nyomdász az egyéni megoldást kívánó kézirat szövegébe, a megrendelő elgondolásaiba. A papírfőület szabad mezejére törő gondolatokat a nyomdász előbb szellemileg dolgozza föl, hogy azokat az ólombetűkkel minél hatásosabban fejthesse ki. Ehhez természetesen gyors áttekintés, intelligencia és műveltség szükséges. A nyomdász általános műveltségre való

készsége tehát úgyszólván kiegészíti a szak-képzettségét és így egyik első feltétele a sikeres nyomdai működésnek.

A nyomdászati teljesítmények értékéből mitsem vonhat le a szöveghez és a megrendelőhöz való alkalmazkodás. Nem a kézirat szövegétől függetlenül elképzelt tipográfiai megoldás Prokrustes-ágyába kell beleerőszakolni az akcicens munkát. Éppen ellenkezőleg: a sikeres munka a szövegből szinte szervesen alakul, fejlődik ki. Gondoljuk csak el, milyen megkötöttséget jelentett, hogy Gutenberg és az ő nyomdászok műveikkel a kézzel írott könyvek minél hűbb utánzására törekedtek. Ezirányú alkalmazkodásuk miatt gyengült talán a tipográfiai dicsőségük? Állítsuk szembe ezzel azt a tipográfiai szabadságot és alkotólehetőséget, melyet a modern betűművészek szüntelen termékenységből származó újabb és újabb betűsorozatok nyújtanak. A megfelelő jellegű és nagyságú betűk és díszítő elemek kiválasztása, az egész szedéskompozíciók összehatásra való beállítása a kézirat szelleméhez való alkalmazkodás esetében is még mindig széles munkaterületet enged az önálló tipográfiai működésnek. Csodálatra méltó kölcsönhatás rejlik a

kézirat és a nyomtatvány egymáshoz való viszonyában. Egyrészt a kézirat szellemi iránymutatásul szolgál a nyomdásznak, másrészt a megrendelő elgondolásait a nyomdász az ólombetűkkel valósággra váltja és a tipográfiai esztétika eszközeivel erőteljesen kifejezésre juttatja.

A kézirat és az akcidencia összhangjának fontosságán kívül rá kell mutatni még a sikeres munka egyéb feltételeire is. Ide tartozik például, hogy sohase erőltessük a rendkívüli hatásokat. Elégedjünk meg lehetőleg a nyomdászat becsületes lehetőségeivel. A jó nyomdai munka már a nyugalomával, természetességével is hatást kelthet. Hiszen régi igazság, hogy a nyomdászatnak nem válik előnyére, ha a tipográfia sajátsgain túlmenő hatásokat követi, ellenben a nyomdászat kifejező ereje, a belőle kisugárzó hatás fokozódik, ha a tipográfia jellemző határvonalait respektáljuk. A nyomdászatot már régóta „schwarze Kunst”-nak: „fekete művészet”-nek nevezik és kétségtelen, hogy alapjelleget még sokáig megőrzi, ami pedig a fehér papiros és a fekete nyomtatás összehatásán alapszik.

Magától értetődő, hogy a sikeres munkához szükséges képességeket, fejlett ízlést, tipográfiai iskolázottságot nem lehet máról holnapra megszerezni. A nyomdászati gondosság, pontosság és fegyelmeztség sokszor nehéz, de eredménnyel járó iskoláját kell végigküzdenie annak, aki jó nyomdászra akar lenni. Különösen az ifjúság előtt nem népszerű a céltudatos és fokozatos előrehaladás. Előbb-utóbb azonban még a leghevesebbek is belátják, hogy a fejlődésben nincs ugrás, csak lépésről lépésre juthatunk előre. Bár érdekesebbnek tűnik elő, de a tanulás nem kezdhető el a szakma nehezebb problémáinál. Csak az egyszerűbb munkák pontos és biztos elvégzése jogosít fel nagyobb tipográfiai föladatakra.

Önmagunkban le kell gyűrni előbb az indolencia lelki akadályait, hogy elindulhassunk a szakbeli haladás útján. A szakismeretek megszerzése nem üres kedvtelés és céltalan időtöltés, hanem eszköz arra, hogy kiszabadítsuk magunkat a szürke munka lélekölő és dohos légköréből. A szakkultúra fokozza a felszabadult munka tiszta örömét. Igaz, hogy erkölcstelen volna az élet munka nélkül, azonban az is igaz, hogy emelkedett esztétikai felfogás és kellően iskolázott szak-képzettség nélkül a munka bizony csak lélektelen és durva lesz.

A szakkultúra értelme tehát abban áll, hogy képesít a sikeres munkára, növeli a nyomdász önbizalmát, ébren tartja a szakszeretetet és a munka szépségébe vetett hitet.

Székely Artúr II.

Mutató a Könyvnyomdai Munkások Egyesülete ólommetsző tancsoportjának munkáiból. Metszette: Höchst Pál.

Szaklapunk címét

kifogásolták a minap. Csak úgy barátságos beszélgetés közben, de a dolog szöveget ütött fejünkbe: hátha többen, talán sokan is vannak, akik nem tudnak egészen megbékelni a Grafikai Szemle titulusal. Eszünkbe jutott a Magyar Könyvszemle kilenc esztendő előtt megjelent cikke is, amelyben az akkoriban megindult Grafikai Művészetek Könyvtáráról szól nagyon szépen, nagyon melegen, csak éppen a „Grafikai” szót kifogásolva a címében. Szinte kiérettük belőle a nagyizolás vádját.

Két kemény érvelést hallottunk lapunk címe ellenében. Az egyik — nagyon helyesen — azt mondja, hogy a „grafikai” szó nem magyar; a másik pedig — szintén helyesen — megállapítja, hogy a „grafika” meg a „könyvnyomtatás” fogalma nem fődik teljesen egymást, már pedig szaklapunk tartalma első sorban a tipográfiát szolgálja, s olvasóink táborában is a tipografusok sorából kerül ki.

Hogy a „grafika” szó nem magyar, hanem görög: köztudomású. Hogy aztán a Grafikai Szemle címét nem pusztán a kegyelet okán választottuk meg: mindenki észreveheti, aki ismerős a magyar nyomdászati szakkultúra dátumaival. A Grafikai Szemle 1891-ben indult meg, a Magyar Nyomdászat 1888-ban. Mind a kettő édes gyermeke szakkultúránknak, de a kegyeleti okok súlya az anszientitás címén talán inkább az utóbbinak javára húzná le a mérleg serpenyőjét. A mi magyar fülünknek is jobban hangzanék a Magyar Nyomdászat titulus. (Bár egy kissé rossz képzésű szó: „da” főnévi képzőt ugyanis nem ismer a magyar nyelv.) De... voltak bizonyos sajtójogi meg egyéb elgondolások, amelyek amellettt szölk, hogy mégis csak inkább a Grafikai Szemle cím mellett maradjunk. Ez elgondolások közt nem utolsó az, hogy jó volna az ország határain túl is terjeszteni a lapunkat.

A második kérdés néhol öllekzik az elsővel. De vegyük csak amúgy tisztán, nyersen: a két szó — „nyomdászat” és „grafika” — közül melyik karolja át teljesebben és kifejezőbben a foglalkozásunk mai fogalmát, s van-e valamelyes nagyizolás abban, ha a „grafika” szót használjuk?

Nézzünk szét előbb a világ mostani szakfolyóiratai között. Mindenfelé megtaláljuk a Grafikai Szemle névrokonait. Ott van a bécsi Graphische Revue, a francia Revue des Arts Graphiques, a román Grafica Româna, a horvát-szerb Graficska Revija, a pétervári Obzor Graficeszkij Iskusztvé, s még egy sereg, első sorban avagy kizárólag tipográfusok számára készült oly szakfolyóirat

amelynek címében megtaláljuk a nemzetközi jogosultságú „grafika” szót.

Hát az egész világ összes nyomdászága nagyizási hőbortba esett volna?

Keressük meg a dolgok magyarizátát.

A nyomdászat legrégibb szakirodalmába érte a szorosban a könyvnyomtatás köréből vett titulusokkal. Valamikor ilyen címek jártak: Journal für Buchdruckerkunst (1834), Archiv für Buchdruckerkunst (1864), L'Imprimerie (1839), The Printer (1858), L'Arte della Stampa (1869), Typographul Român (1869), Tipograficeszkij Zsurnal (1867), szóval mind olyan lapcím világszerte, amelyben benne van a könyvnyomtatás, a tipográfiát jelentő szó. A „grafika” szót a múlt század hatvanas éveitől nem használta a könyvnyomtató. Legfőlebb a litográfus.

Egyszerűen a divat szele sodorta volna portánkra ezt a nekünk új szót?

Nem. Egyesegyedül a szükségesség.

A hetvenes-nyolcvanas évektől kezdődően hatalmasan megdagadt a nyomdászat fogalma. Főleg a fotomechanikai sokszorosító eljárásokkal, amikről természetesen a tipográfusnak is tudomást kellett vennie, s — legalább elméletileg — besoroznia a maga szakismereteinek körébe. Gépmester,

faktor, nyomdaigazgató, könyvnyomtatómester nemigen lehetett el ezek teóriájának meg készítési módjának ismerete nélkül. Honnan meríthette volna azonban ebbeli ismereteit, ha nem a maga tulajdon tipográfusi szaklapjaiból? Pedig ezek az eljárások jórészt túlestek már azon akörön, amely a könyvnyomtatás határait jelenthetné.

Olyan új szó után kellett tehát nézni, amely szélesebb körű értelmezést enged meg, s amelynek fogalmába beleskatulyázható a sokszorosítás minden ága, mesterfogása és lehetősége, s amelynek rugalmassága elbirja még a kései jövendőnek a technikai változásait is.

Ez a szó volt a „grafika”. S ezért kapta a Grafikai Szemle negyvenöt esztendővel előt a maga mostani címét.

Sokak szemében talán akkor is mintha kissé nagyizoló lett volna ez a titulus, vagy legalább is tág, lötyögős. Foglalkozásunk azonban csakhamar belenőtt az új címzésbe. A régi idők könyvnyomdáinak akcidens szedése, amely hatvan-hetven év előtt talán egy százalékát sem kötötte le az iparban foglalkoztatott betűszedőknek: nőni, bokrosodni kezdett, s egykettőre majdhogynem legjelentősebb alágazatává lett az úgyneve-

Mutató a Könyvnyomdai Munkások Egyesülete ölometsző tancsoportjának munkáiból. Metszette: Bagl Imre.

zett kereskedelmi grafikának, amelynek térfoglalása hallatlanul gyors arányú, annyira, hogy pl. Észak-Amerikában terjedelmében már az első helyet foglalja el a művészetek közt. Művelői — amíg tervezésről van szó — nem csupán könyvnyomtatók, litográfusok, festők, rajzoló- vagy fotóművészek, hanem a minden sokszorosító mesterségeket és művészeteket átölelő új szóval: grafikusok is. A hangsúly a technika mineműségéről áttérte a művészi értékelésre és egyszersmind a célra is a meghatározására.

A kereskedelmi grafika terén a technikák határvonalai különben is kezdenek elmosódni, egymásba folyni. Ugyanazt a tervvázlatot sok esetben lehetséges akármelyik nyomtatótechnika útján megsokszorozítani, s egy-egy grafikai tervpályázaton megjelenik munkáival a grafikai főiskolát végzett művészember mellett a betűszedő, litográfus, fotóművész stb. is.

Ilyen nyomtatványtervezéssel, tehát kereskedelmi stb. grafikával is foglalkozó betűszedő máris szép számmal akad nyomdáinkban, s közülük nem egy — mint az újabbnak pályázatok eredménye bizonyítja — olykor jó sikerrel állja meg a helyét a diplomás grafikusokkal való versengésben is.

Ha betűszedőink egy számbelileg mind erősebbé váló rétege a könyvnyomtatáson kívül már jelenleg is grafikával foglalkozik: mi kifogást lehet emelni szaklapunk címe ellen most, a tipográfiának a roppant arányú grafikus művészetbe való részleges bekebeleződése idején? Hiszen már negyvenöt esztendő előtt is a Grafikai Szemle cím bizonyult a legáltalóbbnak, legkifejezőbbnek!

A gépszedők és a szakkulturális irodalom

Íme, hosszú tanácskozások és cikkezések után mégis megvalósult a szakmáját szerető, szakismereteit gyarapítani és a nyomdászati fejlesztési akaró nyomdai munkásság vágya, álma. Saját szellemi és anyagi erejéből teremtett magának és közvetve a magyar ipari kultúrának szakfolyóiratot, amely — a jelekből ítélve — olyan színvonalú lesz, hogy mindenből csak elismerést és tiszteletet válthat ki. No, de e sorok nem saját magunk ünnepléséért íródtak. Sokkalta sürgetőbb az okvetlenül elvégzendő főadat, semhogymint öntömjé-

zésre lenne most időnk; de meg egyébként sem szokásunk ez nekünk. Bár nehéz szabadulni attól a magasztos, ünnepies érzéstől, ami áthatja az embert, ha arra gondol, hogy milyen nagyszerű, milyen fontos eseménynek is vagyunk részesei akkor, ha e szaklap megindulásához — hacsak egy atómmal is — hozzájárulunk.

Az első szám hivatása többé-kevésbé a program-adás. Rámutatni arra az útra, amelyen haladni kívánunk, megmutatni — persze nem részleteiben — azt az anyagot, amit föl akarunk dolgozni. Szükség van erre az úgynevezett bemutatkozásra két szempontból. Először azért, hogy világos képet adjunk az elvégzendő munkáról, másodsor pedig azért, hogy — „a több szem többet lát” elve alapján — módjában legyen mindenkinek megtennie a maga észrevételeit a kifejlesztett programmal kapcsolatban. Ez azután mindannyiunk közös törekvését: a minél szebb, minél tökéletesebb és így a célra minél jobban megfelelő szaklapkészítési eredményezné.

E cikk természetesen nem öleli föl a szakirányú oktatás hatalmas birodalmát, hanem annak csak egy kis — eddig még, sajnos, magyar nyelven meglehetősen megműveletlen — részét: a gépszedéssel kapcsolatos területet. Úgy érezzük, hogy mielőtt e lap hasábjain megindulna a gépszedést és a hozzátartozó kérdéseket tárgyaló szakirodalmi munkásság: először néhány fogalmat kell ehelyütt előjáróban megtárgyalnunk és tisztáznunk is kell bizonyos kérdéseket.

Az új szaklapnak mindenekelőtt úttörő munkát kell végeznie abban az irányban is, hogy megkedveltesse magát a gépszedők kollégák előtt. Sajnosan tapasztalhattuk a múltban, hogy a szedőgépeken dolgozó szaktársaink eddig nemigen érdeklődtek a szaklapok iránt. Persze kivételek akadtak, azonban igen kicsi volt azoknak a száma, akik külön anyagi áldozatot is hoztak azért, hogy szaklapot is olvassanak. De ne higgye senki, hogy ennek az volt az oka, mert gépszedőink sajnálták volna érte a pénzáldozatot. Nem! E látszólagos közömbösségnek egyszerű magyarázata abban található meg, hogy az eddigi szaklapok jóformán semmit, vagy igazán csak nagyon keveset foglalkoztak azokkal a problémákkal, amelyek a gépszedőket érdeklik elsősorban. Érthető tehát, ha a gépszedők részéről megvolt ez a közömbösség. Ennek azonban a jövőben meg kell szűnnie! Tanulásra, szakismereteinek gyarapítására mindenkinek szüksége van.

A Grafikai Szemle újbóli kiadásánál valóban nemes és magasztos elgondolás vezette a vezetőséget. Éspedig az, hogy a nyomdai

munkásságnak legyen olyan orgánuma is, amely a nyomdai fejlesztését szolgálja, figyelemmel kíséri a technikai és izlésbeli változásokat s mindezeket egybevetve, a nyomdai munkásság szakmai képzettségének színvonalát emelje. Ha tehát a vezetőséget, helyesebben a nyomdai munkásság parlamentjét, ilyen elgondolás indította arra, hogy szaklapot adjon ki: akkor ennek legyen meg az a gyakorlati értéke, hogy minden nyomdai munkás — még a gépszedő is — haszonnal vegye a kezébe.

Mi legyen tehát az a „tananyag”, amit e szaklapban föl kell dolgozni ahhoz, hogy az a gépszedők érdeklődését fölkeltsse? Erre a kérdésre roppant egyszerűen lehet válaszolni. Gondolatban fussuk csak át a gépszedő munkáját és akkor ezt a keretet állíthatjuk fel: 1. helyesírás; 2. a gépszedés technikája; 3. a szedőgép mechanizmusa; 4. újdonságok bemutatása.

Vegyük talán sorba e négy fejezetcímet.

1. Helyesírás. A nyomdász, különösen a szedő kenyere a helyesírási szabályok ismerete. De mennyivel hatványozottabban áll ez a tétel a gépszedőre! Hiszen az ő munkájának szinte legnagyobb része nem áll másból, mint abból, hogy akár jó, akár rossz kéziratból szövegszedést állítson elő. Az 5000 n-es munkatempó bizony nemigen engedi meg, hogy a gépszedő gyakran megakadjon egy-egy ritkábban előforduló helyesírási problémánál. Viszont a munka minőségének dolgában támasztott kívánság az, hogy a gépszedésben minél kevesebb korrekció legyen. Ha tehát a gépszedő meg akar felelni annak a követelménynek, amit vele és így munkájával szemben támasztanak: akkor bizony a helyesírással meglehetősen jó viszonyban kell lennie.

A gyakorlatból tudjuk, hogy még a legjobb gépszedő is eltéved néha-néha a magyar nyelvtani és helyesírási szabályok labirintusában. És bizony ilyenkor rá van utalva arra, hogy akár kollégájának, akár pedig valamelyik segédkönyvnek a segítségét vegye igénybe. Igen sok esetben azonban a már meglévő szótárak sem adnak útbaigazítást. Ilyenkor a helyes nyelvérték és logikus következtetés segít át az akadályon. A szaklapnak tehát elsőrendű hivatása lesz, hogy a nyomdászt támogassa a munkájánál oly fontos helyesírási és nyelvtani kérdésekben; ezen túlmenően pedig meg kell tárgyalnia olyan ortográfiai problémákat, amelyek most igen sok kellemetlenséget és bosszúságot okoznak szedőnek és korrektornak egyaránt.

Ennél a kérdésnél utalnunk kell arra, hogy az élet nap-nap után vet föl újabb fogalmakat, eseményeket stb. s ezek elnevezé-

sénél a legszörnyűbb rendszertelenség tapasztalható. Amikor azután ezek az új dolgok nyomtatás alá kerülnek, akkor láthatjuk, hogy azok milyen ellentétes formában látnak napvilágot. Talán csak egy példát ennek illusztrálására. Ha történetesen az olasz-abesszín háború kitérősekor lett volna már egy a Grafikai Szemléhez hasonló szaklapunk, amely rendeltetésénél fogva szinte fölkinálja magát helyesírási kérdések megtárgyalására, akkor bizonyára nem fordult volna elő, hogy egyazon helységnevek (és sok minden egyéb) a legkülönbözőbb formában jelenjenek meg nyomtatásban.

Látjuk tehát, mily fontos a gépszedő számára, hogy legyen olyan élő orgánus, amely munkája közben a helyesírási kérdésekben támogatója és az ezen a területen adódó aktualitásokat az ő számára is föl dolgozza.

2. A gépszedés technikája. A helyesírási szabályok alapos ismeretével egyenrangú szakmai szükségesség a gépszedő számára a gépen való szedés helyes technikája. A szakkulturális irodalomnak ezen a területén igen sok olyan fontos kérdés adódik, amelyeknek e hasábkon való megtárgyalása nagy haszonnal jár majd gépszedő kollégáinkra.

Ha csak arra gondolunk, hogy a gépszedő-jelölteknek a kiképzése többnyire milyen minden rendszer nélkül, szinte teljesen ötletszerűen történik, már akkor is megokolt és szükséges ezzel a kérdéssel részletesen foglalkoznunk. Ideje már, hogy a gépszedők kiképzését valamilyen praktikus rendszerbe foglaljuk. E téren az a terüünk, hogy az ezzel a kérdéssel elmélyülve foglalkozó gépszedőknek és gépszerelőknek a tapasztalataiból, valamint a külföldi szakirodalomból egy olyan „tanrendet” állítsunk össze, aminek azután az oktató és a tanuló egyaránt nagy hasznát látja.

Azonban a gépszedés technikájának a kérdésénél nemcsak az ezután kiképzendő gépszedőkre kell gondolnunk. A gépszedés helyes technikájának ilyen széleskörű megismerésére a már dolgozó gépszedőknek is szükségük van. Tudni kell ugyanis, hogy ma már a gépszedővel szemben más természetű kívánságokat is táplálnak, mint a sima (kompressz) szedés előállítását. Különösen áll ez a kívánság azokkal szemben, akik nem a napilapoknál vannak foglalkoztatva. Ma már olyan szedéseket is szedőgépen állíttatnak elő, amiket a múltban mint nem gazdaságosakat meg sem kíséreltek a szedőgépre adni. Így tehát a sima szöveg-szedéstől eltérő egyéb munkák elvégzése ma már sok esetben a gépszedő munkakörét képezi. Az azután persze természetes,

hogy ezek a szedőgépek számára különleges munkák sokkal alaposabb szedéstechnikai ismereteket kívánnak meg a gépszedőtől, mint a kompressz szedés. Tehát a legkülönbözőbb mesterfogások ismeretere van ma már szüksége a gépszedőnek.

A fentiekén kívül még egy szempontot kell megemlítenünk, ami kötelességünkkel teszi a gépszedés technikájával való foglalkozást. Tudott dolog ugyanis, hogy a magyarországi szedőgépek nagy része már meglehetősen hosszú ideje van üzemben. Ezek a szedőgépek körülbelül huszonöt esztendeje éjjel-nappal dolgoznak. Elképzelhető, hogy az ennyire igénybevett gépeket még a leg gondosabb ápolás és a legszakszerűbb kezelés mellett is megeshi az idő vasfoga. Ehhez járulnak még a legutóbbi időkben jelentkezett valuta- és deviza-nehezítések, amelyek a szükségessé váló alkatrészek kicserélését is igen megnehezítették. Szakemberek előtt azután nem kell bőven magyarázni azt, hogy az ilyen gépeken bizony nem megy úgy a munka, mint az olyan szedőgépeken, amelyeknek alkatrészei még kifogástalanok. A régi és az új gép közti különbséget — mivel a követelmény a gépszedővel szemben nemigen csökken, ha kevésbé jó gépen szed — a szedőnek kell ellensúlyoznia lényegesen fölfokozott munkával. Ezért azután szüksége van arra, hogy minden lehetőséget igénybe vegyen szedéstechnikai fölkészültségének fokozására.

A gyakorlatból ismerve a kérdést, programunkban van, hogy e téren is segítségére legyünk gépszedő kollégáinknak.

3. A szedőgép mechanizmusa. Erőről a kérdésről már sokat vitatkoztak. Jónéhányszor felvetődött az a kérdés: vajjon a gépszedőt mennyiben érdekli a szedőgép szerkezete. Tárgyilagosan meg kell állapítanunk, hogy a gépszedőnek igenis szüksége van arra, hogy bizonyos mértékig tisztában legyen annak a gépnek a mechanizmusával, amelyen dolgozik. Ezt az álláspontot nemcsak gépszedők vallják, hanem maguk a szedőgépszerelő szakmások is. A gépszedők számára összeállítandó szakkulturális anyag megbeszélésénél — amely egy szűk társaságban zajlott le — ott volt az egyik budapesti nagy lapnyomda szedőgépszerelője is, aki kijelentette, hogy ideje volna már eloszlatni azt a téves hitet, mintha a gépszedő és a szerelő között a gép mechanizmusát illetően bármilyen féltékenykedés is lenne. Ellenkezőleg: a szerelő kollégák tisztában vannak azzal, hogy a szedőgépet ismerő szedő megkönnyíti munkájukat.

Ez a könnyebbség nem abban áll, hogy a szerelőnek ezáltal kevesebb dolga van a rá-

bízott gépekkel és így munkát takarít meg mert az üzemszavarok kijavítási munkálatai helyett a gép jókarbantartását végzi el. A fő előnye ott mutatkozik, hogy a szedőgépen nemcsak a szerelő munkája révén, de a gépszedő gondossága következtében is ritkábban jelentkezhetnek üzemszavarok. Ehhez azután hozzájárul természetesen még az is, hogy a szedőgép élettartama jelentősen megnövekszik.

De még egy igen komoly szempont szól emellett, hogy a gépszedő megismerkedjék a szedőgép mechanizmusával. Ugyanis ma már tekintélyes a száma azoknak a kis és közepes nyomdáknak, amelyek bár szedőgépük van: nem alkalmaznak szerelőt. Ezekben az üzemekben természetesen csakis olyan gépszedőt alkalmazhatnak, aki ismeri a gép mechanizmusát, tisztában van azzal a munkával, amit a gép jókarbantartása jelent és ha néha-néha előadódik is valamilyen üzemszavar a gépen, azt lehetőleg meg is javítja.

Látjuk tehát, hogy nyomós okok azok, amelyek miatt minden gépszedőnek arra kell törekednie, hogy közelebbről is megismerje azt a gépet, amelyhez az egzisztenciája van kötve. Mert bizony mindenkinek számolnia kell azzal, hogy nemcsak olyan munkahelyek vannak, ahol a szedőgépszerelőt bármely pillanatban is a háta mögött érezheti. És a sors kiszámíthatatlan: ma itt, holnap ott...

4. Újdonságok bemutatása. Tudjuk jól, hogy a szedőgépgyáraknak nemcsak az a törekvésük, hogy a meglévő géptípusokat sablonosan gyártsák. Állandóan dolgoznak azon is, hogy a már üzemben lévő gépek egyik-másik részét módosítsák, javítsák, ami bizonyos mértékig az illető gépen való dolgozást hivatott megkönnyíteni. Mindezeket fölül természetesen egészen új típusú szedőgépeket is készítenek. Nem kell másra utalnunk, mint a Linotype-szedőgép már eddig is ismert sokféle változatára. A gyárosok e törekvése bizonyára a jövőben sem fog el-lankadni és vajjon ki tudhatja előre, hogy még milyen szedőgépcsoportok fognak előtűnik megjelenni.

Szaklapunkban ezekről a gépszerkezeti újdonságokról hűségesen fogjuk tájékoztatni szakmáinkat s így az ezirányú beszámolóinkból mindenkor pontosan meg fogják ismerni az e téren jelentkező változásokat és eseményeket.

Az 1—4. számok alatt bemutattuk azt a keretet, amellyel gépszedő szakmáink számára gyakorlati értékűvé tudjuk tenni a Grafikai Szemlét. Ezt a keretet azonban olyan tartalommal kell megtölteni, hogy a

Nyomdász- fiatalságunk útja

lap valóban meg is feleljen rendeltetésének. Igyekezni fogunk szakiróink legjobbjait megnyerni ehhez a munkához és semmi kétségünk aziránt, hogy ez teljes mértékben sikerülni fog. Hogy azonban a legtökéletesebbet, a legcélszerűbbet adhassuk, hogy állandó kapcsolatban legyünk a gyakorlati élettel: ehhez a szaktársak széles rétegének a támogatására van szükségünk. Keressék fel e mindannyiunk szaklapját közérdekű szakirodalmi dolgozataikkal, tanácsaikkal. Forduljanak bizalommal hozzánk, ha valamilyen szakkérdésben fölvilágosításra van szükségük, mert csak az ilyen közös munka viheti előbbre közös célunkat: a szervezett nyomdai munkásság egyetemének szakbeli előrehaladását.

Szerénység vagy a gyöngeség érzete ne tartson vissza senkit se e nagyszerű közös munkától. Jókai Mór szavait idézzük itt: „Nagy hiba lenne, ha az emberek csekélységük érzetében ezt a csekélységet nem iparkodnának arra fordítani, hogy nagyobbak és erősebbek társaságában csak egy lépésnyi haladásra is vihessenek egy elnyugodni készülő ügyet.” De még nagyobb hiba lenne, ha ugyanezért nem segítenének hozzá egy most meginduló, tudást terjesztő akaratú ügyhöz.

Grosz Ernő.

A nyomdásztörténelem ragyogó fejezetei évtizedről évtizedre igazolják, hogy a magyar nyomdásztársadalom gazdasági, szociális és kulturális haladásának motorja; az egymást követő nyomdásznemzedékek szellemi fölkészültsége, széles látóköre, kultúraszeretete és az ismeretszerzés és tudásgyártás tekintetében való szünetnélküli tevékenysége. Elődeinknek ezek a tulajdonságai lebírtak minden olyan akadályt, amely a nyomdászelet megjavítása elé tornyosult, mert az egyén és a közösség komoly célkitűzéseiről való küzdelemben a kitartás és az akarat az értelem és a tudás erejével párosult. Vitathatatlan tény, hogy az eredményeket mutató fejlődésnek ez az útja helyes volt és a mai nyomdászfialtságunk annál könnyebb ezen az úton haladnia, mivel elődeink főlemelő küzdelmei szélesen járhatóvá taposták ezt az utat.

A küzdelmes múlt, a nehéz és bizonytalan jelen és az előttünk meredő ködös jövőndő sürgető erővel követeli, hogy a ma fiatalága megmaradjon ezen az úton és az ifjúság örök tulajdonságaival: az aktivitás-

sal és lendülettel, az ismeretvágy kielégítésével és az élet problémái felé forduló érdeklődéssel előbbre vigye a nyomdásztársadalom minden téren való érvényesülését.

Tanulni és tudni! Ebben a két szóban sűrűsödik össze a nyomdászság fiatal korosztályainak önmagával és az összességgel szemben való föladata. Tudni és megismerni a szellemi élet nagyszerű megnyilatkozásait, a korszakot mozgató nagy eszmearamlatokat, a tudomány, művészet és irodalom sokrétű kérdéseit, hogy világosan lássák az emberi élet célját és értelmét. Tudni és megismerni a munkásosztály társadalmi helyzetét és a termelésben kijelölt szerepét, hogy az élet és munka jogait tudatos akarással érvényesíthessék. Tudni és megismerni a nyomdásztársadalom apró és nagy kérdéseit, szervezetünk történelmét, hogy céltudatosan munkáljuk a magunk közösségének érdekeit. Tudni és megismerni mesterségünk minden részletét, tökéletesíteni magunkat a szakbeli ismeretekben, hogy a szakbeli képzettség fölénnyel is szolgáljuk az önmagunk és az összesség érdekeit.

Az élet ma már sokat követel! Az egyén ha tudatlan, tájékozatlan és műveletlen: nem képes sem a saját, sem a közösség érdekeit és törekvéseit előmozdítani. Mivel pedig az egyén sorsa, élete és törekvése ma már szorosan összefügg a közösség sorsával, életével és törekvéseivel: mindenki felelős, ha kulturálatlanságával, dolgozni-nem-tudásával vagy tudatlanságával veszélyezteteli az általánosság nagy és szent érdekeit.

Ezért kell tehát, hogy a nyomdászfialtság megbecsülje a több szabadidő értékét, amely módot ad arra, hogy kultúreberré fejlődjék, nemes szórakozásokban találjon élvezetet és szakmájában továbbképezze önmagát. A testet, szellemet bomlasztó élvezetek meg hitvány szórakozások helyett a ma törekvő fiatalága legyen az előadótermek látogatója, a szaktanfolyamok buzgó résztvevője és a dalban, természetbarátkozásban, a helyes sportolásban keressen új élményt és főlemelő szórakozást.

A fölkészültség tudatában egész emberrekké válni: ez legyen az életcél, az útirány minden fiatal nyomdász számára, aki a rendszeres és jól beosztott tanulás útján el akar jutni az átlagon fölül ember magaslatára. Képességünk és tehetségünk kifejlesztésére kell törekedni, hiszen a mindennapi élet sok-sok példája mutatja, hogy a saját sírját ássa meg és a maga temetőjét parcellázza az a nemzedék, amelyik lemarad az élet rohanó vonatáról és bekötött szemmel és

Mutató • Könyvnyomdai Munkások Egyesülete ölömmetsző tancsoportjának munkáiból. Metszette: Selmeci József.

bedugott füllel halad el a reaváró sorsproblémák mellett.

Ha körülnézünk a világon: óriási változások tárnak elénk. A társadalomban és természetben beállott változások, a gazdasági és kulturális élet területén mutatkozó új jelenségek új problémákat, az új problémák új feladatokat és új küzdelmeket jelentenek. Ezekhez az új viszonyokhoz alkalmazkodni kell és világosságot kell teremteni a csupa kérdőjelet mutató nagy, sötét bizonytalanságban.

Tanulni és tudni, tudni és megismerni: erre van ma a legnagyobb szükség, mert enélkül sem a mi mozgalminkban, sem a köztestületekben, sem a tárgyalóasztal mellett nem érvényesülhetnek a jólétet, kultúrát és rendezett munkaviszonyokat jelentő törekvéseink. A mai nyomdászfiatalságnak tudnia kell, hogy az öregeket ezeken az őrhelyeken neki kell felváltania, éreznie kell tehát az erre való elhivatottságot és energiája teljességével arra törekednie, hogy a betöltendő pozíciók követelményeinek száz százalékig megfeleljen.

Ugyanígy meg kell látni, hogy a nyomdászat terén is nagy változások mennek végbe. Új korszellem, új stílus, új művészi irányok bontogatják szárnyaikat, ami megújításra készíti a grafikai ipart is. A szedő-, valamint a nyomtatógépek szédületes fejlődésével egyre inkább differenciálódik a nyomdászat, új hangsúlyokra kell ügyelni, változott forma- és színlátással számolni. Az iparunk változatossága és technikájának folytonos tökéletesedése ma több ismeretet, ügyességet és képességet követel, amit pedig pusztán gyakorlat és a mesterség űzése közben nem lehet elsajátítani.

Égetően szükség van tehát arra, hogy a nyomdászfiatalság a szakoktatás munkájába bekapcsolódjék és így módon is fokozza a munkakészségét és munkaképességét. A mai nyomdatechnika túllépi az egyéni tapasztalat határait, kollektív úton kell tehát hozzáférhetővé tenni a szakmai továbbfejlődés lehetőségeit. A szakiskola eredményes tevékenysége mellett ezért kell örömmel köszöntenünk a régóta várt Grafikai Szemlét, amely új korszakot jelent a szakmai öntevékenység és önművelés életében.

...

Nem kispekulált frázis, de súlyos igazság: Nyomdászfiatalság, jól vigyázz, olyan lesz a jövőd, amilyené azt a jelenben kovácsozol. Az idő sürget, az élet parancsol, legyen méltó a mai fiatalság a tegnapi nemzedékhez, lépjen rá a tanulás útjára, hogy a jövőjét a maga ereje, tudása és munkája sziklaszilárd, mindig megingathatatlan talapzatára fölépíthesse.

Szakasits Antal.

Helyesírási kérdések

A jó szedő fogalma szorosan összefügg a helyesírás tudásával. Természetes tehát, hogy minden szedő arra törekszik, vagy arra kell törekednie, hogy a helyesírást megtanulja. Aki a helyesírással hadilábon áll, az nehezebben is állja meg a helyét, mint az a szedő, aki el tud igazodni a helyesírás útvesztőiben. De amint a jó pap holtig tanul, a jó nyomdásznak is állandóan figyelemmel kell kísérnie a helyesírás kérdéseit.

A magyar nyelv is folyton fejlődik, és aki tegnap azt mondhatta magáról, hogy tisztában van a nyelv szabályaival, holnap talán csak tapogatózni fog ezen a területen, ha nem tart lépést a helyesírás fejlődésével. Szakfolyóiratunkban ezt a fejlődést is szolgáljuk. Mindennapi munkánk körében állandóan újabb és újabb kérdések merülnek föl és ezeket a kérdéseket fogjuk ehelyütt megvitatni.

Ebből a célból szakfolyóiratunk hasábjai nyitva állanak mindazok részére, akiknek hasznos, tanulságos mondanivalóik vannak a helyesírás köréből. Vitás esetekben szakértársaink bátran fordulhatnak hozzánk helyesírási kérdések dolgában. Bízunk abban, hogy közös erővel, nyelvészeink segítségével

és évtizedes tapasztalataink alapján meg tudunk felelni a nehezebb kérdésekre is.

Kérjük régi, kipróbált nyelvész kollégáinkat, hogy lépjenek ismét munkába a nagy cél: a magyar nyelv fejlesztése és tisztítása érdekében. És kérjük azokat is, akik még csak ezután lesznek nyelvészeti szakírók: az ifjabb szakértársakat, hogy mondják el a tapasztalataikat ők is lapunk hasábjain. Ne riassa el őket holmi „lámpaláz” vagy egyéb ok. A szárnyprobálgatásokat is jóakarattal, megértéssel fogjuk fogadni, mert hiszen mi utódokat akarunk nevelni. Tanítani akarunk, de tanulni is. Mindnyájunkra ráfér a tanulás. Senki sem mondhatja el magáról józan észszel, hogy már mindent tud.

Az a kívánság is merült fel, hogy apróbb közleményekben mondjuk el tapasztalatainkat és rövid útmutatásokat nyujtsunk szakértársainknak. Engedjék meg tehát lapunknak olvasói, hogy mint a Budapesti Korrektorok és Revizorok Körének a szerkesztő-bizottságba küldött tagja, e sorok szerény írója is kivegye részét a magyar helyesírással ellentétes írás- és szedésmódok helyesbítéséből. Ezzel egyúttal irányt is akarunk mutatni a beküldendő közlemények alakjára és tárgyára vonatkozóan. Természetesen mindenkor az Akadémia és Balassa tanár el-

Mutató a Könyvnyomdai Munkások Egyesülete ólommetező tencsoportjának munkáiból. Metszette: Ifj. Novák László.

fogadott helyesírása alapján fogjuk föladatunkat megoldani. Sok eltérés e két helyesírási mód között amúgy sincsen.

Hideg-, meleg-, folyóvíz. A szállók és az úgynevezett panziók hirdeteiseiben akárhányszor olvashatjuk, hogy a hirdető egy szóba írja és a szedő szaktárs így is szedi a hidegvizet, melegvizet, sőt folyóvizet. Ez hibás. „Hideg víz”, „meleg víz” és „folyó víz” a helyes. Ha nyomban nem látjuk meg, melyik a helyes, tegyük magunkban összehasonlító próbát, pl.: meleg idő, hideg levegő, folyó vér. Folyóvíz a Duna, Tisza vize, ezt pedig aligha vezeték a szállókba. Németül is: fliessendes Wasser (folyóvíz), Flusswasser (folyóvíz).

Idegen földrajzi és helységnevek írásmódja. Az olasz-abesszíniai háború ismét időszzerűvé teszi ennek a kérdésnek a megbeszélését. A szabály az, hogy a latin betűkkel író népek tulajdonneveit általában változatlanul meghagyjuk. A kivételek közé tartozik például: Bécs, Grác, Milánó, Lipcse, Bazel, Drezda, Velence, Turin stb. Ezeket magyarosan írjuk, mert történelmi kapcsolataink van velük. A többi nép tulajdonneveit lehetőleg a kiejtés szerint átírjuk. Ide tartozik az abesszín. nevek írása is, pl: Addisz Abeba, addisz-abebai (néhány lap és egyes térképek Addisz Ababának írják), Adigrat, Adua, Akszum, Amhara, Asszua, Aszmaru, Aussza, Danakil, Dzsibuti, Desszie, Dzsidsziga, Kassza, Makale (Makallé), Szejum herceg stb. Nagy a zavar a Szomáliföld írása körül is. Többféleképpen írják: angol-szomáli föld, olasz Szomáli föld, Angol Szomáli Föld és egyéb változatokban. De írják helyesen is, így: Francia-Szomáliföld, Angol-Szomáliföld, Olasz-Szomáliföld, Olasz-Szomália stb. A Dél-Amerika, Közép-Európa, Észak-Afrika mintájára helyesnek kell tartanunk az Olasz-Szomáliföld, Francia-Szudán, Angol-Szomália stb. írásmódját. Az abesszín helységnevek helyes írásmódját már maga az ország kiejtés szerint való magyar elnevezése is világosan mutatja: Abesszínia, Etiópia; ennek lakosai: abesszíniek, vagyis etiópok.

Valódiságbizonyítás. Atörvényszéki tudósítások túlnyomó részében olvashatjuk: „a törvényszék elrendelte a valódiság bizonyítását”. Ez helytelen. Valódi anyyi, mint hamisítatlan. Németül: echt. Holott a bíróság azt akarja megtudni, vajjon valódiság, igaz-e az, amit a vádlott állít vagy amivel védekezik. Tehát a „valóság bizonyítása” a helyes. Németül: Wahrheitsbeweis. Ez is mutatja, hogy nem a valódiság bizonyítása a fontos. A hiba ott van, hogy a bírósági ür-

lapok is „valódiság” bizonyításáról szólnak. Elsősorban tehát azokat kellene kijavítani. Ezt az egyik törvényszéki jegyzőnek meg is mondtam, amikor ilyen nyomtatványt aláírtak velem. Egészen más az, ha valamely aláírás vagy okmány valódiságát avagy hamis voltát akarják bizonyítani.

Utolérni, utolérhetetlen. Nézzünk csak utána az Akadémia szótárában vagy a Balassa könyvében (ha nincsen, meg kell venni!) és azt látjuk, hogy „utolérni”, „utolérhetetlen” a helyes. Mégis hányszor olvashatjuk hibásan! Nyilván az „utolsó”, „utoljárás” szavak hatása folytán. Ellenben hosszasan szedik: „töltni”, pedig „tolni” a helyes.

Hibásan szedett nevek. Már többször írtunk erről, de úgy látszik kevés eredménnyel, mert sokszor hibásan olvashatjuk még ma is a következő neveket, amelyeket nem ért szélesebb körben helyes írásmódjukban megismételünk: Baedeker, Gerhart Hauptmann, Kamermayer Károly, Kernstok Károly, Mendelssohn, Mussolini (-nak, -val, -hoz), Schumann, Semmelweis, Vörösmarty. Újabbak: Bornemisza (nem: Bornemissza!) Géza, Festetics (nem: Festetich, sem Festetits!) gróf, Winckler miniszter.

A mi egységes helyesírásunk el-lenségei. A Budapesti Korrektorok és Révizorok Köre a magyar helyesírás egységessé tételét akarta előmozdítani, amikor Balassa József tanár szerkesztésében kiadta „A magyar helyesírás szabályai és szótára” című művet. Tagadhatatlan, hogy ez a munka nagy lépést tett az egységesség felé. Balassa tanár is közeledett az Akadémia helyesírásához, az Akadémia is sok pontban alkalmazkodott Balassa helyesírásához, úgyhogy néhány pontban van még csak eltérés közöttük. Egy-két újabb kiadás — és ez a néhány eltérés is eltűnik. Nagyobb baj az, hogy írónk egyik része nem akar alkalmazkodni sem az Akadémia, sem Balassa tanár helyesírásához, hanem ragaszkodik magateremtette, egyéni helyesírásához, s ezzel a Korrektorok egységére való törekvését a legnagyobb mértékben hátráltatja. Az így teremtett zavart még növeli, hogy egyes szedő és korrektor szaktársak sem tartják tiszteletben a helyesírást, ha ez talán módjukban lenne is. Nem sorozzuk ide azokat, akik véletlenségből vagy tévedésből vétének a helyesírás ellen. Itt azokról van szó, akik tudatosan ragaszkodnak egyéni fölfogásukhoz és az Akadémia vagy Balassa helyesírását nem mindenben fogadják el. Föltéve, hogy egyéni fölfogásuk tiszteletreméltó indokból ered, ami még termékeny vitára is alkalmas lehet,

mégis az egységesség elvét, munkánk megkönnyítését kell tekintenünk és ennek feláldoznunk sokszor egyéni meggyőződésünket is. Az a legkellemetlenebb, ha a szedő szaktársak ugyanabban az üzemben dolgozó korrektorok egymástól eltérő javítására mutathatnak rá és ezzel növelik a zavart.

Guerilla, gerilla. Nagynehezen megszoktuk már, hogy „drogueria” helyett helyesen „drogériát” szedjünk, „droguista” helyett „drogistát”. Az olasz-abesszíniai háború ismét időszzerűvé tette a „gerilla” szó helyes írását is. A távirati laptudósító irodák és hírlapírók kevés kivétellel még mindig „guerillát” írnak. „Guerilla” spanyol szó és csatározást jelent, „guerre” francia szó és harcot jelent. A latin nyelvek azért teszik az u betűt a g után, hogy a g-t zs-nek ne olvassák. Nekünk erre nincsen szükségünk. Ezért így írjuk helyesen: „gerilla”. (L. Balassa helyesírási szótárát!)

Férfi. Laptudósítók, írók és megrendelők következetesen azt a hibát követik el, hogy a „férfi” szót magashangú ragokkal látják el: férfivel, férfinek, férfire stb., ami helytelen. „Férfira”, „férfinak”, „férfival”, „férfihoz” a helyes. Tegyük csak próbát! Férfi többese: férfiak és nem: férfiek. A hangzóilleszkedés szabálya alól érdekes kivétel a „derék” szó (dereka, derekasan) a maga mélyhangú ragozásával. Éppen így mély hangot kíván meg Mussolini neve: Mussolininak, -hoz, -tól stb.

Egy szó — két szó. Ezen a téren nagy a zavar. Sokszor olvashatjuk, hogy valaki „munkanélkül” van. Ez a hiba a „munkanélküli” főnévből, illetve jelzőből ered. „Munka nélkül” két szó, épúgy mint pénz nélkül, remény nélkül stb. — „Kétévi fegyház”, de: „két évre ítelték”. Helytelenül sokszor egy szóban látjuk, ami a „kétévi” összetévesztéséből származik. — „Véget ért” két szóban helyes, pedig nagy címekben is hibásan egy szóban látjuk: „A tanácskozás végetért”. „Véget ért” épúgy két szó, mint „(a szűrés) combot ért”, „(a ló) célt ért” stb. Újabbban felkapott szokások ellenére is a „csütörtök esti”, „tegnap déli”, „kedd reggeli” stb. két szó! Ez a helytelen szokás valószínűen a „multévi”, „multheti” mintájára a laptudósítók révén terjedt el. Ezek a legkirívóbbak, se szerük, se számuk. Alkalomadtán visszatérünk még erre a tárgyra is.

Letorkol valakit, azonban a folyó „idetorkoll(ik)”. — „Sokkalta többet ér a becsület, mint bármilyen nagy kincs.” — „Sokallta az árat ezért a házért.” Herzog Salamon.

A mélynyomtató gépek fejlődése

Immár ötszáz esztendeje, hogy a mélynyomtatás őst, a rézmetszetet föltalálták. Mégis csak huszonöt éve, hogy a mélynyomtatás tömegtermelésre is használhatóvá lett. Tekintsünk végig ötszáz esztendő mélynyomtatásra használt gépein. Az első ős a réznyomtatáshoz használt „kalander-prés” volt, amely a tulajdonképpeni alapja még ma is a mélynyomtató gépeinknek. Két egyszerű henger, eleinte fából, majd a technika fejlődése során öntöttvasból, melyen deszkalapra fektetve sajtolták át a réznyomatot. Ez az egyszerű megoldás több mint négyszáz évig kielégítette a kívánalmakat, míg a 19. században különböző réznyomató eljárások föltalálása maga után vonta a

Sok kísérlet után 1910 húsvétján mint óriási szenzáció robbant ki Mertens találmánya, a mai mélynyomtatás. A föltaláló olyan rotációs gépet szerkesztett hozzá, amelynél az ábra mély-, a szöveg pedig magasnyomtatással nyomtatódott. A formát nem vízszintes lemezre, mint az elődei, hanem rézköpennyel bevont hengerre maratta és rasztert, rákelt, valamint hig festéket alkalmazott. (E két utóbbi tényező ismeretes volt már a szövetnyomtatásban is.)

Mertens vég nélküli papirosról nyomtató rotációs gépe után pár hónapra a nürnbergi Kempewerk elkészítette az első íveket nyomtató mélynyomtató gépét. Rövid időközökben egymásután hozta piacra a frankenthali gyorsajtógyár a „Palatiát”, a johannisbergi gépgyár, majd a Man gépgyára a maga most már komoly, racionális termelésre alkalmas ívnyomtató gyorsajtóját.

A johannisbergi gépgyár sajtóján a nyomóhenger fölülről gyakorolja a nyomást a feleakkora, leszedhető hüvelyű formahengerre (3. ábra). A formahenger kétszer fordul, míg a nyomóhenger egyszer. A nyomtatott íveket hatalmas bordás dob adja át a kivezető szalagoknak, melyek fölött ventilátor szárítja a nyomatot.

A frankenthali gépgyár „Palatia” gyorsajtóján a hüvelyes formahenger vízszintes irányból kapja a nyomást az ugyancsak kétszer oly nagy nyomóhengertől (1. ábra), mely a kinyomtatott ívet hasonló nagyságú dobnak adja át és a szalagrendszerű ívkivezetés fölött jól elhelyezett fűvécsovek gondoskodnak a kellő mértékű száradásról. E gépgyárnak újabb, javított gépei a „Palatia II.” és a „Palatia 0”, melyek majdnem azonosak a Palatiával, csak egyszerűbben kezelhetők és praktikusabb szárító berendezésekkel vannak ellátva. A „Tandem-Palatia” három „Palatia II” összekapcsolásából áll, ami színes munkához igen egészséges gondolatnak bizonyult.

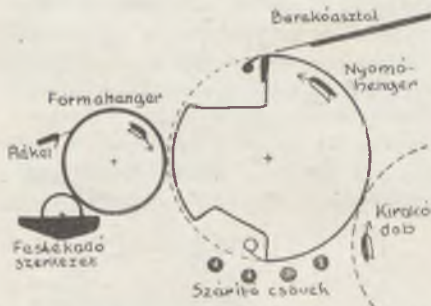
A Man-gépgyár tömör, nem hüvelyes formahengerrel operált, a gyorsabb kezelhetőség szemmel tarthatása okáért. Itt előlív fogó veszi el az ívet a berakóasztalról és adja át a nyomóhengernek (2. ábra), mely nyomtatás után előbb hideg, majd melegíthető szárítóhengernek adja azt át, hol ugyancsak melegíthető levegő segítségével gyorsítja a festék száradását.

Ezeknek az úttörőknek sikerein fölbuzdulva, minden nagyobb nyomdagépgyár megpróbálkozott azzal, hogy valami újszerű mélynyomtató géppel kivegye részét emez új és rengeteg lehetőséget nyújtó, hatalmas fejlődésnek indult sokszorosító ág munkamenetének megjavításából.

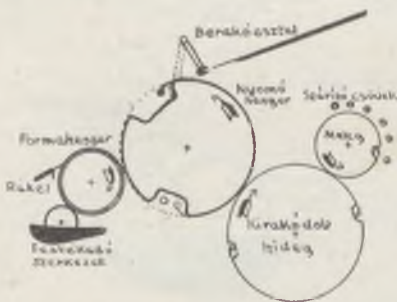
Napról napra jöttek és jönnek hírek mind praktikusabb gépcsofák megjelenéséről. Érdekes és a mélynyomtatás természetében rejlő megfigyelés, hogy a vég nélküli papirosról dolgozó mélynyomtató rotációs gépekből aránylag nagyobb a kereslet, mint az íveket nyomtatókból. Ennek az a magyarázata, hogy lapjaink képes mellékleteinél, valamint hasonló nem kimondottan „minőségi” munkáknál a nagy gyorsaságra és a tekercspapiros olcsóságára való tekintettel kifizetődőbbek.

E nagyobb kereslet miatt a vég nélküli papirosra nyomtató gépek gyártása hamarabb kifejlődött s e gépek ma már a legnagyobb igényeket is kielégítik. Mind újabb és újabb rotációs gépeket találnak fel, bár az alap gondolat egy és ugyanaz mindnél, s csak a papiros vezetésében, a szárítás és hajtogatás megoldásában van köztük különbség.

Maga az alap gondolat az (8. ábra), hogy a tekercspapirost forgó hengerek — a regisztert biztosítva — a formahengerre veze-

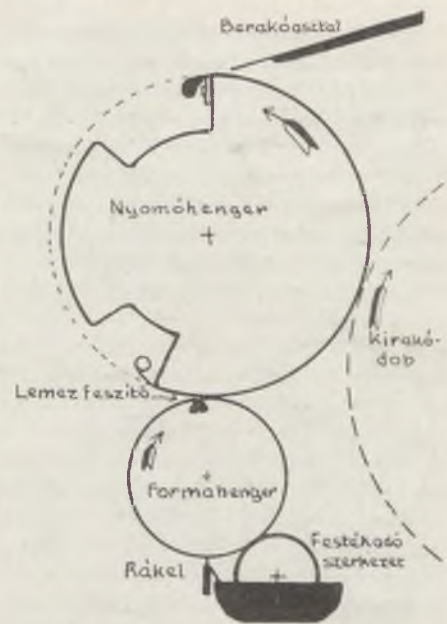
1. ábra. A frankenthali gépgyár „Palatia” elnevezésű hüvelyes mélynyomtató gyorsajtójának vázlatja.

2. ábra. A Man-gépgyár tömör formahengerű mélynyomtató sajtójának vázlatja.

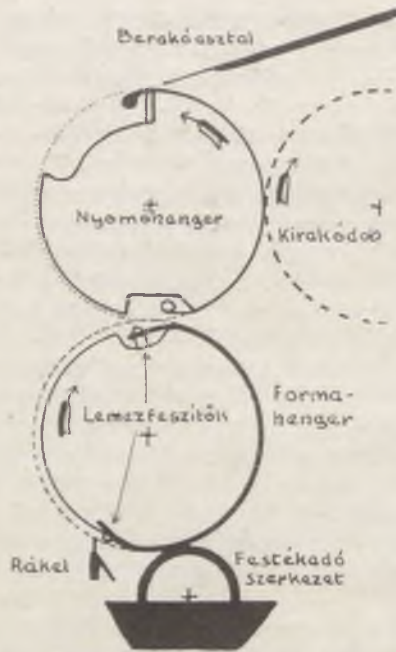
racionálisabb munkát lehetővé tevő sajtók megépítésének a szükségességét.

1877-ben a francia Guy szerkesztett oly réznyomtató gyorsajtót, amelynél a festékeztést, valamint a törlési processzust bőr- és flanelhengerek önműködően végezték. Később, úgy 1880 tájt, Hummel, majd Klics, a heliogravúr apja szerkesztett nagy titokban egy-egy olyan gyorsajtót, amelynél már a „rákelt” pengéje végezte a festék törlését.

3. ábra. A johannisbergi gépgyár lemezes mélynyomtató gépének szerkezeti vázlatja.

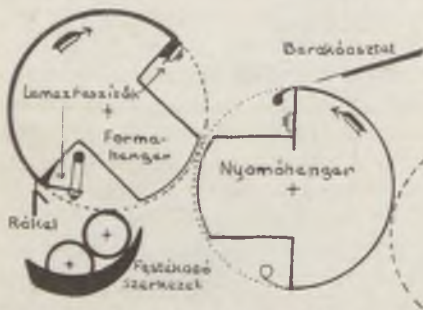
tik, hol a nyomóhenger igen erős, szabályozható nyomással egy tömör gumihenger szorít rája, hogy a papiros kiemelje a festéket a formahenger mélyedéseiből. További útján meleg fűtőtestektől és légfűvástól megszáradódik a festék a nyomaton, majd hűtőhengeren kihűl, hogy a hátsó oldal a második nyomtatóművön nyomtatható legyen, amihez szintén regisztert állító forgóhengerek vezetnek. A hátsó oldal nyomtatása után

4. ábra. A nürnbergi Kempewerk „Plattima” elnevezésű, lemezzel sokszorosító mélynyomatója.

megszáritva és lehűtve, a nyomat a vágó-hajtogatató készülékbe kerül, mely fogaske-rekkel beállítható a formahenger kerületi nagyságára, valamint a hajtogatás hányrétű-ségére, esetleg az ívenként való kirakásra. A három szint és hátsó oldalt nyomtató rotációs gépeknél négy nyomtatómű van, melyből három a három szint nyomtatja egymás után, míg a negyedik a hátsó oldalt.

Tudott dolog olvasóink előtt, hogy a mély-

5. ábra. Billhöfer „Dürer” elnevezésű, lemezzel sokszorosító mélynyomatója.

nyomatásnál a szedés költsége jóval kevesebb, mint a magasnyomatásnál. Nem kell például valamely árjegyzéknél a klisék kizárásával időt tölteni. A „montírozó” munkás ollóval tördel, vagyis kivágdosva helyezi el a szöveget a képekhez, ami nagy költségmegtakarítást jelent. A magasnyomatásban roppant összeget képviselő klisé-költség teljesen elesik és nyomtatáskor az egyengetés jóformán már a semmivel egyenlő.

A nyomtatás sebessége pedig összehasonlíthatatlanul nagyobb, mint a magasnyomatásos illusztrációs nyomtatáskor.

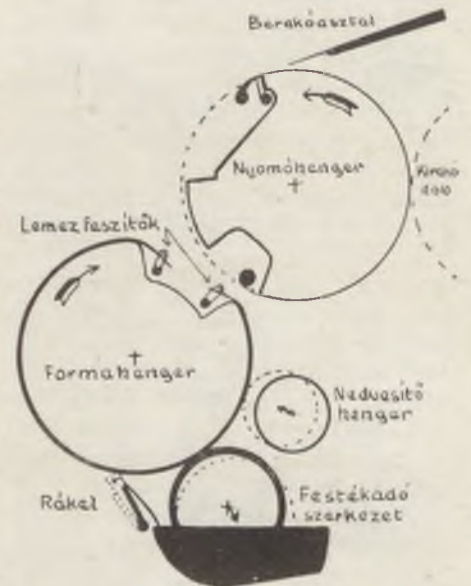
Ezek a gazdasági előnyei a mélynyomatásnak, lássuk ám a hátrányait is. Ezek a berendezkedéshez szükséges óriási tőkebefektetésben mutatkoznak. A mélynyomatásra berendezkedni kívánó üzemnek szüksége van a mélynyomatató gépen kívül, melynek ára — ugyanis, tekintettel a kis keresletre, a gépet nem lehet szériákban gyártani — igen magas. Szükség van fényképészeti műteremre, mégpedig jól felszerelve, reprodukációs géppel ellátva; továbbá: a pigmentpapirosra való másolóshoz másológépre, szinte vagyont érő raszterhálózatra; a hengerre való átvitelhez és maratáshoz maratókocsira, vegyszereket tartó saválló edényekre; a kinyomtatott forma lecsiszolásához csiszológépre és az elvékonyodott rézrétegutánpótlásához galvanó-berendezkedésre; végül valamennyi munkamenet-hoz megfelelő helyiségekre.

Ilyen hatalmas berendezkedésre a mai viszonyok közt csak nagyüzem vállalkozhatik. Középzemeinknél, ha a mélynyomatásra alkalmas és kifizetődő munkamennyiség meg is volna: hiányzik a befektetési tőke. A gépgyárak, géptervezők ezért oly gépeknek gyártására törekednek, amelyeknél kevesebb berendezkedés szükségeltetik. A jövő közép- és kis mélynyomatató üzemait úgy képzeljük el, hogy beállít a nyomda egy gépet, leszedi a szöveget és elküldi a formát elkészítésre valami külön ily mélynyomatásos munkához berendezkedett kemigráfushoz, úgy amint elküldjük manapság például a vonalas és autotípiai kliséit. Igen ám, de a mai mélynyomatató formahengerek meglehetősen nehezek és szállításuk kockázatos és költséges lenne. Ez vitte rá a gépgyárakat olyan gépek készítésére, amelyekhez galvanó-berendezkedés nem szükséges és a forma csak egy könnyű, 0,3—0,8 mm. vastagságú rézlemezéből áll, amelyet különféle módon ráfeszítenek a formahengerre. Rendelkezésünkre álló adatok szerint éppen feleannyiba kerül a rézlemez ára, mint a galvanizált formahengernek egyszeri használata. Az esetleges utánrendelés szempontjából, azt hisszük, nem is kellene megemlítenünk: hogy mily egyszerű a lemez megőrzése.

A használható lemezeknek a vastagsága gépenként változó. Általában a 0,3—0,5 mm. vastagságú lemezek egyszeri, míg a 0,6—0,8 mm. vastagok 3—6-szori használatra alkalmasak. Természetesen, ha többszöri használatra rendezkedünk be, úgy csiszológépre is szükség van. Valamint a lecsiszolt réz anyagvesztése is főnnáll.

Hibái a lemezes mélynyomatásnak: nagy példányszámú, erős nyomást igénylő munkáknál a lemez állítólag nyúlik, ami többszínű munkáknál regisztrációdifferenciákra is vezethet; igen súlyos hiba, hogy — mivel a fölfeszített lemez hosszanti vonalán a fölület folytonossága megszakad — a rákelt ugratni, vagyis a résen áttemelni kell, ami a rákel hibamentes működését veszélyezteti és egyben meglassítja a gép járását. Ezen a gépgyárak a legkülönbözőbb módon próbálkoznak és a legújabb gépeiken sikerült is segíteni.

Mindezt összevetve, az eddigi hírek azt mutatják, hogy ívnyomatató sajtón igen kifizetődő és megfelelő a lemez használata, míg a rotációs gépeken a nagyobb sebesség miatt a galvanizált henger ma még előnyösebb. Bár például a johannisbergi gépgyár lemezes megoldása — amikor ugyanis a lemez végeit egészen közel viszik egymáshoz és a hézagot valamilyen anyaggal kitöltik — rotációs gépen is megfelelő lehet a célnak. Természetesen az ily rotációs gépeknél a papírosnak elvágása, a variábilis

6. ábra. A „Schwartzkopf” elnevezésű, lemezzel sokszorosító mélynyomatónak szerkezeti vázlatja.

rendszerhez hasonlóan, még a nyomtatás előtt történik.

Lemezes ívnyomatató gyorsajtók gyártásával több gépgyár is foglalkozik, melyek közül az érdekesebbeknek a következők a jellemzői:

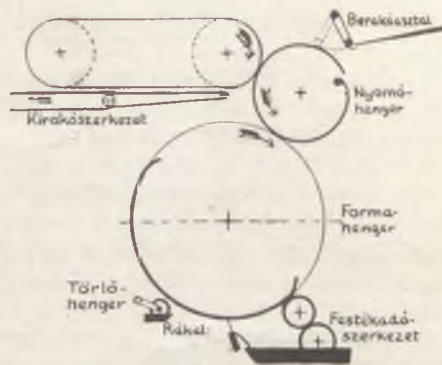
A johannisbergi gépgyár lemezzel nyomtató sajtója ugyanaz, mint a régebbi hüvelyről nyomtatóé, csak a formahengert cserélte át és mint a 3. ábra mutatja, a rákelt füg-

gőlegetesen a forma alá helyezte, valamint ennek következtében a festékdó hengert és vályút hátrább tette. A lemez, mint föl-lebb szó volt róla, a formahengert egészen betakarja, s a feszítési végek összeérnek. A mégis fennmaradó 2–5 mm rést erre a célra való tömitőanyaggal töltik ki. A gépből a formahengert a feszítéshez ki kell emelni és helyére más, esetleg hüvelyes formahengert is használhatunk.

A nürnbergi Kempewerk „Plattima” nevű lemez sajtóján (4. ábra) a lemezcserehez nincs szükség a formahenger kiemelésére; a lemezt az offset-gépekhez hasonlóan kell cserélni. A formahenger egyező nagyságú a nyomóhengerrel, még pedig kétszer oly nagy, mint a nyomtatható formanagyság. A rákel, valamint a festékdó henger le van rögzítve és a formahenger a feszítési végeknél oly lejtősre van készítve, hogy a rákel fokozatosan érjen hozzá.

Billhöfer Rikárd nürnbergi gyára Dürer-ről elnevezett gépe (5. ábra) hasonlatos a Kempewerk „Plattimá”-jához, csak a hengerek elhelyezésében különbözik tőle.

A Berliini Gépépítő Rt. „Schwartzkopf” gépe (6. ábra) is hasonló a Kempewerkéhez, csak jóval nagyobb rézlemez kell rája, mint amekkora a forma mérete. A festékdó

7. ábra. A stuttgarti Mailänder lemezzel dolgozó mélynyomató gépe.

A stuttgarti Mailänder gépe talán a legérdekesebb találmány (7. ábra) valamennyi között. Hasonló a kéttűrés rendszerű gépekhez. Előívfogó adja át az ívet a nyomóhengernek, mely kétszer fordul, míg a még egyszer olyan nagy formahenger egyszer. A formahenger felét foglalja el a rézlemez, amit szorítókkal feszítenek a formahengerre. A festékdó henger, valamint a rákel csak ott érintik a formát, hol arra szükség van, mert a formahenger a festéket nem kívánó részekben alacsonyabb. Ez az átmenet oly fokozatos, hogy a rákel nem sérülhet meg

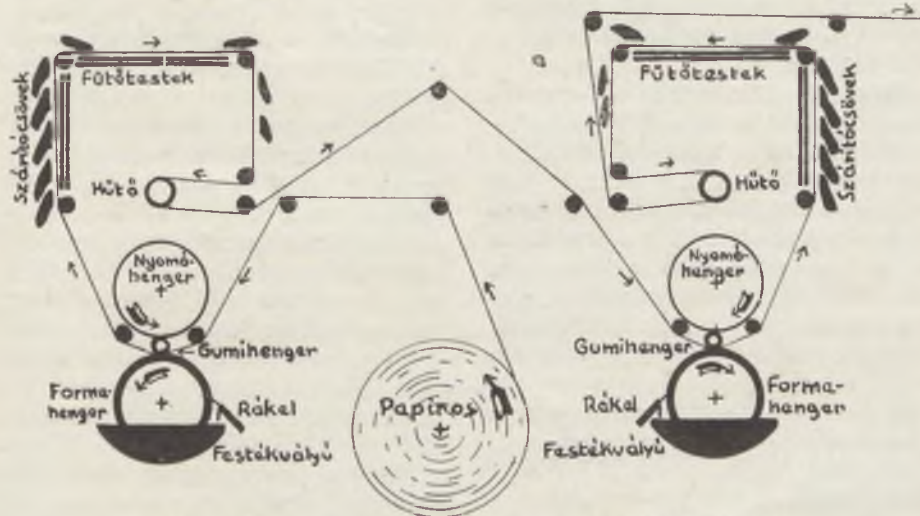
az emberi találmány és mind több és több munkát vesz el ezáltal a többi nyomtató eljárástól. Ennek ellenére mi mégis arra kérjük szaktársainkat: ne féljenek, ne idegenkedjenek a technika haladásától, hisz mennél modernebb, annál olcsóbb, annál szebb a termelés, valamint annál nagyobb a fogyasztás. Emlékezzünk csak vissza arra a történelmi tényre, mikor Párizsba be akarták vinni az első gyorsajót, s a nyomók eléje vonultak, hogy összetörjék. Mintha bizony ezzel megállították volna a haladást! Ma a modern gépek mégis tízszer annyi munkást foglalkoztatnak, mint akkoriban. Inkább arra törekedjünk, hogy az a munka, amit kezünk-ből kiadunk: tökéletes legyen és méltó a nyomdászat dicső múltjához, valamint — remélhetően még sokkalta dicsőbb — jövőjéhez!
Ifj. Novák László.

A betűöntés és stereotípiá

magyar szakirodalmában a múltban nem volt számottevő. Ez a megállapítás különösen a stereotípiára vonatkozik. A nyomdászat szakirodalmában, amely úgyszólván együtt halad a szakma fejlődésével, itt-ott találkozunk a betűöntést tárgyaló rövid írásokkal. A stereotípiát illetően azonban a szakirodalomnak történelmi kutatásai ezt a területet eddig meglehetősen elhanyagolták. A Grafikai Szemle elindításával adva van az alkalom a betűöntés és stereotípiá szakirodalmának bővítésére, a rendelkezésünkre álló történelmi adatokat is alkalom adtán közre fogjuk adni, mert a múlt mulasztásait — ha nem is tudjuk pótolni — enyhíteni igyekszünk. Azonfölül a lehetőségig bőven foglalkozunk majd a mai idők technikájából, gyakorlatából adódó kérdésekkel.

Jelen írásunk általános áttekintéssel szolgál a szakmában fölmerülő problémákról, mintegy keretül a következő szakkérdéseket tárgyaló cikkeinkhez.

A könyvnyomtatás első századaiban művészetünk főleg a betűmetszésben csúcspontot ért el. Legnagyobb könyvnyomtatónk — Gutenbergtől kezdve — csodás készségű betűmetszők voltak. Természetesen betűöntők is egyszersmind. A magyarországi betűöntés csak a 19. században kezd nagyobb arányú iparrá fejlődni. 1822 körül az Egyetemi Nyomda betűöntő-osztályának — Bikfalvi Falka Sámuel vezetésével — már 22 munkása volt. A fejlődés azonban még mindig lassú, mert a nyomdai termelés egészen a kilencvenes évekig minimális.

8. ábra. „Végnélküli” pappal dolgozó mélynyomató gépek jellemző sémája.

henger csak a nyomtatható legnagyobb formanagyságnak megfelelően ad festéket a formára, azután fölemelkedik róla. A rákel egészen a feszítőig a formán fekszik; csak közvetlen előtte és utána emelkedik s ereszkedik. Hogy a végekre száradó festék a rákelt és ezzel a formát ne sértse meg, egy nedvesítő henger ereszkedik a rézlemez kifutó végeire és festékdó anyaggal sikosan tartja a rézlemezt.

és a feszítőreseknel összegyűlhet és megszáradható festéket egy törőhenger tisztítja le, mely olaj és xilol keverékéből álló oldatban, vályuban forog és csak a kellő pontokon érinti a formahengert. A kírakás a berakással szemben — mint a kéttűrés gépek-nél — tisztán, kenődéstől mentesen és szárithatóan történik.

E pont körül mozog ma a mélynyomató gépek gyártása. Folyton újabbakat talál föl

A betűöntés mechanizálódása ád folyton nagyobb lendületet az iparnak. Hosszú az út a kanállal való betűöntéstől a mai tökéletes betűöntő gépekig.

A stereotípa föltalálása a 18. század elejére tehető. Megteremtésének alapját az a fejlődés idézte elő, amely a nyomdászattechnikát a 18. század elején jellemzi. Takarékosági szempontok arra késztették a nyomdákat, hogy az akkori nehézkes előállítású betű kímélése végett olyan eljárás után kutassanak, amely a betűt megkíméli és a nyomtatást olcsóbbá teszi. A stereotípiái ipar mechanizálódása különben a legújabb időben mind fokozottabbá lesz. A fejlődés újabb és újabb lehetőségek terét nyitja meg.

A mai idők öntőjének nem szabad csupán a maga iparára összpontosítani az érdeklődését és legalább az alapismeretek dolgában tisztába kell jönnie a nyomdászat többi ágazatával. Kisérjük tehát figyelemmel a Grafikai Szemlében megjelenő szakirányú cikkeket s az így szerzett elméleti tudást hasznosítsuk a gyakorlatban.

A betűöntők pedig, különösen azok, akik nem nyomdai öntődékben tanultak, állandóan érdeklődjenek a nyomdászat technikájára. Az a betűöntő, aki a nyomdai munkamenetet nem ismeri: szakmai tudás dolgában nem lehet tökéletes. Még hatványozottabban áll ez a stereotípöröknél, akiknek munkája szorosabb összeköttetésben van a szedőével meg a nyomtatóéval. A nyomdák „werk”-stereotípiái kis stereotípör-létszámmal, sok esetben csak egy szakemberrel dolgoznak, amely helyzet a szakmai önállóságot kívánja meg.

Foglalkozni fogunk a lap-stereotípörök változott munkakörével, amely nagyrészt mechanizálódott: az újabb rendszerű matricázó gépekkel és a Winkler-féle gyorsöntő gépekkel, amelyek a maguk legmodernebb szerkezetével meggyorsították a napilapok előállítását. Továbbá foglalkozunk kell a több szint nyomtató rotációs lemezek készítésének munkamenetével. Az autotípiái kliséknek a rotációs lemezekre való átvitele a multban nehézkes és lassú volt és ezért nem igen alkalmazták. A fejlődés azonban már itt is eljutott odáig, hogy a napilapok gyors előállításakor az autotípiái kliséket is igénybe vehetik.

A Monotype-öntőgép komplikált szerkezetének, valamint a mikrométerrel kapcsolatban az angol hüvelyk-(coll-) rendszernek és a betűk vonalba-állításának ismertetését is tervbe vettük.

Nagyon fontos dolog a szakmai tudás szempontjából, hogy az öntő ismerje a tipométeriai rendszert. A betűöntők e tekintetben előnyösebb helyzetben vannak, mert a

betűkészítés menete a tipométria ismerete nélkül el sem képzelhető. De nagyon fontos a tipométria ismerete a stereotípöröknek is. Sok olyan munka készül a stereotípiában, amely tökéletes — szinte mikroszkópikus — pontosságot kíván.

A tipométria ismeretének elsajátítása ma már könnyebb, mint a multban volt. A tipométeriai rendszer különbözősége úgyszólván megszűnt és a normális rendszer az uralkodó mindenütt.

Az általunk használt ólom ötvözete is — a Monotype-, a betűöntőgépekhez és stereotípiához való — különböző. A lágy ólom, kemény ólom s angol cinn százalékolásánál, elég helytelenül, sokszor a takarékoság érvényesül, ami végső eredményében nem is takarékoság. Sőt! Az öntőszerkezetek eldugulása és a lemezek öntésénél jelentkező hibák egy része is ezt igazolja. Az ólom-metszéshez szükséges lemezek különösen megérzik a rossz ötvözést.

Az elmondottakon kívül számos olyan kérdés adódik, amely érdemes arra, hogy a Grafikai Szemlében tárgyalva legyen. Arra is gondolunk, hogy munka közben is fölvetődhetnek olyan problémák, amelyeknek megoldása a szakmai tudást szolgálja. E tekintetben örömmel állunk a szaktársak rendelkezésére, akár úgy, hogy írásaikkal keresnek fel, avagy úgy, hogy kérdéseket tesznek fel, amelyekre a Grafikai Szemlében adunk feleletet.

Nagy vonásokban vázoltuk azokat az idősebb betűöntői és stereotípiái szakkérdéseket, amelyekkel a Grafikai Szemlében foglalkozni kívánunk. Itt is áll az az igazság, hogy: minden kezdet nehéz, de visszariadni nem szabad. Csak ha a helyes uton járunk: tudjuk előbbre vinni és a haladó korhoz méltó magaslatra fejleszteni szakbeli tudásunkat. Schreiber Ede.

A mi legnagyobb bajunk

Minden fejlődésünknek, haladásunknak nyitja, hogy a meglévő jót még jobbá igyekszünk tenni. Enélkül az állandó, szívós törekvésünk nélkül hanyatlás következne: hiszen a rossz amúgyis könnyen utat tör magának.

A visszahúzó erő, az ősi „vis inertiae” megnyilatkozik mindenben, még az olyan látszólag kicsiny jelentőségű dologban is, aminő a magyar helyesírás. Ha nem iparkodunk folytonos pallérozására, simítgatására, csiszolására: feledésbe merülnek

nagyszerű nyelvtudásaink hosszú időn át kiformalódott elvei, gondolatai, tanácsai, s egykettőre vadhajtások lepik el a magyar helyesírás gyöngye fácskáját.

Ezeket a vadhajtásokat nyesegetni kell. Nyesegetni olyan módon, ahogyan azt az Akadémia és jelesebb nyelvtudásaink, élükön Simonyi Zsigmonddal és Balassa Józseffel, tanították. Sőt még messzebbmenően is, mindaddig, amíg a magyar helyesírás ügye megközelítően annyira rendezve nem lesz, mint a németé, franciáé, angolé, vagy a modernebb és biztosabb alapokon épült olasz meg horvát ortográfiáké.

Éz a folytonos nyesegetés már csak azért is szükséges, mert a magyar helyesírásban nincsenek minden eshetőségre ráhúzható, abszolút elvek, s így az egyéni fölfogás akárhányszor szabadon csuszkorálhat a fonetikus elvtől az etimológikusig meg vissza, s — jobbára német hatásra — tel-szése szerint forraszthatja össze a jelzőt a főnévvel, meg választhatja széjjel az egyik szót a másiktól. De akadna egyéb panaszunk is bőven.

A jó magyaros, kellően megokolt és kommentált helyesírás dolgában a nyomdászember a legjobban érdekelt fél, hiszen a helyesírásnak minden nehézkessége, homályossága és bonyodalma az ő bőrére megy. Ő szíja a fogát az olyan korrektúrák láttán, amikben több az ortográfiai helyesbítés és változtatás, mint a laikusnak is szemet szűrő betűhiba meg hamis szó. Ő kénytelen ötezer n-es munkairama közepette is minduntalan a kis szótárhoz folyamodni, hogy megnézzze: hogyan is írják ezt vagy amazt a szót.

A nyomdászembernek mindig sok bajlódása volt a magyar ortográfiával, s ma is megkeseredik tőle olyikunknak az élete. Napról napra tanul vagyunk apró betűszedői sorstragédiáknak: a kisebb nyomdák neveljeinek jórésze nem tudja megállni helyét a nagyobb nyomdákban. Ahol nincs szakavatott korrektor, rendszeren nem sokat törődnek a helyesírással. Ahogy esik: úgy puffan. Már most ha az ilyen kis nyomda neveltje munkanélkülisége során valami jelentékenyebb nyomdába közvetítődik: szedésének korrektúrája gyakran ljesztően üt el a régi, jól begyakorolt személyzet korrektúrájától. Persze, hogy a faktor is meglátja ezt, s talán az is érhető, ha a legelső adandó alkalommal szabadulni igyekszik „gyöngye” szedőjétől.

Igen értelmes és egyéb téren talán jó szakavatottságú szedők hosszú sora lett már áldozata a hivatalos helyesírási rendszerünkben való tájékozatlanságának.

Ki a hibás ebben?

Mindenki, aki fundamentum nélkül, fölülről épít; mindenki, aki a magyar nyelv és helyesírás kérdését lefitymálja; aki nem foglalkozik véle állandóan és tüzetesen; aki inas- és továbbképző oktatásunkban nem tudja vagy nem akarja ennek a mesterségünk alapját tevő tudásanyagának a maga kellő helyét és terjedelmét megadni.

A nyelvtudomány — a helyesírás egyik fejezete ennek — a maga elvontságánál fogva nagyon nehéz valami, s folytonos ismételtetés nélkül az egyszer már megtanult szabályai is könnyen elfelejtődnek. A tizenöt éves szedőtanuló még birtokában van az iskolában szerzett nyelvtani ismereteinek, de tizennyolc éves korára ezt jórészt elfeledi. Nem furcsa ez?

A Korrektorkör kiadta „Egységes helyesírás szótára” nélkülözhetetlen alapja a mai és jövőd helyesírásunknak, de tovább kell fejleszteni, s különösen az általános és részletező elvek beiktatásával és magyarázatával bővíteni. A német „Duden” már a tizedik kiadásán is túljár, az ezt kommentárként kiegészítő „Lammertz” is megérte már a tizedik kiadását, s még mindig tudnak rajtuk bővíteni és javítani. A mi jó „Egységes”-ünknek is meg kell tennie néhány kiadást, mire annyira tökéletessé lesz, hogy az iskola meg az irodalom is egyedüli hiszekegyévé kénytelen — a maga egész terjedelmében — elfogadni.

Nem tudjuk, mikor kerülhet sor újabb kiadásra, de még ha esztendő sora telnek is belé: nekünk, nyomdászoknak, lankadatlanul kell fáradoznunk éltető elemünknek, a magyar nyelv és helyesírásnak tüzetes megismerésével, titkainak és gyöngye oldalainak föltárásával, ami esetleg egyértelmű lehet az új kiadás előkészítésének megkönnyítésével is. Hiszen úgyszólván hosszadalmas és nehéz munka vár az „Egységes” majdani megszerkesztőire, olyan munka, amihez nem lehet ötletszerűen vagy amúgy délibábos módon hozzájárulni. Előbb még nagy pro és kontra példanyagot kell gyűjteni, amiben nagy része lehet a munkálkodása közben állandóan helyesírási problémákkal viaskodó betűszedőnek is. Össze kell hordania itt mindazt, ami munkája közben fejtörést okoz neki, amire nem talál feleletet a szótárában, s ami bántja nyelvi és logikai érzékét. Rajta leszünk, hogy a mai idők legnagyobb nyomdász-publicitász folyóiratában, a Grafikai Szemlében tág teret nyissunk olyan nyelvi és ortográfiai megbeszéléseknek, amelyek hozzájárulhatnak ahhoz, hogy legnagyobb és legégetőbb bajunkon: a magyar helyesírás bonyodalmas voltán, az irányító elvek hézagosságán és a kellő kommentár hiányán idővel lehetőleg segítve legyen.

Séta a bekezdő- és kimenetsorok körül

Az ipari technika terén eszközölt minden újítás, amely kiállja a szakszerű bírálatot és célszerűnek bizonyul, elismerésre és követésre tarthat számot, mert a haladást szolgálja. De örökösen hagyott évszázados szabálynak egyszerű félrelökése, anélkül, hogy az valami szébbel vagy jobbal pótolatnák, nem egyéb, mint pusztá különcködésből, ötletszerűen elkövetett profán merénylet a jeles elődök emléke ellen.

Ez történik ugyanis legújabbban a könyvnyomtatás technikája terén. Nem a mester-szedő munkakörében, ahol a fantázia szabaddabb szárnyalást engedhet meg magának, hanem az egyszerű könyv- vagyis a síma szedés terén.

Hogy hol és merre van a hazája annak az elmés idegennek, aki behozta a bekezdősorok kiküszöbölésének a divatját: azt én nem tudom, de talán nem is igen érdekel. De mindenképpen érthetetlennek találom, hogy a jeles férfiú hamarosan követőkre talált.

Sohasem hittem volna, hogy régi, helyes technikai szabályokat ugyanolyan könnyelműen lehessen sutba dobni, mint amilyen készségesen szokott hódolni a delnő vagy a piperkőc férfi minden új divatnak.

A tipográfus foglalkozásánál fogva számot tevő tényező a kultúra szolgálatában. Ezért pillanatra sem szabad felednie, hogy mindazt, amit lenyomtat, mentől könnyebben elolvasni és megérteni lehessen.

Azt hiszem, elegendő lesz csupán egyetlen példával is a józan észre apellálnom, hogy kimutassam ennek a félszeg divatnak a képtelenségét.

Képzeljünk el egy apró betűvel szedett tudományos értekezést, amelyben a kimenetsorokra nem következnek új bekezdősorok. Az olvasónak itt mindig keresnie kell a kimenetsor után következő folytatólagos tompa sort. Ez győtri a szemet, a figyelmet pedig újra meg újra elvonja a szöveg tárgyától és így akadályozza annak megértését. Mindez annál fokozottabban történik, mentől kisebb a szöveg betűtípusa, mentől hosszabb a sor formátuma és különösen ha a kimenetsor egészen vagy csaknem egészen megtelt.

A kimenetsorok után való bekezdések stílári szempontból is fontosak, mert kimenettől kimenetig passzusokat, szakaszokat jelentenek, amelyekre a stilsztikában szükség van. Stílust, értelmességet pedig nem lehet alárendelni holmi problematikus értékű divatoknak.

Estztikai szempontból tekintve végül a dolgot: a kimenetsorokkal, de bekezdések nélkül szedett szöveg hátul csipkézett, elől pedig tompa és dísztelen.

Mindezeknél fogva óhajtható, hogy a bekezdősorok elhagyásának divatja mentől előbb a maga jól megérdemelt helyére, az örök feledés lomtárába kerüljön.

Vannak írók, akik anélkül vetik papírosra gondolataikat, hogy egy-egy kimenetsorral szünetet tartanának. Hogy egyéni sajátosságból, vagy pedig pusztá különcködésből teszik-e ezt: ennek firtatása másodrendű kérdés és mint ilyen e cikk keretében tekintetbe nem jöhet.

Kitűnő publicistáknak, Ignotusnak, a Magyar Hírlap ez évi november 3-iki számában megjelent „Budapestfölfedeztetése” című 283 soros cikkében például az első kimenetre csak a 119-ik sorban akad rá az olvasó.

A kimenetsorok szüneteket jelentenek: pihentetik, felfrissítik és befogadóképesebbé teszik az elmét. Ezeket a szempontokat első sorban az olyan kivételes tehetségű íróknak nem kellene figyelmen kívül hagyniok, akik hosszúlélegzetű körmondatokban szeretik kifejtetni mondanivalóikat és elefántcsonttoronyuk magasságából akár sziklával is dobálódhatnak.

A kimenetsorokra tehát igen sokszor oly szüksége van az olvasónak, mint — talán nem is merész a hasonlat — a sivatag utasának az üdítő oázisokra.

A tipográfus szempontjából tekintve a dolgot: a metőr a kimenetsorok híján nem tudja több szedő közt kiosztani a kéziratot, másrészt a duplán szedett vagy kihagyott szók, esetleg szerzői bejelölések rendkívül megnehezítik a korrigálást, mert a szedőnek annál több sort kell tördelnie vagy a szedőgépen újra lekopogtatnia, mentől távolabb esik a kimenetsor. Mindez pedig sürgős munkáknál, főképp napilapoknál, amellet, hogy szaporítja a költséget, hátrányosan befolyásolja a munka ütemét.

Hiszen, ha csak valami kiskaliberű ujdondász írásáról van szó: a korrektor egy-két szó megváltoztatásával könnyen segíthet a bajon, de más az eset íróművészeink cikkeinél, ahol minden szónak megvan a maga súlya, minden mondatnak a maga nehezen megváltoztatható, egyéni ritmusa.

Az igazság kedvéért meg kell említenünk, hogy nem egy megértő szerző akadt már a jelesebbek közt is, aki megszívlelte a könyvnyomtató kifogásait és változtatott írásmódjának a technikáján, anélkül, hogy ez a legkisebb mértékben is ártalmára vált volna munkája becsének.

László Dezső.

Továbbképző munkánk

Östörténete jó 35 évre nyúlik vissza. Akkor indult meg ugyanis az első szaktanfolyamunk. A Knezits uccai polgári iskola szűk padjai között szorongott 1901 őszén a 40–50 főnyi hallgatóság, figyelve szakoktatóinak Pavlovszky Alajosnak, Mitterszky Józsefnek, Fuchs Zsigmondnak és Novák Lászlónak egymást fölváltó előadásaira és gyakorlati útmutatásaira.

Mitterszky József azóta már régesrégén a farkasréti temetőben alussza örök álmát; Fuchs Zsigmond is elköltözött közülünk. Az eszme megpendítője azonban, Pavlovszky Alajos a minap ülte meg félszázados jubileumát ifjonti erővel, friss egészségben; s Novák László is talpon van még: vezetője a szakkulturális munkának és szerkesztője a Grafikai Szemlének.

Ezt a Könyvnyomdászok Szakköre által rendezett szaktanfolyamot évről-évre mások követték, eleinte sok-sok tapogatózással és a helyes módszer folytonos keresgélésével, később a növekvő tapasztalatokra támaszkodva, mind biztosabb alapokon, mígnem 1914-ben — oktatásügyünk Wanko Vilmos tervezte országosításának előestéjén — a Szakkörrel egyetemben szaktanfolyamainkat is elperzselt a ráncszakadt világháborúnak a lehellete.

Kilenc-esztendő aléltság után — 1923-ban — a Grafikus Művezetők Egyesülete élén Wózner Ignác igyekezett lelket verni a még mindig ájultságba roskadt továbbképzésbe. Nagy ügyszeretete és tömérdek fáradozása azonban jórészt hiábavaló volt. Kiderült az, hogy a változott viszonyok és adódó eshetőségek mellett a továbbképző oktatás irányítója egyesegyedül a Nyomdász-Egyesület, színhelye pedig csupán a Gutenberg-Otthon lehet.

1924 szeptember hó 30-a az a szaktörténelmileg fontos dátum, amikor Egyesületünk választmánya magáévá tette az új szakkulturális intézmény megszervezésére irányuló javaslatot, s egyszersem meg is indította mingyárt a tancsoportok munkáját. Az intézmény fenntartásának ügye eleinte paritásos alapra volt helyezve, később azonban egészen az Egyesület rezsijébe ment át a dolog anyagi feléről való gondoskodás is.

Azóta tizenkettedik esztendejét morzsolgatjuk a továbbképző akciónak. E tizenkét éven át a munkaminőség kultuszának fő-fő letéteményesei az Egyesület továbbképző munkacsoportjai voltak Magyarországon és évről-évre folyvást fejlődve, izmosodva s szélesbedve, mélyülve: lehetővé tették min-

den egyesületi [tag számára, hogy szakbelli képzettségének a szerzte uralkodó munkamegosztásos rendszer okozta hiányosságain segíthessen, s kondícióváltozás esetén megállhassa helyét a maga kategóriájának egyéb munkaköreiben is. E tizenkét esztendő folyamán Egyesületünk jó néhány száz tagja merített az intézmény áldásaiból, s túlzás nélkül mondhatjuk: munkánknak nagy része van abban, hogy a magyar könyvnyomtatás a jelenlegi színvonalon is megmaradhatott.

A tancsoportok száma az idők folyamán a körülmények és a lehetőség szerint változott. Volt olyan esztendőnk, amikor négy gépmesteri és egy betűöntői tancsoport is működött a szedői csoportok mellett, fenntartásuk azonban tanműhely hiányában nem bizonyult továbbra is lehetségesnek. Jelenleg csak négy a tancsoportok száma, de százon jóval fölül lévő beiratkozott résztvevővel.

A négy tancsoport közül az egyik a magyar nyelv és helyesírás ágas-bogas kérdéseinek boncolgatásával foglalkozik, s a lehetőséghez képest kiterjed az összes résztvevőkre. Vezetője Novák László.

Két tancsoporton — Kun Mihály és Wanko Vilmos vezetésével — modern nyomtatványok tervezésével foglalatostkodnak, mégpedig teljesen gyakorlati elapon. A tervezés minden fázisában szigorúan ragaszkodnak a tipométria korlátaihoz, s ennélfogva a vázlatok mindegyikének szinte nyolcadpetites pontossággal megszedhetőnek kell lennie.

A negyedik tancsoportnak a jövőendő tipográfiai művészet szempontjából roppant fontos tantárgya az ólom- és linoleumtetszés (szakoktató: Dukai Károly). Ez az a készség, amely — kellő szaktudás esetében — szárnyakat adhat a szedő akarátának, s jócskán függetlenítheti őt a nyomdák ornamentális anyagától. Nagyszerű példák bizonyítják, hogy a jó mesterszedő kis nyomdában is csakúgy elsőrangút produkálhat e készség birtokában, akár a monstruózus arányú, minden korszerű újítással ellátott műintézetekben.

E tancsoportok mindegyikén heti 3 óra az oktatási idő. E lapszámunk megjelenéséig 18 estén összesen 54 órát tanítottak az egyes tancsoportokban, ami azonban távolról sem fejezi ki a résztvevők munkásságát, mert a heti három órán túl jelentős mennyiségű házi meg szorgalmi föladatot kell végezniük, ami némelyiküknél a munkahelyiségben eltöltött időnek olykor a tízszeresét is kiteszi. Közös föladat és egyéni kidolgozás: ez az elv vonul végig minden tancsoport munkásságán; ez adja meg a végzett munka egységét, s ez teszi lehetővé az individuális képességek megnyilatkozását.

Nyomdászati Archívum

A Nyomdász-Egyesület emez új, általános megértés és támogatás esetén nagyjelentőségű intézményének a magvát két esztendővel ezelőtt ültettük el. 1933 október havában jelent meg Halász Alfréd és Novák László közös szövege a Typographiában, amelyben utalva arra, hogy az elmúlt évtizedek nyomdászatiának mintegy felkísérését visszatükröző adatok és dokumentumok sorra eltűnnek a tűnő emberekkel: olyan archivális és múzeális intézmény megalapítására hívták föl a nyomdásztságot, amely összegyűjtené a nyomdászati közelmúltjára vonatkozó azokat az adatokat, amelyeknek közismertté tétele és a feledéstől való megóvása a nyomdászati külső és belső megbecsülése és elismeretése szempontjából kívánatos. Ez adatokból idővel, kellő anyag együttléte esetén, mintegy állandó kiállítást tarthatnánk fenn.

Aszózat elröppent. Nem éppen a pusztába, mert hiszen jókora mennyiséggel kaptunk azóta az Archívumnak szánt küldeményt, s ezekben szép számmal akad valóban érdekes és értékes dokumentum is: de, őszintén szólva, többet és jobbat vártunk. A küldők egy része nem értette meg az Archívum célját és rendeltetését és például ócska, hatvanhetven év előtti német regényekkel s egyéb ilyesmivel árasztott el bennünket, aminek pedig a magyar könyvnyomtatás története szempontjából semmi becsé.

Most, a Grafikai Szemle megjelenésekor, aminek bizonyára lesz valamelyes pezsdítő hatása a magyar könyvnyomtatás művelőire — a fiatalokon kívül a veteránokra is —, újból föl hívjuk a magyar nyomdászvilág figyelmét Archívumunkra, amelynek gyűjtőtevékenységénél számba jöhetnek: a könyvnyomtatás szakmai és társadalmi mozgalmaira vonatkozó okmányok, levelezések s egyéb adatok; jubileumi emlékfüzetek; nyomdász-körök történetét illető adatok; partecédulák, nyomdászok mulatságaira és fölolvadásokra stb. szóló meghívók gyűjteményei; mesterszedők munkáinak gyűjteményei; nyomdák képei, ábrái, monográfiái; nagy nyomdászok (például Gutenberg) képmásai; nyomdászemberek díszes újévi gratulációi; szakkönyvbeli ritkaságok; nyomdai betűmintakönyvek; öntődei régi szerszámok stb., stb., szóval minden, ami a jövő generációk számára való megőrzésre méltó és alkalmas.

Különösebb aktualitást jelentő vagy nagyobb történelmi érdekű nyomdászati dokumentumok beérkezése esetében a Grafikai Szemle hasábjait is fölhasználjuk a küldemény méltatására.

LYRAA RT.

AZ ORSZÁG LEGNAGYOBB ZONGORATERMEI

VII, ERZSÉBET KÖRÚT 17. SZ. BARCSAY UCCA SAROK

17. oldal

Mutató a Könyvnyomdai Munkások Egyesülete szakkulturális munkacsoportjainak vázlatkészítő és ólommetzési gyakorlatából. A fenti levélfej Schiffmann Dezső, az alsó levélboríték pedig Baranek J. György terve.

**GRAFIKAI
SZEMLE**

KIADJA A MAGYARORSZÁGI KÖNYVNYOMDAI
MUNKÁSOK EGYESÜLETE

LEVELEZŐLAP

KIADÓHIVATAL:

BUDAPEST VIII,
KÖLCSEY UCCA 2,
TELEFÓN: 31-1-04.

SZERKESZTŐSÉG:

BUDAPEST VIII,
CONTI UCCA 4. SZ.
TELEFÓN: 31-0-16.

Wacha János

KALAPOSMESTER

BUDAPEST IV, MÚZEUM KÖRÚT 43. SZ.

BUDAPEST, 193

18. oldal

Mutató a Könyvnyomdai Munkások Egyesülete szak-
kulturális munkacsoportjainak vázlatkészítő, vale-
mint ólommetszési gyakorlátaiból. Főnt a levéllejet
tervezte Sas Lajos, a cégkártyát Hollay István. Az
ólommetszés Egry Lászlónak a munkája.

**GLOBUS
A JÓ
TÉSZTA**

**MEGBÍZHATÓ
KIADÓS
KÜLÖNLEGES
LISZTBŐL
KÉSZÜL**

Barát-féle grafikai szakürlet

BANKSZÁMLA BUDAPEST
MAGYAR ÁLTALÁNOS HITELBANK RT
ÉS A PESTI KERESKEDELMI BANKNÁL
POSTATAKARÉKPÉNZTÁRI CSEKKSZÁMLA: 132.345
SÜRGÖNYCÍM: BARÁT
BUDAPEST

BETŰÖNTÖDÉK KÉPVISELETE, NYOMDAI GYORSSAJTÓK NAGY RAKTÁRA
BUDAPEST V. KERÜLET, KOHÁRY UCCA 2-4. SZÁM. TELEFÓN: 28-2-35

19. oldal

Mutató a Könyvnyomdai Munkások Egyesülete szakkulturális munkacsoportjainak vázlatkészítő és ólommetzési gyakorlataiból. A felső levélféjet tervezte Húth István, az alsó cégjegyet pedig Kulifay Konrád. A fejből lévő betű ólomba-metszése Egry László munkája

JÓ
ENDRE

BUDAPEST V,
HONVÉD U. 4
TEL.:44-9-45
NYOMDAI ÉS
IRODAI PAPÍ-
ROK, KARTÓ-
NOK ÉS LE-
MEZEK NAGY
RAKTÁRA

lyra rt

az ország legnagyobb zongoratermei

budapest VII, erzsébet körút 19, barcsay u. sarok

telefónszám: 24-1-36

20. oldal

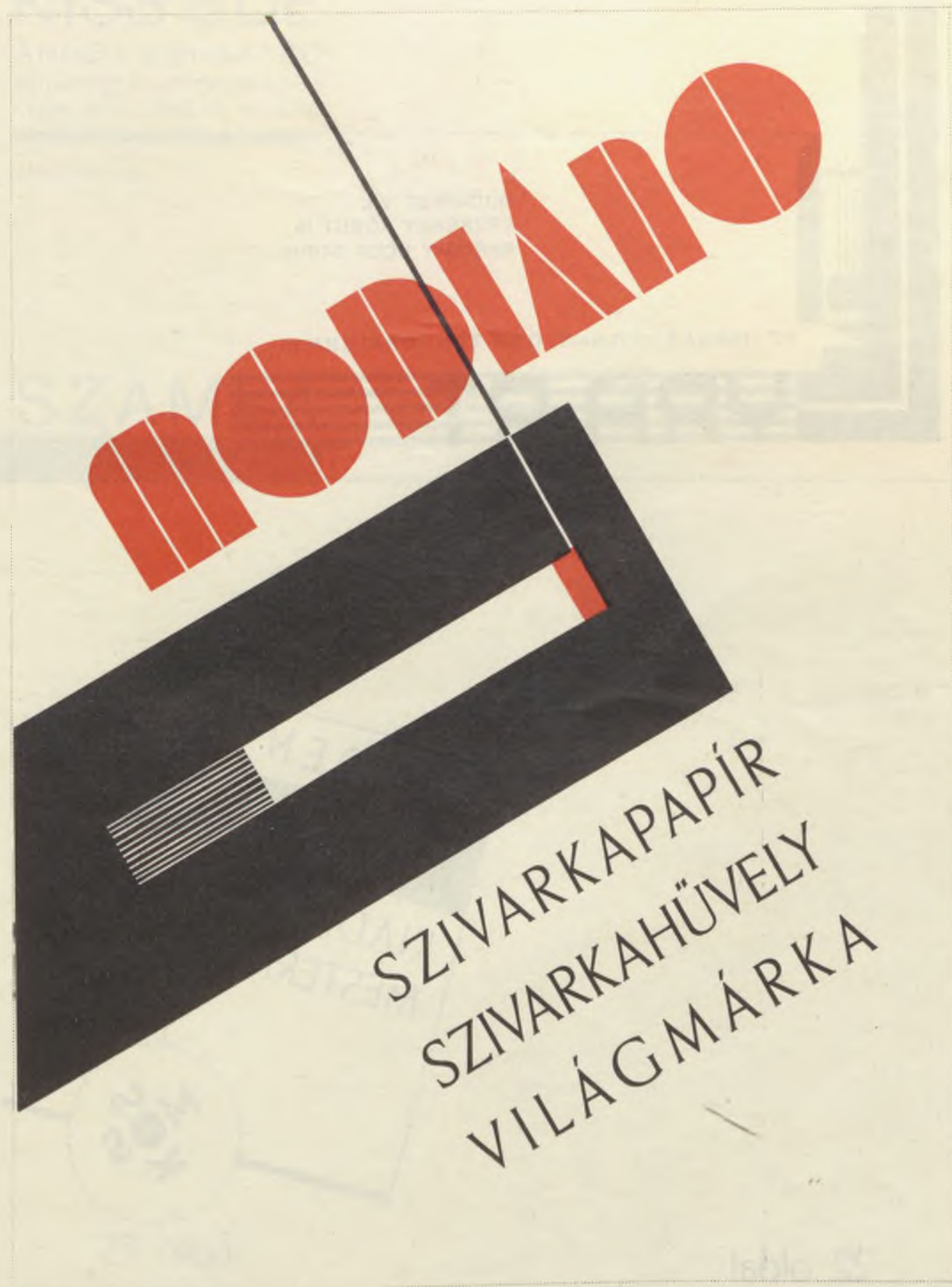
Mutató a Könyvnyomdai Munkások Egyesülete szak-
kulturális munkacsoportjának vázlatkészítő, vala-
mint ólommetszési gyakorlatiból. A felső levélféjet
tervezte Erdélyi János; az ólomba-metszés Hóchst
Pál munkája. A levélboríték tervezője Váróczy Pál.

GRAFIKAI SZEMLE

NYOMDAIPARI SZAKKULTURÁLIS FOLYÓIRAT

KIADJA A MAGYARORSZÁGI KÖNYV-
NYOMDAI MUNKÁSOK EGYESÜLETE

Szerkesztőség és kiadóhiva-
tal: Budapest VIII, Kőlcsey-
utca 2 (Gutenberg-Otthon).
Telefónszám: 31-1-94

21. oldal

Mutató a Könyvnyomdai Munkások Egyesülete szakkulturális munkacsoportjainak vázlatkészítő, valamint ólommezsési gyakorlatából. E reklámlap tervezetét készítette Albrecht Zsigmond, az ólommezsés munkáját Hóchst Pál végezte.

BUDAPEST VII,
ERZSÉBET KÖRÚT 19
BARCSAY UCCA SAROK

AZ ORSZÁG LEGNAGYOBB ZONGORATERMEI

LYRA RT

MINDEN

KOSMOS

KIADVÁNY
MESTERMŰ

**KOS
KOS**

22. oldal

Mutató a Könyvnyomdai Munkások Egyesülete szak-
kulturális munkacsoportjainak vázlatkészítő, vala-
mint ólometsző gyakorlatából. A fenti cégkártyát
tervezte Horváth János, az alsót ifj. Sötő László.

22. oldal

KISS EDE

ANGOL ÚRI SZABÓ

BUDAPEST IV, PETÓFI SÁNDOR

UCCA 20, II. EMELET, 12. AJTÓ

BUDAPEST, 193

SZÁMLA

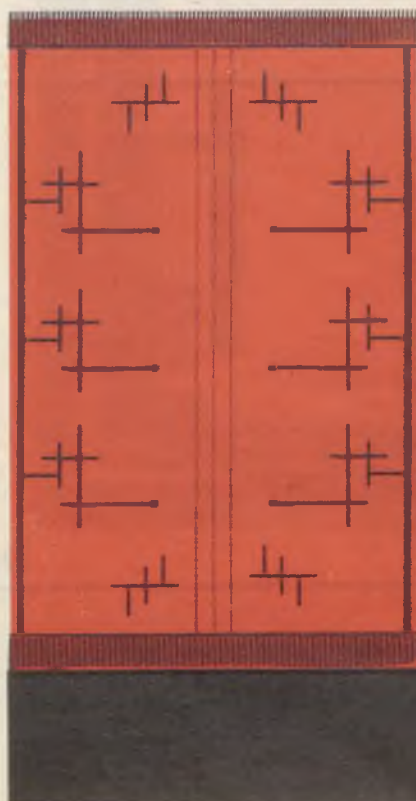
T.

úrnak

23. oldal

Mutató a Könyvnyomdai Munkások Egyesülete szakkulturális munkacsoportjainak vázlatkészítő és ólommetzési gyakorlataiból. Tervezte Láng József.

SZENTE ELEMÉRNÉ

Modern
szőnyeg
üzeme

Budapest V, Tátra ucca 6. Tel.: 19-3-52

Mutató a Könyvnyomdai Munkások Egyesülete szakkulturális munkacsoportjainak vázlatkészítési és ólommetzési gyakorlatából. Tervezte Megyerdi Antal.

Boros
Kálmán

GÁZ
VIZ
GŐZ
SZERELÉS

24. oldal

Mutató a Könyvnyomdai Munkások Egyesülete szakkulturális munkacsoportjainak vázlatkészítési és ólommetzési gyakorlatából. Tervezte Kulifay Konrád.

PÁL U. 14

Vezérfonal a tipográfiai tervezéshez

A magyar nyomdaipari szakoktatói munkának eddig az volt a fogyatékosága, hogy a vidéki szaktársakat nem tudtuk olyan mértékben részesíteni a továbbképzésből, amilyen mértékben arra szükség lett volna. Tanfolyamok vagy előadási sorozatok rendezése is leküzdhetetlen akadályokba ütközött, főként anyagiak hiánya miatt, de máskülönben az egyetlen Miskolcot kivéve, sehol másutt nem mutatkozott hajlandóság kisebb-keretű tanfolyamok rendezésére és azoknak helyi előadók által való levezetésére. A vidéken teljesen hiányzott és hiányzik ma is az önálló továbbképző munkára való hajlam, ami pedig annál sajnálatosabb, mert a központ ma sincs még abban a helyzetben, hogy a vidéki tanfolyamok egész sorozatát megrendezhesse. Ehhez ugyanis nemcsak pénz és pénz kell, hanem az előadók légijója is, ami egyik legnehezebben megoldható része a vidéki oktatói munkának.

Mindezek a nehézségek azonban semmiképp sem adnak jogcímet arra, hogy a vidék továbbképzésével intenzívebben ne foglalkozzunk s ölbetett kezekkel várjuk ki a megvalósításra alkalmasabb időt. Amit már mai eszközeinkkel megvalósíthatunk, azt ne hálasszunk, mert — legyünk őszinték — a vidéki tipográfiai képet ma olyan képet formálhatunk magunknak, amely a legkétségteljesebb valóságot mutatja és szinte ordít a segítő kéz után. Tehát már meglévő eszközeinkkel is igyekezzünk segítségükre lenni derék vidéki szaktársainknak, annál inkább mert ezzel általános szempontból is szolgáljuk a tisztességes nyomdaipar egyetemeseit.

Nem várhatunk addig, míg az Egyesület abba a helyzetbe kerül, hogy teljes egészében megvalósíthatja az 1929-es szak-kulturális programot, mert ha erre meg is nyílik a lehetőség, akkor sem leszünk olyan jó helyzetben, hogy a vidéki szakoktató továbbképzést központból kiküldendő előadókkal vezettessük le.

Előadó-gárdát kell nevelnünk a vidéki szaktársak soraiból, akik egy-egy fővárosi előadó irányítása mellett vezetnék a helyi továbbképző munkát. Nem új gondolat, sőt gyakorlati igazolást is nyert azokban a tanfolyami eredményekben, amiket a békebeli nagyváradi, temesvári és a nyolc-tíz év előtti pécsi és győri vázlatkészítési tanfolyamok produkáltak.

Ezt a célt kívánom a most meginduló cikksorozattal szolgáltni: a tipográfiai tervezés vezérfonalát akarom legombolyí-

tani e sorokban oly célból, hogy ennek segítségével a vidéki tanfolyami továbbképzés könnyebben legyen lebonyolítható, másrészt pedig hogy általában adjak útmutatást a helyes tipográfiai tervezéshez olyan szaktársaknak is, akik bármilyen okból nem vehetnek részt tanfolyamokon.

A tipográfiai vázlatkészítés jelentősége a gyakorlati munkánk eredményessége szempontjából rendkívül nagy. Nemcsak megkönnyíti szedésünk elkészítését, hanem meg is gyorsítja a technikai lebonyolítást. A vázlat elkészítésére fordított idő többszörösen is megtérül, feltéve, hogy valóban gyakorlati vázlatkészítést kultiválunk!

A gyakorlati vázlatkészítésnek a lényege. A gyakorlati életben kétféle vázlatnak van jogosultsága. Az egyik a gyors vázlat, amely a feldolgozásra kapott kézirat alapján csak nagy vonásokban mutatja a szedés-elrendezési elgondolásunkat és valójában csak magunknak szól, tehát meg lehetős nyers vonásokban mutatja az elképzelt síkfelosztást, fősor- és sortömb-elhelyezést; az esetleges színrebonást. Az ilyen vázlat nem egyéb, mint gondolataink, elképzelésünk papírosra való gyors rögzítése a technikai kivitel megkönnyítése céljából. A vázlatok másik fajtája a kidolgozott vázlat, amely a megrendelőnek szólszerűtensebben, pontosabban jelzi a szedés-elrendezést, amit a gyakorlatban meg akarunk valósítani. Az ilyen precízebben kidolgozott vázlatnak már nagyobb a jelentősége amannál, mert nem egyéb egy előzetes tervezetnél, amit a megrendelőnek kell imprimálnia, hogy munkánk alapjául szolgálhasson. Ugyanis a nyomtatványmegrendelő természetrajzához tartozik, hogy sokszor személyes s jómaga sincs tisztában azzal, mit kíván a nyomdásztól. Ilyenkor legtanácsosabb a rendelők részére több vázlatot készíteni, hogy azokból válasszák ki az ízlésüknek megfelelőt. Az ilyen kidolgozott vázlat kivitele dolgában azonban megfelelő mérsékletre kell inteni szaktársainkat.

A kidolgozott vázlatlaltal ne akarjuk ugyanazt a hatást elérni, amit a kész kivittel valóban el tudunk érni. A kínos precizitással utánarajzolt fősorok, sortömbök, ragyogó színű festékek kidolgozott színtoltok, vonalak keserves csalódást okozhatnak. Szem előtt ne tévesszük a valót: az ilyen kínos precizitással készült vázlat hatása sokkalta jobb, mint amilyen lehet a tényleges kivitelé. Ez pedig szemfényvesztés, ami nem válik előnyünkre. Gyakorlati példák mutatják rá, hogy a megrendelők kész nyomtatványokat visszautasítottak, mert összehatásban messze mögötte maradtak a vázlat hatásá-

nak, annak ellenére, hogy a szedés elrendezése és kivitel dolgában megfeleltek az elfogadott vázlatnak, de színhatás dolgában a gyakorlat nem tudta megközelíteni a vázlatához használt tempera-festékek színompáját és hatását.

Tehát milyen legyen a kidolgozott vázlat? Olyan legyen, hogy érzékeltesse a majdan elkészülő nyomtatvány hatását, de lefokozott mérvben! A kész nyomtatvány hatása föltétlenül kell hogy jobb legyen a vázlaténál.

A kidolgozott vázlatnál is csak puha, szép fekete nyomot hagyó ceruzát és színes írót használjunk. A tus nem tartom alkalmasnak a fekete sorok főlvázolására, mert a tus mély fekete (sokszor fényes fekete) foltyát nyomtatásban csak megközelíthetjük. A színes festékeket bátran mellőzhetjük, sokkal könnyebb is dolgozni színes írónnal; mert nem szabad megfélekedni arról, hogy a kidolgozott vázlat elkészítésére nem is lehet — sokszor nincs is mód — sok időt elfecsérelni. Csak a fősorokat dolgozzuk ki pontosabban, a sortömbök sorait vonalakkal helyettesítsük. Batorság volna tíz nonpareille sort pontosan lerajzolni, hiszen ez a munka sokszorosan tovább tart, mint maga a kiszedés!

A vázlatkészítés lényegét tehát szabatosan állapítsuk meg abban, hogy a vázlat csak kiegészítő jellegű mellékművelet, amely a technikai kivittel megkönnyíti és meggyorsítja még akkor is, ha magát a technikai kivittel — szedést és a nyomtatást — nem magunk vezetjük le, hanem mással végeztetjük el. A gyakorlati vázlat ne legyen más, mint a feldolgozásra kapott szövegnek a papírosfölvázlaton való jól átgondolt elrendezési tervezete, amelyen idejében tudunk esetleg javítani is, ami a kész szedés esetében már nehezebb volna.

Mindezek előrebocsátása után nézzük: miként kell lebonyolítani a helyes tipográfiai vázlatkészítést.

A kézirat tanulmányozása és annak elemzése. Az elkészítésre kapott kéziratot olvassuk át figyelmesen és vegyük figyelembe a megrendelőnek az esetleges kikötéseit is. Ezeknek átgondolása után fogjunk csak a tervezéshez. A nyomdába kerülő kéziratok nagyrésze már szövegezésében is pregnánsan mutatja, mit kíván a megrendelő nyomtatványával elérni, mit kíván nyomtatványán leginkább kidomborítani. Ha ebben az irányban a kézirat nem nyújt elegendő támpontot, úgy magunk vegyük a kéziratot elemzés alá s állapítsuk meg, hogy a megadott szövegnek mely része az, amely körül szedésünk egyéb elemei elrendezendőek. A kereskedelmi nyomtatványnál ezt meg-

Rotációs gépeink fejlődése

állapítani nem probléma, mert az adminisztratív jellegű nyomtatványoknál rendszerint a cég neve az a centrum, amely a vázlatkészítés kiinduló pontja. Reklámoknál, körleveleknél a reklám tárgya vagy a körlevéllel publikálni szándékolt közlésnek a lényege a fontos és elrendező munkánkat itt kell kezdeni. Hirdetéseknél viszont a kínált vagy keresett cikk a legnagyobb fontosságú, ha a hirdetőnek egyéb speciális kívánása nem volna (ilyen például, hogy nem annyira a kínált árucikk nevét kívánja kiemelni, mint inkább az árát, vagy sok esetben a cégét).

A kéziratot — a legfontosabb szövegrész megállapítása után — abból a szempontból kell áttanulmányozni, vajjon a fő szövegrészen kívül van-e olyan másod- és harmadrendű szövegrész is, amely a fősor mellett kisebb-nagyobb mérvben kiemelendő. Fontos ennek precíz megállapítása azért, mert tervezésünknek ezt számításon kívül hagyni nem szabad. Ezen a ponton azonban szabatosan kell eljárunk: ne akarjunk mindent kiemelni, hanem csak a valóban legfontosabbat; ne feledjük el, hogy sok nagybetűs sor esetén a fősor érvényesülését kockára tesszük s ezért e tekintetben is bizonyos sémához kell igazodnunk a fősor, valamint a másod- és harmadrendű szövegrészekhez használandó betűk fokozatának megállapításánál.

A kézirat áttanulmányozásánál már arra ügyelhetünk, hogy a szöveg lényegéből a dekoratív elemek alkalmazására is következtethetünk. Vannak sajtótermékek, amelyeknek technikai kivitelénél egész bátran mellőzhetünk dekorációt, viszont vannak szövegek, amelyeknek egyes részeit dekoratív elemekkel kapcsolatban tudjuk csak kellően érvényre juttatni.

A dekoráció egyébként olyan természetű tipográfiai elem, amellyel csíkján kell bánni. Nem szükséges a papírosfelület szöveggel be nem nyomtatott részeit okvetlenül díszítő elemekkel megtölteni, mert az üres papírosfolt — helyes, arányos megszabás mellett — éppoly dekoratív lehet, mint ha dekorációval megtöltenők. Sőt inkább arra kell törekednünk, hogy a nyomtatvány jó hatását a papírossik és a szövegcsoportok helyes arányosításával biztosítsuk.

A vázlatkészítés alfája tehát a kézirat tanulmányozása, ami után tisztában kell hogy legyünk a sajtótermék általános beosztásával, a papírosfelület ökonomikus kihasználásával és a szöveg helyes és a nyomtatvány céljával harmonizáló tagolásával.

Ha ezekben megállapodtunk: következik a tulajdonképpeni vázlatkészítés, aminek a vezérfonalát a következő számunkban fogjuk adni.

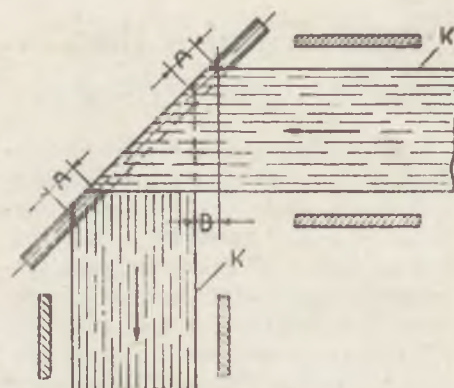
Wanko Vilmos.

A technikai fejlődésnek, ha nem is mondható minden esetben és vonatkozásban áldást és előnyt jelentőnek, bizonyos téren és alkalmazásban mégis ragyogóan fényes oldalai is vannak. A nyomtatógépek típusai közt a legmeglepőbb fejlődési folyamatot a rotációs gépeknél érték el. Három évtized alatt gyors egymáskövetéssel, a gép aljától kezdve az utolsó kivezető orsóig, a rotációs gép minden része átszerkesztés alatt állott.

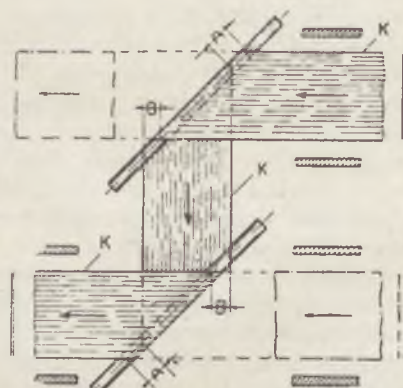
A rotációs gépek fejlődése körül a legfőbb és leghatékonyabb újításokat Hoe R. newyorki nyomdagépgyára alkalmazta elsőnek. Az ívfordító rudak, a hajtogató tölcsek, a körülményes szalagvezetés elhagyása, a forgó hajtogató-dob és ívszakító hengerek, a legöngyölődő papírosnak a géppel azonos menetességben tartása: mind oly nagyjelentőségű találmányai voltak a Hoe-gyárnak, amelyeknek alkalmazása nélkül a rotációs gép sohasem érte volna el azt a csodálatos technikai egységet, amelyet most képvisel.

A szakembernek — ha tiszta és szilárdan megalapozott képet akar magának alkotni a rotációs gép lényegét kitevő folyamatról s az ennek szolgálatában álló főrészekről — ismernie kell nemcsak nagy vonásokban a gépnek az összműködését, hanem annak minden alkotórészét is. Nyomatástechikailag egyik legfontosabb tényező a rotációs keresztülhaladó papíros útja. Különböző elvi és szerkezeti megoldások szerint történik ez. Ugyanis a papírost haladó útjának minden szakaszán vezetni és irányítani kell. Ennek a munkának a végzésére szolgálnak az ívfordító rudak is, amelyek a papíros útirányváltoztatását 45, 90 vagy 180 fokos szögű elhelyezkedésben végzik.

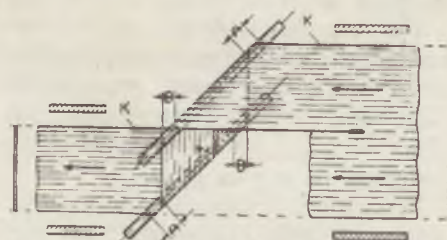
Az 1. ábra azt a helyzetet mutatja, amikor a papíros pálya 90 fokban átfordul és ebben

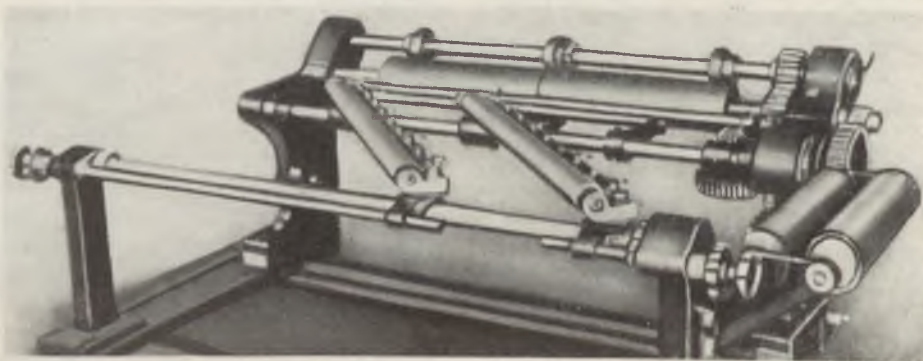
1. ábra. A papíros pálya útirány-változása 90 fokban egy fordítórúddal.

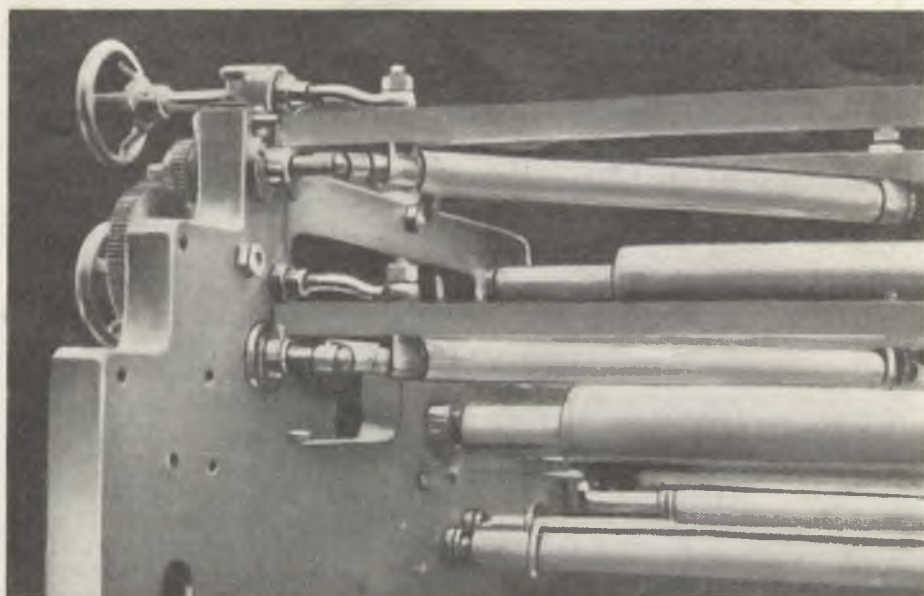
2. ábra. A papíros pálya útirány-változása 180 fokban két egymáshoz párvonalasan helyezett fordítórúddal. Az egymástól távoli eső rudak elhelyezését rendszeren ikerrotációkon alkalmazzák.

3. ábra. A papíros pálya útirány-változása 180 fokban két párvonalasan, de egymáshoz közel fekvő fordítórúddal. Csak dupla-széles rotációs gépen alkalmazzák.

Kúpos kerékpárral hajtott fordítórudak egymás melletti elrendezésben (Womag-rendszer).

Homlokkerékkel s golyós csuklóval hajtott fordítórudak egymás fölötti elrendezésben (Frankenthal rendszer).

az irányban halad tovább. Ujságyomtató rotációsokon a papiros pálya illetően vezetése ritkábban fordul elő, mivel a papiros további feldolgozásához az egyirányban haladó papiros pálya a megfelelőbb.

A 2. és 3. ábra két egymáshoz párhuzamosan fekvő ívfordító rúd alkalmazását mutatja. A rudak 45 fokúak; a papiros kétszer 90 fok eltéréssel halad tovább. A rudak közötti, az ábrákon látható távolsági különbség szándékosan, a célnak megfelelően van meghatározva.

A 2. ábránál a rudak egymástól legtávolabb fekszenek; ezt az elrendezést az ikerrotációsoknál alkalmazzák, amikor nyomtatás után a papiros a párhuzamosan fekvő mellégépből a fordítás után a főgép papiros pályájának útját követi. Ha pedig az ikerrotációs két nyomtató egységének teljesítő-képességét külön-külön akarjuk igénybe venni, akkor az ívfordító rudak kikapcsolá-

sával a papiros pálya eredeti útját mindkét gépen párhuzamosan folytatja.

Az ívfordító rudak leginkább használt elrendezését a 3. ábra mutatja. Rotációsaink ugyanis többnyire dupla, azaz négy ujságot oldalnyi szélességben épülnek és a gépbe futó ugyanolyan szélességű papiros pálya közvetlenül a nyomtatóművek elhagyása után a haladó papirost a körkés hosszában elvágja és a papiros pálya egyik fele az ívfordító rudakon át a másik fölé veszi útját és innen már együttesen haladnak a hajtogatató tölcseréhez.

Ritkább, de elmés az ívfordító-rudak oly elrendezése, amikor a megnyomtatott papiros pálya ugyanazon műbe visszavezetődik. Ez az elrendezés leginkább kisebb, nyolc oldalas dupla szélességű rotációson egy nyomtató művel és féltekercsű, vagyis két ujságot oldal szélességű papiros pálya alkalmazásánál fordul elő. A fél szélességű papi-

ros pálya először az egyik oldalán kapja a nyomtatást, majd az ívfordító rudakon át a nyomtató mű alatt visszavezetve, ugyanazon a nyomtató művön keresztül a papiros pálya másik oldalán kapja a hátnyomtatást. Előnye ennek az elrendezésnek, hogy az elő- és hátnyomtatás végzésére csak egy forma, egy nyomóhenger és egy festékező mű alkalmazása szükséges.

Hoe az ívfordító rudakat a leszűrt tapasztalatok alapján kényeszerű mozgással látta el; ezt a fontos újítást néhány évvel ez előtt a német nyomdagépgyárak is átvették. Ugyanis a lassan forgó rudak az álló rudakkal szemben kevésbé adnak alkalmat arra, hogy a festék, majd pedig a leváló papiros por leülepedjék és az áthaladó papirosra piszkolódást idézzen elő; ezenkívül még az az előnyük is megvan, hogy a rajtuk áthaladó papirosra fékezően nem hatnak.

A papiros pálya haladásában a fordító rudat csak félig veszi körül és azokon a csavarvonal menetéhez hasonlóan halad át.

A rudak meghajtását a nyomdagépgyárak különböző elvi és szerkezeti megoldások szerint alkalmazzák, csak egyben egyezők: valamennyi csuklós és derékszögű elhelyezkedésükben állíthatók. A rudakhoz — ha egyszer be vannak állítva — csak a legkivételesebb esetben és akkor is csak igen avatott kéz nyúljon hozzá. Bauer Henrik.

Új veszedelmek

Két esztendeje, hogy Albert Károly professzor, a poligráfia világhírű tudósa budapesti tartózkodása alatt előadást tartott a Grafikai Főnökegyesületben a mélynyomtatáshoz használt hígítóanyagok — toluol, xilol, heliol — egészségromboló hatásáról,

MUNKATÁRSÁK:

Bauer Henrik	Cyűrey Rudolf
Braun Vilmos	Halász Alfréd
Bródy László dr.	Hoasz Vendel
Brumiller László	Heimler Kálmán
Dobozy Lőrinc	Herzog Salamon
Dukai Károly	Janovits Ferenc
Durand Félix	Karátsony Imre
Einhorn Mór	Kertész Árpád ifj.
Eperl István	Kolb Jenő
Farkas Sándor	Kner Albert
Ferentzy József dr.	Kner Imre
Fischer Manó	Kurfürst István
Freund Jenő	Lackenbach Artúr
Freund Zsigmond	Laufer Kálmán
Gál Benő	Lánczi László
Gellért Andor	László Dezső
Grosz Ernő	Lehner Rezső

NYOMDÁSZATI LEXIKON

Lengyel Sándor	Szabó Róbert
Löwy Salamon	Székely Artúr
Magos Kálmán	Székely Artúr II.
Neumann Tibor	Thalwieser Antal
Neufeld Dezső	Tausz Sándor
Novák László ifj.	Tranger József
Propper Jenő	Vértes Jenő
Rasovszky Árpád	Wanko Vilmos
Riczky Sándor	Wiesenberger Vilmos
Schatz Rezső	Wóznér Ignác
Schopp János	Ziegler Gyula
Szabó T. István	

SZERKESZTIK:
BIRÓ MIKLÓS, KERTÉSZ ÁRPÁD, NOVÁK LÁSZLÓ

A TÖBB MINT 30 ÍVES, ILLUSZTRÁLT, EGÉSZ VÁSZONBA KÖTÖTT KÖNYV ÁRA ELŐJEGYZÉSBEN 7 PENGŐ ÉS 50 FILLÉR, MEGJELENÉS UTÁN 10 PENGŐ (RÉSZLETEKBEN MÁRIS TÖRLESZTHETŐ). MEGJELENIK 1936 DEREKÁN

KIADÓHIVATAL: BUDAPEST V, VILMOS CSÁSZÁR ÚT 34. SZÁM

mint a nyomdaipar legújabb veszedelméről. Adatokkal is szolgált a mélynyomtatásnál foglalkoztatott bécsi kollégáink egészségügyi viszonyairól. Ha jól emlékszünk, akkor már 5 halottjuk és 18 betegük volt a bécsiéknél, ami hozzájárult ahhoz, hogy szélteben követeljék a mélynyomtatásból kifolyóan szerzett bajok foglalkozási betegségeknek, vagyis balesetnek minősítését.

Magyarországon csak a legújabb időkben foglalkoznak hivatalból az ily megbetegedésekkel és dr. Pályi Márton főorvos tartott is ezekről Egyesületünkben nagynívójú előadást, melyben a saját tapasztalataival is megerősítette Albert állításait. Mindezeket összegezve, ma már megállapíthatjuk: hogyan és miképpen védekezhetünk a toluolus megbetegedések ellen.

A toluolt, xilolt és heliolt, vagyis a mélynyomtatásban használatos hígító anyagokat a kőszénkátrány desztillációjára útján nyerik. Hasonlók a metilbenzolhoz. A mérgező hatásuk ugyancsak hasonló tünetekben jelentkeznek. Különböző bőrbetegségek, bőrszárazság, ekcéma a külső jelei. A belső jelenségek pedig szédülés, fejfájás, sápadtság és gyomorbajban jelentkeznek. Tudniillik a toluol-gőzök bomlasztják a vért, megtámadják és megölik a vörös vörsejteket, melyek hiánya a fenti tünetekben kezd mutatkozni.

Védekezünk ez ellen legjobban lehet: 1. szellőztető berendezéssel; 2. meleg gőzök veszélyesebbek lévén, a meleg szárítóberendezések korlátozottabb használatával; 3. toluol-emésztő készülék felszerelésével (ez jól kifizetődő berendezkedés a nyomda számára is, mert a fölhasznált hígítóanyag 60–70 százalékát lecsapja és újra fölhasználhatóvá teszi; tudomásunk szerint egy budapesti mélynyomtató üzemben máris folyik a felszerelése); 4. lehető legrövidebb időt töltünk csak a toluol-gőzökkel telített helyiségben; 5. tartózkodjunk az alkohol fogyasztásától; 6. a lehető legjobb táplálkozást adjuk meg magunknak (természetesen ennek előfeltétele, hogy a mélynyomtatásnál alkalmazott személyzetnek megfelelő bére is legyen); 7. és végül a legfontosabb, hogy a már elpusztult vörös vörsejteket pótoljuk. Orvosiilag megállapított tény, hogy már fél-napos hegymászásakor, egyénenként változón, 20–40 százalékkal szaporodik a vörös vörsejtek száma; tehát a szabad időnket jó levegőn való mozgással töltsük el.

Aki mindezeket megtartja és a mélynyomtatásból folyóan mégis megbetegszik: annak a szervezete nem bírja el a vörös vörsejtek bomlását. Legokosabb, mit ekkor tehet, hogy otthagyja az új veszedelmek területét, amíg nem késő, s amíg a szervezete helyrehozhatatlanul tönkre nem ment. Ifj. N. L.

Újmódi formamosás

A forma mosását, ezt az egészségre és tisztaságra, nem utolsó sorban egész tevékenységünk koronájára: a nyomtatvány csinos és tiszta kiállítására is nagyon kiható műveletet egyes nyomdáknál nem végzik úgy, mint azt megérdemelné. Ezt a munkát ugyanis nagyon sok helyen úgy „racionálizálták”, hogy a formát még a gépben lelocsolják benzinnel vagy petróleummal, azután valami nagyon piszkos ronggyal végigszántanak a szedés felületén és kész a forma mosása: lehet osztani.

Az ilyen módon „megmosott” forma azután úgy néz ki, hogy sokkal okosabb lenne, ha az ilyen „mosás” helyett azon mód adnák a szedőknek osztás végett, ahogy a gépből kikerült. Mert mi is történt az ilyen „mosás”-sal? Hát az történt, hogy azzal a piszkos ronggyal a festéket belefurkózták a betű mélyedéseibe és bőven juttattak belőle a betűk és léniák széleire is. Szóval nemcsak a szedés nem lett tisztább egy szemernyivel sem, hanem a petróleummal vagy benzinnel felhígított festék széjjel terül az egész nyomdában, mert osztáskor a szedő keze bepiszkolódik; ezzel a kézzel azután összefogdossa és összemaszatolja a ruháját, zsebkendőjét, az esetleg még tiszta betűket, nyomdafelszerelési tárgyakat és a kéziratot is, néha olyan alaposan, hogy nem is tudnak kiigazodni belőle.

De az ilyen „mosás” hátrányosan befolyásolja később a nyomtatványok sikeres elkészítését is, mert az újból gépbe kerülő betűkön felgyülemlt megszáradt festékrögök a hengerre, onnan megint a betűkre kerülnek, s a gépmester ilyenkor a haját tépheti, mert a megkívánt szép nyomtatványt nem tudja elérni. Színes munkánál megtörténhetik az is, hogy a betűk képen felgyülemlt maszat a világosabb színes festékekkel összevegyül és az árnyalatát megváltoztatja.

A termelés érdeke követeli tehát, hogy azok az üzemek, ahol eddig nem sokat törődtek a forma helyes lemosásával: fordítsanak nagyobb gondot erre. Igaz, hogy sok üzemből hiányzik most már a megfelelő lemosó-asztal és ez egy kis tőkebefektetést igényel, de ezt az áldozatot minden üzemnek meg kellene hoznia, mert ez hasznos beruházás és megfelelő kamatot hoz.

A régi idők jó nyomdása nagy gondot fordított arra, hogy betűje tiszta legyen, értette is a módját, hogyan kell a hamuzsirt és a lúgot úgy arányosítani, hogy az a fél-tett betűjének ártalmára ne legyen. A formamosást személyesen ellenőrizte, de a leg-

többször maga végezte el, vigyázva arra, hogy a forma a lúggal való lemosás után vízzel bőségesen leöblíttessék.

A betűanyag megbecsülése ma már a múlt idők legendája.

Egyes szedőgépes üzemek a formalemosást a mindent elpusztító tűzre bízzák. Tudniillik a maszatos formát azonmód átadják a gépszedőnek, hogy: „Kovács úr, itt az ólom, táplálja véle a gépét és szedjen minél többet”. Szegény gépszedő izzad is a nagy igyekezetben, dühösen veri a billentyűket, mert a matricája nem esik, a kizáró-ékek állandóan torlódnak és a szedés nem szaporodik; de nem is szaporodhat, mert a gépszedő idejét az állandó „störung” elhárítása emészti föl. Ezeket a zavarokat előidézhetheti ugyan sok más ok is, de nem esem túlzásba, ha azt állítom, hogy a festéktől állandóan maszatos kezű szedő a matricákat és kizáró-ékeket összepiszkolja, azok széthordják az olajos és festékes piszkot a gép belsejébe, ahol porral vegyülnek és tapadnak, leesni nem akarnak, vagy hamarabb avagy később esnek, úgyhogy a gépszedőnek állandó zavarokkal kell megküzdenie.

A szedőgép sorokkal való táplálása takarékosági okokból történik, mert kétségtelen, hogy a pogácsázás nagy tehertöbbletet jelent az üzemnek, különösen azoknak, amelyek erre a célra szolgáló megfelelő olvasztófölszereléssel nem rendelkeznek, azért az ilyen üzemeknél parancsoló szükség ez a szabálytalanság. Ahol tehát rendszeresen pogácsázni nem lehet, ott kerülni kell minden olyat, ami a matricák bepiszkolását eredményezi. Nevezetesen a szedést nagyon jól le kell mosatni, a gép olajozását csak a legszükségesebb mértékre szorítani, nehogy a gépszedő keze beolajozódjék. A sorokat hasábhajóról csurgassuk a katalanba, vagy pedig fogóval eregessük bele, semmiesetre se a kezünkkel. Juhász Béla.

Gödinger

*hengeranyaggyára és
hengeröntőgyára gyártja a
legjobb hengeranyagot,
adigazán szakszerű, gyors
és olcsó hengeröntést*

*Budapest VIII, Táncsics u. 7
Telefonszám: 42-4-23*

A Grafikai Szemle köntöse s mellékletei

Föltámadását új ruhában, új kösöntyűkkel és boglárokkal ékesítve ünnepli a Grafikai Szemle. Szerető gonddal hordtuk össze a kelengyét és most olvasóinkra bizzuk annak a megállapítását: eléggé szemrevaló-e a leányzó, „aki nem halt meg, csak aludt”, s hogy testi-lelki szépségei, tulajdonságai csakugyan megfelelő harmóniában vannak-e egymással.

A kelengye kifundálásában és összeállításában döntő része volt felelős kiadónknak, Halász Alfrédnak, meg annak a háromtagú művészi kollégiumnak, amely a lap nyomdász-művészeti dolgait irányítja. E kollégium tagjai: Dukai Károly, Kun Mihály és Wanko Vilmos. Márkás nevek a magyar tipográfusművészet egén.

A csinosítás dolgában áldozatosan nagy része van természetesen a nyomdának is. Új szövegbetűt, hirdetés- és díszbetűket vásárolt a Grafikai Szemle számára. Meghozatta az Első Magyar Betűöntőde Rt.-től a Schwegler grafikumművész által tervezett „Mundus-antikva” szövegtípust, amely a német vezető szakférfiak szerint legkülönb az utóbbi hat-hét esztendő betű-kreációi között. A különösen verzálisaiban erősen keskenyített betűk alapformája megegyezik a medievisisival, a mellékvonalak azonban nagyon meg vannak kurtítva, a fővonások pedig messzemenően kiegyenlítve, úgy-hogy a szövegkép összehatása a groteszkre emlékeztet.

Borítékunk és mellékleteink szedése és nyomtatása is a Világosság-nyomdában történt, éspedig a Nyomdász-Egyesület szak-kulturális munkacsoportjain készült vázlatok és ólommetsetek fölhasználásával. Így is van rendjén, mert hiszen a mellékleteknek módszeresen tanító hatásúknak kell len-

niök, ami pedig legjobban a tancsoportok munkáinak a közlésével biztosítható. Kívülről jövő mellékletekre folyóiratunk nagy példányszáma miatt amúgy sem igen számíthatnánk.

Érthető tehát, hogy ha már egyszer olyan kitűnően működő, a tipográfiai gondolatok raját termelő s lerögzítő intézményünk van, mint aminő az Egyesület továbbképző tancsoportjainak a rendszere: ezt igyekezünk továbbra is mentől szervezesebb kapcsolatba hozni a Grafikai Szemlével. Minden, ami ábrásan oktató és díszesítő a lapunkban: tanfolyami embernek a munkája. A borítékot Sztraka Zoltán tervezte s metszette ólomba egy Dukai-féle nyomdász-címer fölhasználásával, a kolumnacímeknek a színetjeit Paxián Péter komponálta, a mellékletek, a borítékra meg a szöveg közé került ólommetsetek végesvégig a tancsoportok résztvevői agymunkájának és kézi ügyességének a dokumentumai. Több mint húsz derék kollégánk vette ki ilyenformán részét e füzet beszédesebbé tételéből. Neve kinek-kinek ott olvasható az egyes munkák alatt.

A boríték, szöveg és a mellékletek tipografizálása, az egész tördelői munka irányítása és minden egyéb idevágó technikai és művészi szervező tevékenység Dukai Károly mester érdeme. Szerető figyéllyel csodáltuk az ő csalhatatlan izlését, gyors áttekintőképességét és friss energiáját a munka elejétől végéig.

A tördelői munkából derekasan kivette a részét különben Anhalt Adolf is.

A nyomtatás is márksnevű szakembernek, Bauer Henriknek, úgyszeretetét és tudását dicséri.

... Az új életre ébredt leányzó ime itt áll a nagy nyomdászközönség előtt. Őszinte szívvel és lélekkel, s nagy elhatározással, hogy a szépet, jót és igazat fogja keresni és hirdetni világleletében mindig. Fogadják őt szeretettel!

A világító festékek problémája

Régi, nehéz problémája ez a festékgyártásnak. Pedig mennyire csábító dolog volna reklámoskártyáknak, kisebb-nagyobb plakátoknak stb. sötétben is elolvasható betűkkel való nyomtathatása! Érthető tehát, hogy az ilyen irányú kísérletezésekben eddigelé nem volt hiány; ezek olykor — bizonyos körülmények közt — sikerrel is jártak, bár a levegőben levő savak gyakran igen rövid időtartamot szabtak a festékek világítóképeségének.

Régebben úgy állították elő a világító festéket, hogy kalcium-, bárium- vagy stronciumszulfidot keverték a festőanyagokhoz. E szulfidoknak az a sajátságuk, hogy ha előzetesen napfény hatott rájuk, sötétben világítanak. Majd jobb anyagot állítottak elő kénszulfidból, olyképp, hogy vegyileg tisztított cinkvitriolt tiszta ammóniákkal kezeltek, a cinkoxidhidrát csapadékát pedig a folyadékkal együtt a megmaradt ammóniákban ismét föloldották. Ekkor a kénvízes oldat kivált s a nyert kéncinküledéket porcelláncsészében izzásig hevítették. Évilágító festékeket azonban nem volt tanácsos ami gyorsajtóinkon nyomtatnunk, mert a vas- meg ólom-alkotórészek rozsdája megszüntette világító képességüket. Legjobb, ha úgy jártak el, ahogy bronzoláskor szoktunk: ólomtól mentes kencével, vagy valami alkalmas fehér festékkel előnyomatot készítettek s még nedves állapotban finom porrá tört száraz világító festéket hintettek rája.

Legújabbban egy hallei festékgyárnak van valami világító festéke. Ezzel is kényes azonban a bánás, s nyomtatáskor szigorúan kell ragaszkodni a gyáros utasításához. Ha sikerült a világító nyomat: ajánlatos belakkoztatni, hogy külső hatások ne ronghassák meg idő előtt.

ELSŐ MAGYAR **BETŰ** ÖNTŐDE RT
RÉZLÉNIAGYÁR
KÖNYVKÖTÉSZETI
ANYAGOK RAKTÁRA

BUDAPEST VI, DESSEWFFY UCCA 32. SZ.

TELEFÓN: 223-70, 271-18

Évkönyv-pályázat

Ez a múlt hetekben zajlott le. Fődél és címloldal megtervezésére szól, s a pályamunkák számát véve figyelembe: a hajdani Szakkör és Szakegylet elycélú pályázatait juttatja emlékezetünkbe. Az idei pályázat minden eddigi ilyen pályázatot túlszárnyalt számbeli eredmény dolgában: 305 pályamunka futott be.

Sajnos, nem mondhatjuk ugyanezt a munkák minőségét, nívóját és kivitelét illetően. Igaz, hogy a mai tipográfiai irány — amely a tipográfiai földadatnak éppen nem tekinthető fődeltervezésnek kevésbé kedvez — egészen más lehetőségeket enged meg a tervezőnek, mint a háború előtt, amikor az általános grafikai stílus mellett az egyéni stílust is nagyszerűen lehetett érvényre juttatni. Sőt éppen ez a lehetőség volt az, ami a tömegből való kiválás útját egyengette, mert a pályamunkák az általános grafikai iránynak megfelelő kivitele, elgondolása mellett ki-ki bele tudta varázsolni egyéni ízlését, kezűgyességének pallérozottságát, rajztechnikai tudását, ami végső eredményben és együttesen az egyéni alkotás bélyegét nyomta reá a kvalitásos pályamunkákra.

THALIA

DIVATÁRUHÁZ

AZ ÁLTALÁNOS
FOGYASZTÁSI SZÖVETKEZET
RUHÁZATI OSZTÁLYA.
A SZERVEZETT MUNKÁSOK
LEGMEGBÍZHATÓBB
BEVÁSÁRLÁSI HELYE.
LELKIISMERETES KISZOLGÁLÁS,
OLCSÓ ÁR.
NAGY VÁLASZTÉK
AZ ÖSSZES NŐI-, FÉRFI- ÉS
GYERMEKRUHÁZATI
CIKKEKBEN

AKÁCFAUCCA 2

Nem vallom azt, hogy a mai tipográfiai irány teljességgel elnyomná az egyéni ízlés érvényesülését; nevetek nem akarok említeni, de állítom: ma is vannak szaktársak, akiknek tipográfiai munkáira rá lehet ismerni, anélkül, hogy azok lényegesen eltérnének a ma tipográfiájától.

Az egyéniség érvényesülését azonban a pályamunkák túlnyomó részén hiába keressük. Szerkezeti fölépítés, szövegrendezés dolgában alig akad új elgondolás, a szimbolizáló dekoráció az, ami a munkák nagy részét egymástól különbözővé teszi. Viszont az is igaz, hogy a téma évtizedes feladat, amit már ezer és ezerféleképp oldottak meg s így újat produkálni éppenséggel nem könnyű probléma.

A bíráló bizottság a munkák nagy tömege dacára sem volt nehéz helyzetben: a munkák nagyrésze már az első rostáláson kiesett részben az összhatásuk köznapisága miatt, részben pedig mert technikailag nem lettek volna kivihetők. (Ilyenek például mindazok a pályamunkák, amelyeken spricceléssel dekoráltak.) Végeredményben csak nagyon kevés pályamunka maradt vissza, ami nagyban elősegítette a döntést.

A bírálatot december hó 2-án ejtették meg s ennek eredményeként a fedéltervek közül az első (30 P) pályadíjat Hollay István „Pimpernel”, a második (20 P) díjat Paxián Péter „Címer”, a harmadik (10 P) pályadíjat Kotaszek Sándor „Peer Gynt”, a negyedik (10 P) díjat Horváth Ferenc „Kombináció” munkája kapta. — A belső címlaptervek közül az első (15 P) pályadíjat a miskolci Groszmann Tivadar „Ambíció”, a második (5 P) pályadíjat a monori Dabasi Gyula „Fiatalság”, a harmadik (5 P) díjat Váróczi Pál „Reform” és a negyedik (5 P) pályadíjat Antal Ferenc kollégánknak „Ifjúmunkás” jellegű pályamunkája nyerte meg.

A munkák nagy száma s már jelzett egyvonalúsága úgyszólván lehetetlenné teszi, hogy minden munkával a szokásnak megfelelően külön-külön foglalkozzunk. Ezúttal meg kell elégedni a munkák négy csoportban való felsorolásával, ami azonban lehetővé teszi azt is, hogy egyik-másik munkához néhányzavas megjegyzést fűzzünk.

A munkák első csoportjába soroltuk azokat a terveket, amelyek rajzi megoldások. Nagyrésztük kivihetőség szempontjából sok kívánnivalót hagy hátra. Ezek a munkák: Alba (szép elgondolás, de a címből az „és Utikalauz” szavakat egyszerűen elhagyta), Alfa I, II, Béke, Béta I, II (a spriccelés könyvkötői nyomtatásra nem alkalmas); Bó; Bözsi; Ciceró IV; Cimber; City V; Dráva; Erzi; F. J. I—IV (a pályázó nevének kezdőbetűi; se jellegje, se jellegje nem volt); Fiatalság; Gerle; Gutenberg I—IV (mind a négy primitív); Holadás I—2, 3, 5 (a 2. és 5. fekete árnyfoltjának ugyan mi az értelme? — a 3. Gutenberg sziluetje sem sikerült); Hédi; Kontraszt; Liber; Lyon I; Mainz; Miért V; VII; Norma II; Omega I—II; Ósz II; Pacni I—II; Pax I—III (háttal ilyen pályamunkával talán mégsem lehet

lebecsülni a feladat, a pályázat jelentőségét; színes papírosból jelragasztotta, a tónust és az egyébként primitív dekorációt s a szöveg ráképezését egyszerűen a bíráló bizottságra bízta); Peer Gynt (a III. helyre került jó megoldás); Pimpernel (elsődíjas, kitűnően sikerült, egyébként egyszerű megoldás); Száva; Szorgalom II, VI—VII; Tavasz; Tavasz IV; Tibor AB; BC; CD; DE; EF; FG (valamennyi a díjazottak nyomában következő jobb megoldás); Tip-Top (éppenséggel nem tip-top); Tisza 2; Törökvis I—II; Violino; Vox populi; Zebu; 1050 I—IV. — Ebben a csoportban még négy pályamunka szerepel, amelyhez sem jelleg, sem jelleg levelet nem csatoltak.

A pályamunkák második csoportjába sorozhatók azok, amelyek tipográfiai megoldások rajzzal kombinálva. Ezek közül 2—3-at kivéve alig van jelentős alkotás. Jellegjük: Alba I; Alfa I—2; Ambíció I—IV; Anna; Athena; Barátság; Bude; Címer (a pályázat II. helyezetteje; érdekes és nem köznapí megoldás); Ciceró I—III; V; City II; Csímbi; Diogenes; Dombóvár; Dóri; Edit; Éjszaka; Évkönyv I—II; Fiatalkok előre; Flinta; Fradi; Gutenberg 10; Haladás 4; Helikon; H. J. I—4; Ifjúmunkás; Kéve 2; 4; 6; 7; Kéz; Klio; Kőlcsey III; Lino; Lyon V; Mária 19; Mimosa; Monotype II; Muci; Norma; Nyár IX; Próba; Revizió; Ruci; Séma; Szedő I—IV; Színváltozás; Szorgalom III—VIII; Tavasz; Téli III; The business; Typograph III; Tisza 1; Todi; Tomy; Törökvis; Trója; Vihar; Violino. Ezeket kívül egy jelleg nélkül beküldött munka.

A tisztán tipográfiai megoldású pályamunkák a következők voltak: Aranka; Attila; Betű I—3; Botond; City III (rendkívül finom megoldás); Dara; Duna; Egyesülésben rejlik az erő 111 I—VIII; Első kísérlet I—II; Eper; Hunyadi; Ikek 1—3; István; Iszó; Jó lány; Jövő I—2; Junior; Kéve 1; 3; 5; 8; Kombináció (a negyedik díjjal jutalmazott, jól sikerült munka); Lackó I—III; Luxi; Madách I; Mauzolinó; Manya; Mester; Miért I—IV; VI; Mindkét célra; Minusz I—4; Monokrom; Nussi; Olympia; Önökre bízom I—3; Petli 8; Reform-gr. I; 3; 5; 7; Spécium; Stúdium; Szorgalom I; IV—V; IX; Tantusz II—II/a; Tónus; Turisztika I—II; VBKB I—IV; Vecsés; Világosság.

Tisztán tipográfiai megoldások a belső címlaptervek is, amelyekről általában csak annyit jegyzünk meg, hogy könyvszerű megoldások igen ritkák, a munkák túlnyomó része a merkantilis és a rekláms tipográfia terén mozog. Ambíció (legjobb megoldású egyszerű munka; első díjjal jutalmazva); Alfa I—2; Barátság; Béke; Béta; Bó; Cimber; Címer; City I; IV; Dongó; Egyesülésben rejlik az erő I—4 (érdekes, hogy a belső címlap-megoldásokban jóval több a dekoráció, mint az ugyane kézből való megoldásokon); Évkönyv I; Fiatalkok előre; Fiatalság (a II. díjjal jutalmazott munka); Flinta; Garamond A; Gutenberg V; H. J.; Hédi; Helikon; Ifjúmunkás (a IV. díj nyertese); Jó lány; Jövő; Kéve 9—11; Kéz; Klio; Kontraszt; Lackó; Liber; Lyon II—IV; Miért I; Minusz; Mundus A; Norma I—II; Önökre bízom; Pimpernel; Reform-gr. 2; 4; 6; 8 (ezek közül a 2. számú a III. díjjal jutalmazott munka); Revizió; Sipó; Spécium; Szedő V; Színváltozás; Szorgalom X; Tantusz I; Tavasz; Tip-Top; Tizenegy; Törökvis I—II; Törökvis; Tibor AB; BC; CD; DE; EF; FG; Turisztika I—II; VBKB V—VI; Vecsés; Violino I—2; Vox populi; Zebu; 1050; ezeken kívül egy jelleg nélküli munka.

A pályamunkákat a bíráló megjelenését követően 1936 január 5—6-án, vasárnap és hétfőn délelőtt az Egyesület helyiségeiben közszemlére tesszük ki. Ezt a kiállítást követően a vidéki városokban is kiállítjuk a teljes anyagot, hogy ottani nyomdásztársaink is szemléltető módon tudomást szerezzenek a fővárosi szedés-irányzatokról. W. V.

Följegyzések

A Grafikai Szemle szerkesztő-bizottságába az egyes nyomdász körök a következő szaktársakat küldték ki: a Budapesti Hírlapszedők Köre Grosz Ernőt; a Gép-mesterek és Nyomók Egyesülete Bauer Henriket; a Budapesti Korrektorok és Revizorok Köre Herzog Salamont; a Budapesti Betű- és Tömöntők Köre Schreiber Edét; a Kéziszedők Köre Fuchs Jenőt. A lap művészi részét intéző hármass kollégium tagjai: Dukai Károly, Kun Mihály, Wanko Vilmos.

Szakirodalom. „Nyomdász-Évkönyv és Úti Kalauz”-unk 1936-ra szóló kötete e sorok nyomtatásakor már megjelent. Szerkesztette Halász Alfréd. Évtizedek óta igen hasznosnak tartottuk ezt a könyvecskét minden könyvnyomató számára, most pedig, a nyomdai korrekciókhoz hozzávetőlegesen megismerve az anyagát: egyenesen nélkülözhetetlennek valljuk minden nyomdász számára. A vászonkötéses szép könyv ára 2 pengő (vidékre portóval 2,30), megrendelhető az Egyesületben. — „Nyomdászati Lexikon” címmel nagyszabású szakmunka

jelenik meg ez év derekán. A több mint 500 nonpareille oldalnak háromnegyed része már ki is van szedve. Szerkesztői: Biró Miklós, Kertész Árpád és Novák László; munkatársai sorában találjuk a magyar nyomdaipar legkiválóbb szakembereit. A mű ára előfizetőknek 7 pengő és 50 fillér, megjelenés után 10 pengő. Megrendelhető Biró Miklósnál a Hungária-nyomdában.

Német, angol és esperantó tanfolyamokat indított meg a Magyarországi Könyvnyomdai Munkások Egyesülete. A tanfolyamok látogatása a tagok és hozzátartozók számára ingyenes; az oktatás is jó kezekben van, s így csak a hallgatók szorgalmán és kitarlásán múlik az áldozatos, nemes ügy sikere.

Szakelőadások. Kner Imre, a gyomai könyvnyomató-mester, november hó 6-án „Kalkuláció és üzemeztetés” címen tartott előadást a Grafikus Művészetök Szakosztályában. Tömör, hatalmas előadás volt, röntgen-szemmel való meglátásával a nyomdaipar legelrejtettebb szervi bajainak is. Anyaga igazán méltó volna arra, hogy mindnyájunk okulására nyomtatásban is napvilágot lásson. — A Fischfach-társaságban november

7-én dr. Bródy László tartott előadást külföldi, főleg amerikai nyomdászati újdonságokról, szokásokról, különlegességekről. — A Grafikai Főnökegyesületben is megkezdődtek immár a rendszeres szakelőadások. Az első ilyen előadást Székely Artúr, a Főnökegyesület főtitkára november 18-án tartotta „A könyvnyomda önköltségi kalkulációja” címen. November 25-én két előadás volt: Tranger József az „Üzleti rezsiről és Magos Kálmáné a „Kollektív szerződések”-ről. December 2-án Kner Imre a „Papirosról és egyéb nyomdai anyagokról” beszélt. December 9-én Székely Artúr volt ismét a soros; előadása címe „Üzemellenőrzés” volt. — November 24-én Pályi Márton dr., az OTI főorvosa, tartott sokak által hallgatott előadást „Nyomdászbetegségek” címen az Egyesületünkben. Főleg az ólombetegséggel, meg a mélynyomtatásnál gyakori toluol-mérgezéssel foglalkozott, amelyet szintén foglalkozási betegségnek, vagyis balesetnek óhajt minősíteni. — „A nyomdászintástól a nyomdásztanoncig” címen Fischer Manó december hó 4-én a Grafikus Művészetök Körében tartott előadást. Éles megfigyeléssel és meleg lélekkel

JORILLEUX CH. ÉS TÁRSA RT.

KŐ- ÉS KÖNYVNYOMDAI
FESTÉKGYÁRA
IRODA: BUDAPEST IV,
FERENC JÓZSEF RAKPART 27
GYÁR: BUDAFOK
TELEFÓN: 69-6-35, 69-7-78

vázolta tanulóink helyzetét a múltban és a jelenben. Kiképzésük alaposabb volta okáért ajánlja a szedőtanulók több hónapra át a gépteremben foglalkoztatását és viszont a nyomtatást tanuló ifjaknak rövid időn át szedői munkakörben alkalmazását. Helyesnek vélné a „cseretanulók” rendszerét is, amikor a tanulási idő utolsó évének első szemeszterét valamely sokkalta kisebb vagy sokkalta nagyobb könyvnyomdában tölti el a tanuló.

Szakkiallítások. A Lorilleux-festékgár az ősszel pályázatot írt ki fali naptára hátlapjának a megtervezésére. Ejjől dotált pályázaton vagy hetvenen vettek részt, nyomdászok és grafikusok vegyesen. A két első díjat tanfolyami ember: Eremia György és Csizmazia Kálmán vitte el. November 17-én a pályázat egész anyaga ki volt állítva a Könyvnyomdai Munkások Egyesületének helyiségében. — Ugyanakkor és ugyanott Schneider Jenő kiállította a GrafikusMűvészetők Szakosztálya szép nyomtatványgyűjteményét is. December 4-én a Szakosztály a budapesti nyomdásztanulók vázlataiból és egyéb munkáiból rendezett tanulságos kiállítást.

Nyomda-jubileumok. Mostanában múlt huszonöt esztendeje, hogy Pápai Ernő, a Budapesti Sokszorosítók Ipartestületének elnöke, megalapította a maga méltán műintézetnek nevezett nyomdáját. A negyedszázados főnnállás emlékére a nyomdának személyzete pompásan tipografizált és konfekcionált emlékkönyvecskét adott ki. — A Löbl Dávid és Fia nyomdacég most töltötte be főnnállásának hatvanadik eszten-

dejét. Kicsiny kezdettel, egyszerű eszközökkel kezdte a munkát az alapító Löbl Dávid, szívós kitartással folytatta fia Marcell, s szélesült horizonttal, a tipográfusművészet célkitűzéseinek teljes megértésével viszi most tovább az unoka: Löbl Dezső.

Újévi üdvözlő-kártyák s üzemi kalendáriumok szíves beküldésére kérjük t. olvasóinkat. Amennyiben az így egybegyűlő anyag mennyisége megengedi, kiállítás is rendezünk belőlük.

Szerkesztői posta

Lapunk szerkesztője található minden hétfőn és kedden délután fél 5 és 6 óra között az Egyesületben, egyébként reggel 8-tól 2-ig a Világosság-nyomdában (telefon: 31-0-16).

Szerkesztőbizottsági ülés: január 7, 14 és 21-én a szokott helyen és időben.

A legközelebbi füzet szerkesztőségi záróideje január 20.

Ny. Á.: A technikai színvonal megbírlása okáért kiadtuk a szerkesztőbizottság erre a tárgyra illetékes szakspecialistájának.

J. B.: Dolgozatai közül kettő máris bevált. A helyesírásról szóló cikkekéje nem jó helyen tapogatózik, mert hiszen van nekünk hivatalos, a Magyar Tudományos Akadémia által megállapított, tehát félig-meddig kötelező ortográfiánk, sőt van „Egységes helyesírás”-unk is (Balassa József dr szerkesztette és a Budapesti Korrektorok és Revizorok Köre adta ki), amely az előbbinivel általában megegyezik, a bökkenő csak az, hogy

sok helyt nem törődnek vele. Lapunkban különben két cikk is szól e kérdésről. — Az új szekrénybeosztásról szóló dolgozatának alkalom adtán, némi hozzáfűzéssel, sorát ejtjük.

X. Y.: Azt kérdezi tőlünk: van-e joga valamely bíráló bizottságnak ahhoz, hogy a pályázat eldöntése után a díjat nem nyert művek jelígis levélkét fölbontsa. — Feleletünk: nincs. Ha a pályaművet nyugtatvány ellenében vették át: a nyugtatvány visszadása ellenében szolgáltatják vissza, még pedig a fölbontatlan jelígis levéllel együtt. Ez nem is képzelhető el másképpen.

U. B.: Sajnálattal, csak a lap tördelésének vége felé érkezett, s így a jövő számra kellett hagynunk.

W. Á.: Dolgozatai egyelőre a szerkesztőbizottság szakreferenséhez kerültek. Ha a bizottság közlésre ajánlja a cikkeket: már csak a hely kérdése, hogy mikor látnak napvilágot. Igen sok mindenféléről kell ugyanis írunk, mégpedig az egyes munkaágazatok közti arányos fölosztással, hogy minden olvasónk találhasson valami őt különösen érdeklő dolgot a lapban.

A Grafikai Szemlé a kiadó egyesület szakmunkás tagjai illetményként kapják. Nem tagoknak előfizetési díj egész évre 7— pengő
egyed. számok ára —80 fillér

Felelős szerkesztő: Novák László.

Kiadó-tulajdonos:

a Magyarországi Könyvnyomdai Munkások Egyesülete.
Felelős kiadó: Halász Alfréd.

Nyomatja: Világosság Könyvnyomda Rt. Budapest (VIII. Conti ucca 4. sz.); műszaki igazgató: Deutsch D.

RÓNA JÓZSEF

GÉPÉSZMÉRNÖK GRAFIKAI GÉPMŰHELYE
V, VISEGRÁDI UCCA 3. SZÁM (BEJÁRAT KÁDÁR UCCA 12)
TELEFÓNSZÁM: 25-4-48

JAVÍT:
átszerel, átalakít:
nyomdai, könyv-
kötészeti és vonalozó-
gépet. Modern
autogénhegesztés.

GYÁRT:
amerikai sajtót,
lehúzósaajtót, forma-
szállító kocsit, sor-
vágógépet, sarokgöm-
bolyító gépet.

KÉPVISELET:
Kleim és Ungerer Leip-
zig: „Universal” ívberakó-
szerkezet, korrektúralehú-
zósaajtó, matricatisztító
szerkezet, „Gutenberg”
laskahajtogató gép.

„ONYX”

NYOMDAFESTÉK ÉS VEGYIPARI K. F. T.

BUDAPEST VI, FORGÁCH UCCA 19
TELEFÓNSZÁM: 92-0-74

Gyárt mindennemű mélynyomó-,
offset-, kő- és könyvnyomdai, vala-
mint guminyomó-, rotációs-, sok-
szorosító színes és fekete festékeket

VÁROSI IRODA: BUDAPEST V, TÁTRA U. 6. TEL. 23-1-43

Mutató a Könyvnyomdai Munkások Egyesü-
lete ólommetező tancsoportjának munkáiból.
Tervezte és a metszést végezte: Baorji Imre.

10

Mutató a Könyvnyomdai Munkások Egyesü-
lete ölömmetsző tancsoportjának munkáiból.
Tervezte és a metszést végezte: Sütő László.

21063
K/2
2/18